Marketing Miasta
Urząd Miasta Lublin

ul. Rynek 8, 20-111 Lublin
T +48 81 466 19 34
E marketing@lublin.eu

www.lublin.eu

egzemplarz bezpłatny

SZLAKI **LUBLINA**

SZLAKI **LUBLINA**

Lublin
MIASTO INSPIRACJI

Lublin®
MIASTO INSPIRACJI

Lublin jest miastem pełnym inspiracji

Szanowni Państwo,

Wybitny literaturoznawca, śp. prof. Władysław Panas z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, mawiał, że „Lublin jest księgą". Ja dodam, że jest księgą otwartą, której kolejne rozdziały piszemy my, Mieszkańcy. Historie tego miasta są fascynujące, a tętniący życiem Lublin można odczytać, biorąc w rękę ten przewodnik i podążając jednym z wyznaczonych szlaków.

Zachęcam do wędrówki pięcioma szlakami turystycznymi: Jagiellońskim Szlakiem Unii Lubelskiej, Pamięci Żydów Lubelskich, Wielokulturowym, Zabytków Architektury oraz Znanych Lublinian. Spacerując tymi trasami znajdziecie Państwo historie weselsze i smutne, wielkie i małe. Opowieści o ludziach, historii i architekturze, które tworzą pamięć największego polskiego miasta na wschód od Wisły.

Wierzę, że przewodnik, który przekazuję w Państwa ręce, pozwoli odkryć nowe, nieznane dotąd oblicza Lublina i spędzić niezapomniane chwile w naszym mieście.

dr Krzysztof Żuk,
Prezydent Miasta Lublin

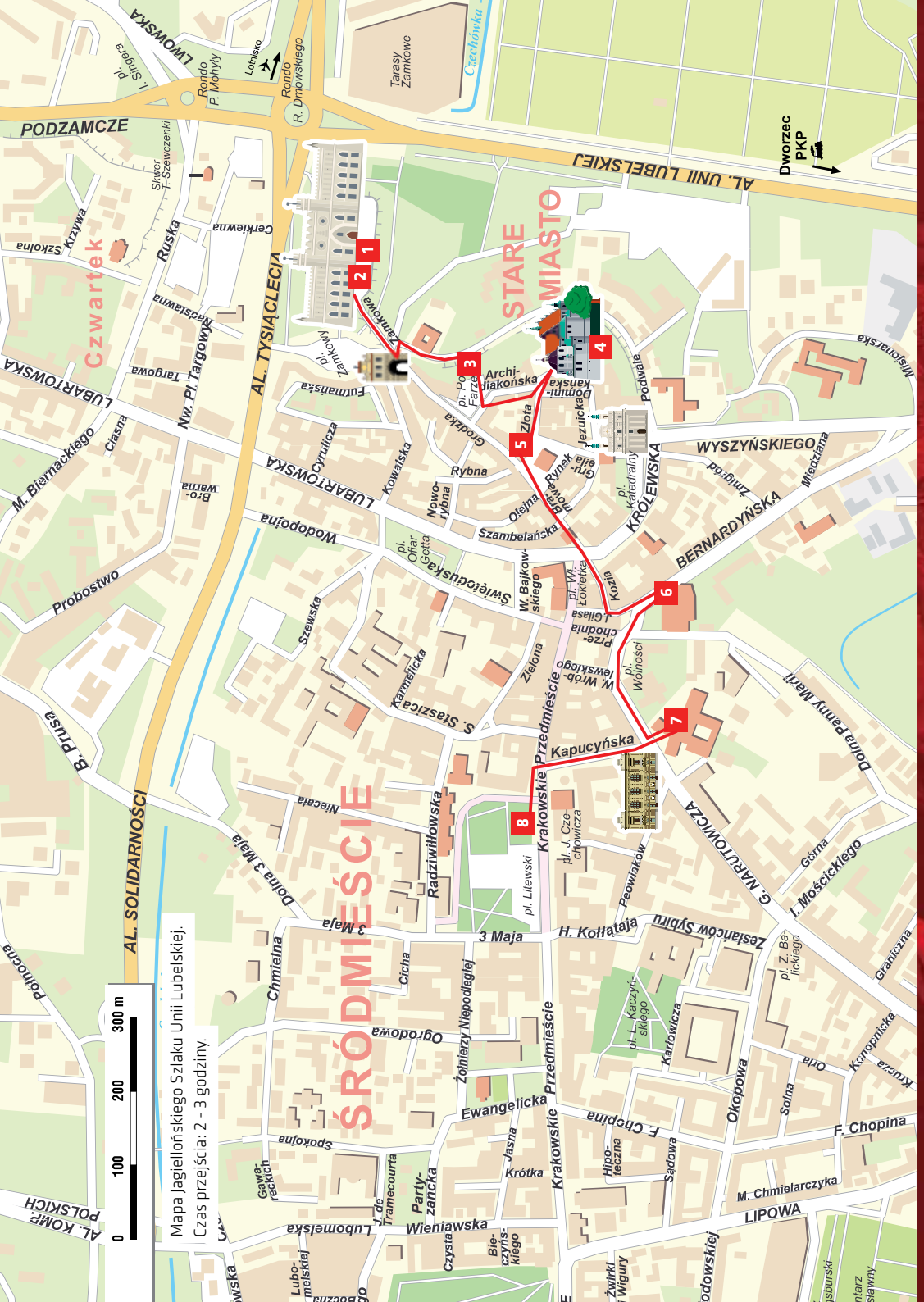

Mapa Jagiellońskiego Szlaku Unii Lubelskiej.
Czas przejścia: 2 - 3 godziny.

MIĘDZY KORONĄ KRÓLESTWA A WIELKIM KSIĘSTWEM

Jagielloński Szlak Unii Lubelskiej

Lublin, leżący na dawnym szlaku pomiędzy Krakowem i Wilnem, był świadkiem wielu historycznych wydarzeń z czasów panowania dynastii Jagiellonów. Jednym z największych ich dokonań było zawarcie w 1569 r. unii polsko-litewskiej łączącej Królestwo Polskie i Wielkie Księstwo Litewskie. Jagielloński Szlak Unii Lubelskiej ma za zadanie przybliżyć miejsca związane z tym wydarzeniem oraz upamiętnić związki miasta z jedną z najświetniejszych dynastii ówczesnej Europy.

Szczególne miejsce Lublina w historii Polski podkreślił podczas wizyty w 1987 r. w tym mieście papież Jan Paweł II: „To miasto posiada swą historyczną wymowę. Jest to nie tylko wymowa unii lubelskiej, ale wszystkiego, co stanowi dziejowy, kulturowy, etyczny i religijny kontekst tej unii. Cały wielki dziejowy proces spotkania między Wschodem a Zachodem, wzajemnego przyciągania się i odpychania".

Do dziś uważa się unię lubelską za wzór rozwiązań polityczno--prawnych. Była to pierwsza w Europie udana próba przymierza dwóch państw. Unia lubelska stała się znaczącą częścią obywatelsko-federalnej tradycji Europy i swoistym prekursorem Unii Europejskiej.

PRZYSTANEK 1.

ZNAK DZIEDZICTWA EUROPEJSKIEGO

Kaplica Trójcy Świętej na Zamku Lubelskim

Kaplica Trójcy Świętej w Lublinie jest najcenniejszym zabytkiem miasta i jednym z najświetniejszych obiektów sztuki średniowiecznej w Polsce. Pierwsze wzmianki o kaplicy królewskiej pochodzą z 1326 r.

W XV w. król Władysław Jagiełło przebudował świątynię w stylu gotyckim. Ufundował też wykonanie polichromii w stylu bizantyńsko-ruskim, które stanowią o wyjątkowości tego miejsca.

Kaplica była świadkiem podpisania Unii Lubelskiej.

Na jednej ze ścian odkryto napis prawdopodobnie świadka uroczystości: „Pio(tr) Jeżewski (1569) unia facta est cum ducatus Lytuanie". W XVII i XVIII w. kompleks zamkowy zaczął podupadać. W czasie kiedy Zamek Lubelski stał się więzieniem, malowidła w kaplicy zostały pokryte tynkiem. Cenne polichromie odkrył w 1899 r. malarz Józef Smoliński. Od tego czasu były one poddawane renowacjom, aż do roku 1997, kiedy to zostały udostępnione zwiedzającym. Dziś Kaplica Trójcy Świętej z jej bezcennymi freskami jest częścią Muzeum Lubelskiego i jednym z trzech lubelskich symboli dziedzictwa europejskiego.

Polichromie w królewskiej kaplicy pokrywają całą powierzchnię sklepień i ścian. Zostały wykonane przez zespół ruskich malarzy pod kierownictwem mistrza Andrzeja, którego imię umieszczone jest w napisie fundacyjnym. Treść malowideł oparta jest na bizantyńskim kanonie ikonograficznym, który określał tematykę fresków oraz ich umiejscowienie we wnętrzu świątyni. Tworzą one cykle tematyczne, z których najważniejsze są przedstawienia głoszące chwałę Boga oraz motywy Trójcy Świętej. Warto zwrócić uwagę na cykl malowideł odpowiadający wielkim świętom roku liturgicznego w Kościele wschodnim, który przedstawia dwanaście najważniejszych wydarzeń z życia Chrystusa i Marii.

Na freskach pojawia się także postać króla Władysława Jagiełły - modlącego się przed Matką Boską z Chrystusem wznoszącym rękę w geście błogosławienia oraz w innym miejscu - siedzącego na koniu z aniołem nakładającym mu koronę.

Współrzędne GPS: 51.250594 N, 22.571507 E - ul. Zamkowa 9

PRZYSTANEK 2.

Zamek Lubelski

Dawna rezydencja polskich królów była świadkiem wielu ważnych historycznych wydarzeń (patrz przystanek 1 Szlaku Znanych Lublinian i przystanek 16 Szlaku Zabytków Architektury).

W 1569 r. pod przewodnictwem króla Zygmunta II Augusta obradował na zamku sejm, w czasie którego podpisano akt unii polsko-litewskiej.

W trakcie sejmu miał miejsce również tzw. drugi hołd pruski, który złożył książę Albrecht II Fryderyk Hohenzollern w obecności szlachty Litwy i Korony.

Na honorowym miejscu w Galerii Malarstwa Polskiego Muzeum Lubelskiego znajduje się obraz Jana Matejki Unia lubelska. Dzieło o wymiarach 298 x 512 cm namalowane zostało w 1869 r. dla upamiętnienia 300. rocznicy unii Polski i Litwy. Obraz przedstawia moment zaprzysiężenia unii w renesansowym wnętrzu Zamku Lubelskiego. Centralną postacią jest król Zygmunt August z uniesionym w ręku krzyżem. Dookoła niego znajdują się postacie duchownych i możnowładców uczestniczących w ceremonii. Obraz jest jednym z najbardziej znanych dzieł malarskich Jana Matejki tworzących cykl poświęcony historii Polski.

Dzieło Jana Matejki jest najbardziej znanym obrazem ukazującym wydarzenia unii lubelskiej. Inne przedstawienia unii lubelskiej w sztuce to: płaskorzeźba na pomniku Unii Lubelskiej na placu Litewskim, grafika z Diariusza Lubelskiego Sejmu Unii, obraz Unia lubelska Bractwa św. Łukasza.

Plac Po Farze

Plac położony jest w najstarszej części lubelskiego Starego Miasta. W tym miejscu odnalezione zostały przedmioty sprzed 3000 lat p.n.e. oraz ślady osadnictwa wczesnośredniowiecznego. Nazwa placu pochodzi od gotyckiego kościoła parafialnego pw. św. Michała (kościoła farnego, fary – czyli najważniejszej świątyni w mieście).

Z jego początkami związana jest legenda o śnie księcia Leszka Czarnego. Fara stała w tym miejscu od XIII do połowy XIX w., kiedy ze względu na zły stan została rozebrana. Kościół był siedzibą najstarszej lubelskiej parafii, a jego sylwetka przez kilka wieków stanowiła najbardziej charakterystyczny element panoramy miasta.

Na placu zobaczyć można rekonstrukcję zarysu fundamentów kościoła oraz wykonaną z brązu makietę o wysokości 1,6 m. Obecnie plac Po Farze jest częstym miejscem koncertów oraz spotkań lublinian. Z tarasu widokowego przy placu rozpościera się wspaniała panorama na wschodnią część Lublina, wzgórze Czwartek z kościołem pw. św. Mikołaja oraz Zamek Lubelski z donżonem i Kaplicą Trójcy Świętej.

Przypuszcza się, że gotycką wieżę kościoła farnego widać było z odległości 5 mil.
Koszt wyburzenia kościoła farnego przewyższał koszty jego gruntownego remontu.

Sen Leszka Czarnego – legenda Jana Długosza, wg Józefa Czechowicza

„Jeszcze dawniej, przed lat tysiącem, na tym samym wzgórzu było uroczysko słowiańskie, święty gaj dębowy z olbrzymim starym dębem pośrodku. W 1282 zatrzymały się tu wojska Leszka Czarnego znużone pochodem za cofającymi się Jaćwingami. Leszek usnął pod starym dębem, niepewny, czy ma do Krakowa wracać na roki królewskie, czy dalej wrogów ścigać. We śnie stanął przed nim archanioł Michał, zjawiony na ognistym koniu i dał królowi miecz. Ocknąwszy się, Leszek uznał sen za wieszcz i rozumiejąc ów miecz jako symbol wojny, śpiesznym pochodem dopadł obozu Jaćwieży i stoczył z nią straszliwą walkę, gromiąc dzicz tak, że nigdy się już z pogromu nie podniosła i od owego roku cicho o Jaćwingach w historii. Zwycięski król wyciął gaje na wzgórzu lubelskim i z powalonych dębów wzniósł kościół ku czci archanioła".

Kościół oo. Dominikanów pw. św. Stanisława Biskupa Męczennika

ZNAK DZIEDZICTWA EUROPEJSKIEGO

Bazylika z klasztorem oo. Dominikanów nazywana jest Bazyliką Relikwii Krzyża Świętego. To jedna z najstarszych świątyń miasta, jej początki sięgają XIII w. Około 1260 r. do Lublina przybyli dominikanie, którzy otrzymali wybudowany nieco wcześniej drewniany kościół.

Obecny murowany kościół został ufundowany przez króla Kazimierza Wielkiego. Wzniesiony w stylu gotyckim, po katastrofalnym pożarze w 1575 r. został przebudowany w duchu renesansowym. Kościół cieszył się popularnością dzięki przechowywanym relikwiom Drzewa Krzyża Świętego, które zostały przywiezione do Lublina z Kijowa przez biskupa Andrzeja.

Do relikwii pielgrzymowali polscy królowie i wybitne osobistości kościelne oraz świeckie, m.in.: Jan Kazimierz, Jan III Sobieski, Stanisław August Poniatowski.

Kościół był świadkiem wydarzeń z czasów sejmu lubelskiego w 1569 r., na którym podpisany został akt unii polsko-litewskiej. Według dominikańskich przekazów sam akt zaprzysiężenia unii miał miejsce w klasztorze, dlatego też jedna z jego sal jest nazywana salą unii lubelskiej. Większość źródeł podaje jednak, że zaprzysiężenia dokonano na Zamku Lubelskim.

W skarbcu klasztoru jest przechowywany krucyfiks, na który, wedle tradycji, zaprzysiężono unię lubelską.

PRZYSTANEK 5.

Kamienica Lubomelskich

Kamienica o charakterystycznym czerwonym kolorze jest jednym z ok. 100 zabytkowych budynków, które przetrwały w Lublinie od czasów unii lubelskiej. Wyróżnia się spośród nich zachowaniem wielu elementów wystroju z tego okresu, a nawet starszych. Od początku XVI w. była własnością Lubomelskich, bogatej mieszczańsko-szlacheckiej rodziny. W 1540 r. została przebudowana, o czym świadczy fragment zachowanego renesansowego portalu z napisem „Jan Lubom", datą i gmerkiem (znakiem osobistym) Zadora.

Podczas remontu kamienicy w 1996 r. odkryte zostały cenne polichromie, prawdopodobnie przedstawiające potyczkę mieszkańców z Tatarami oraz panoramę Lublina. W piwnicy budynku znajdowała się winiarnia, na ścianach której zostały odkryte oryginalne XVI-wieczne freski – wyjątkowe w skali Polski malowidła o tematyce inspirowanej świecką obyczajowością, filozofią antyczną oraz mitologią. Dziś w kamienicy mieści się m.in.: biuro PTTK, Galeria Sceny Plastycznej KUL i naleśnikarnia Zadora.

PRZYSTANEK 6.

Pobernardyński kościół pw. Nawrócenia św. Pawła

Pierwszy kościół z klasztorem Bernardynów został w tym miejscu wybudowany w 2. połowie XV w. W związku z fundacją klasztoru powstała legenda o skrzyni pełnej złota u bernardynów (patrz przystanek 11 Szlaku Zabytków Architektury). W 1557 r. kościół został poważnie zniszczony podczas wielkiego pożaru Lublina. Koniec jego odbudowy zbiegł się z zakończeniem obrad sejmu i uchwaleniem unii lubelskiej. Jak podaje historyk ks. Jan Ambroży Wadowski, „Zygmunt August, ukończywszy obrady nad przedmiotem unii Litwy z Koroną, wybiera ten kościół jako największy z lubelskich i w nim w otoczeniu senatu i posłów z Polski, Litwy, Prus itd. oraz licznego tłumu szlachty i ludu śpiewa hymn dziękczynny Te Deum laudamus".

Legenda o skrzyni złota u bernardynów

„(...) Było to w okresie kolejnego przerwania robót przy budowie. Nad miastem w ciemną noc rozszalała się burza z błyskawicami i piorunami. Wszyscy mieszkańcy pochowali się do domów, obserwując z niepokojem przesuwającą się nad Lublinem nawałnicę. I nagle, gdy kolejna błyskawica rozświetliła Rynek, zobaczono przed Ratuszem niespodziewany widok: (...) oto u wejścia do budynku stał wóz zaprzężony w dwa ukraińskie woły. Skąd się wziął ów wóz, jeśli bramy były zamknięte, i kto przyprowadził pod Ratusz woły, jeśli nie było przy nich woźnicy – zadawali sobie pytania zdumieni mieszczanie. Zaskoczenie było jeszcze większe, gdy na wozie zobaczono wielką okutą skrzynię zamkniętą na masywny skobel. Zabrano ją na Ratusz i kazano otworzyć – wnętrze było pełne złota i kosztowności, a na wierzchu leżał list zaadresowany do Jakuba Kwanty, rajcy lubelskiego, współfundatora klasztoru. Nieznajomy ofiarodawca zawiadamiał go, iż przeznacza skarb na dokończenie budowy. Gdy ktoś wybiegł przed Ratusz, aby jeszcze raz sprawdzić, czy nie znajduje się coś jeszcze na wozie, nie było po nim nawet śladu. Cud! Cud! – zaczęto wołać z nowym zdumieniem, ale i radością. W ten sposób kościół i klasztor doczekał się poszukiwanych środków na dalszą budowę".

Pobrygidkowski kościół pw. Wniebowzięcia NMP Zwycięskiej

Kaplica pw. św. św. Barbary i Zofii, która pierwotnie znajdowała się w tym miejscu, została wybudowana pod koniec XIV w. Po bitwie pod Grunwaldem król Władysław Jagiełło zlecił jej przebudowę, co miało stanowić wotum dziękczynne za zwycięstwo nad zakonem krzyżackim (patrz przystanek 10 Szlaku Zabytków Architektury). Do klasztoru sprowadzono z Gdańska zakon św. Brygidy.

W 2012 r. zakończyła się długo oczekiwana renowacja kościoła, dzięki której stał się on dużą atrakcją turystyczną. Podzielony został na kilka przestrzeni udostępnionych zwiedzającym.

W Kaplicy Grunwaldzkiej znajduje się popiersie króla Władysława Jagiełły oraz pamiątkowa tablica, ufundowana z okazji 500. rocznicy bitwy pod Grunwaldem. Ciekawym akcentem są umieszczone nad oknem chorągwie jagiellońska i litewska, przypominające o połączeniu sił rycerskich Korony i Litwy przeciwko zakonowi krzyżackiemu.

Patronce zakonu poświęcona jest nawa główna i prezbiterium. Najcenniejszym zabytkiem jest namalowany na desce w XV w. obraz świętej, która, według przekazów, przepowiedziała upadek Krzyżaków. Szczególne miejsce w świątyni stanowi Lubelskie Sanktuarium Pamięci Narodowej umieszczone w nawie bocznej. Znajdują się tu tablice poświęcone wybitnym Polakom oraz ofiarom wojen i prześladowań. Kaplica św. Barbary upamiętnia pomordowanych w Katyniu i Bykowni.

Dużą atrakcją jest XVII-wieczna dzwonnica, która została otwarta dla zwiedzających. Można w niej zobaczyć odrestaurowane polichromie z XV w., przedstawiające wjazd do Lublina króla Kazimierza Jagiellończyka wraz z rycerzami. W wieży znajduje się także wystawa historyczna i numizmatyczna. Dostępny jest również taras widokowy, z którego można podziwiać panoramę Lublina. Na przykościelnym skwerze ustawiony jest pomnik Jana Kochanowskiego (patrz przystanek 10 Szlaku Znanych Lublinian).

Pomnik Unii Lubelskiej

ZNAK DZIEDZICTWA EUROPEJSKIEGO

Pomnik znajduje się na placu Litewskim, którego nazwa upamiętnia fakt obozowania posłów litewskich podczas sejmu lubelskiego w roku 1569. W tym miejscu podczas sejmu król Zygmunt August odebrał od księcia pruskiego Albrechta II Fryderyka Hohenzollerna hołd, opisany przez Jana Kochanowskiego w poemacie Proporzec albo hołd pruski.

Pierwszy pomnik wystawiono jeszcze za panowania króla Zygmunta Augusta.

Na początku XIX w. uległ on zniszczeniu w wyniku rozbiórki zabudowań klasztoru Bonifratrów, w trakcie urządzania w tym miejscu placu musztry. W 1826 r. z inicjatywy Lubelskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk oraz Stanisława Staszica wzniesiono nowy pomnik. Żeliwny, 13-metrowy obelisk w stylu klasycystycznym usytuowano na specjalnie usypanym kopcu, blisko Krakowskiego Przedmieścia. Wykonawcą złoconych płaskorzeźb był Paweł Maliński, profesor rzeźby na Uniwersytecie Warszawskim. Przedstawiają one dwie stojące kobiety - symbolizujące Koronę i Litwę, zwrócone ku sobie, podające sobie prawe dłonie, z tarczami herbowymi obydwu państw pomiędzy nimi. Pomnik Unii Lubelskiej jest symbolem miasta i przypomina o wielokulturowej i wieloreligijnej historii Lublina i Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Jest jednym z trzech lubelskich obiektów (obok Kaplicy Trójcy Świętej i zespołu klasztoru oo. Dominikanów), które w marcu 2007 r. znalazły się na Liście Dziedzictwa Europejskiego, jako jeden z symboli zjednoczonej Europy.

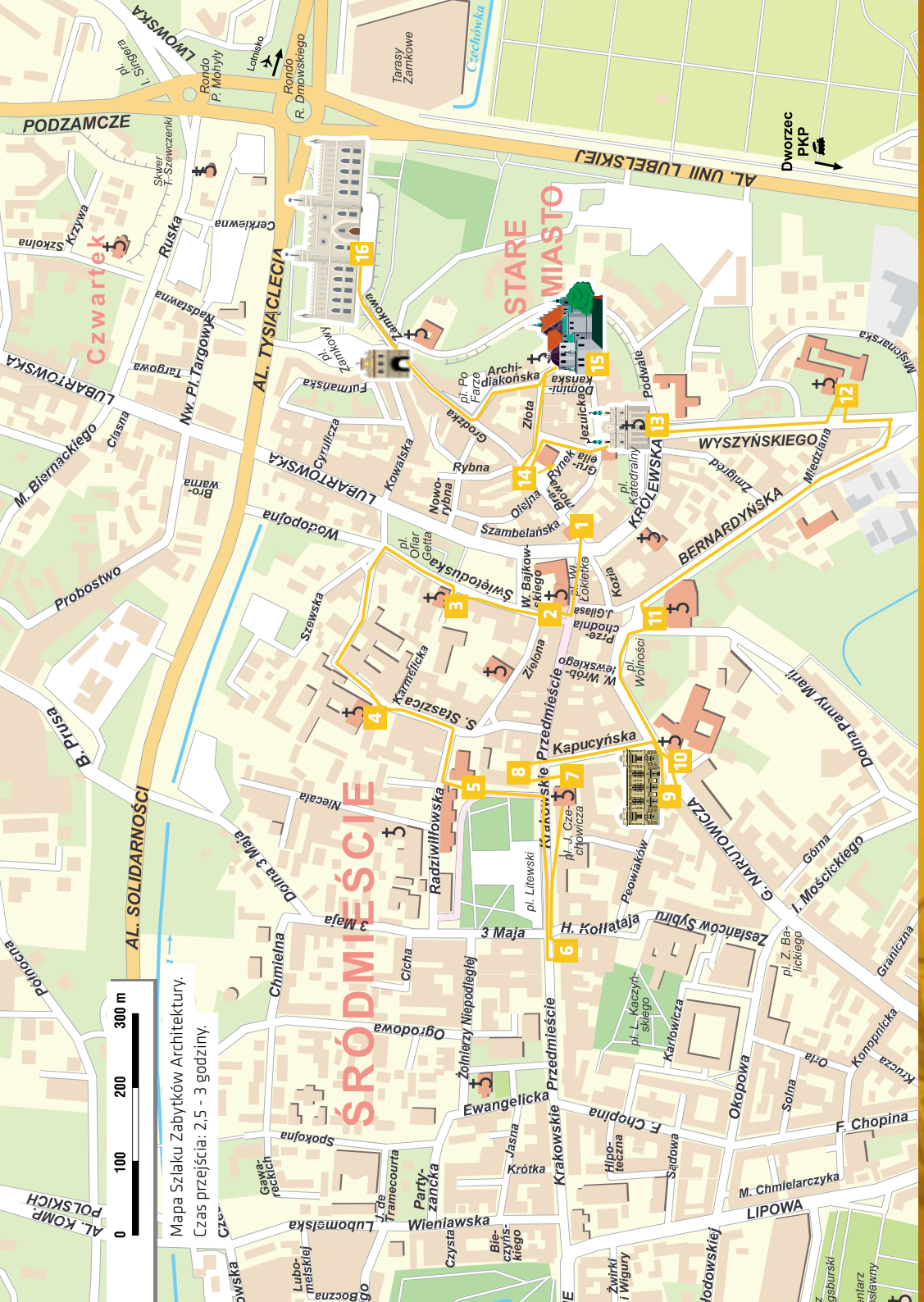

W STYLU LUBELSKIM

Szlak Zabytków Architektury

Szlak Zabytków Architektury prowadzi do najważniejszych obiektów dziedzictwa kulturowego miasta, którego początki sięgają VI w. Prezentowane zabytki świadczą o wyjątkowej tradycji, historii i wartości przestrzeni turystycznej miasta. Stanowiły one podstawę do uznania w 2007 r. przez Prezydenta RP centrum Lublina za Pomnik Historii. Obiektem wyjątkowej rangi jest w tej grupie Kaplica Zamkowa, która jest znakomitym przykładem przenikania się kultur Wschodu i Zachodu.

Renesans lubelski to jeden z nurtów w architekturze polskiej XVII w. występujący na Lubelszczyźnie. Został stworzony przez muratorów przybyłych do Polski znad włoskiego jeziora Como. Główne ośrodki, w jakich wykształcił się to Lublin, Zamość i Kazimierz Dolny, jednak wraz z migracją zarobkową muratorów rozpowszechnił się daleko od Lublina, gdyż występuje także w klasztorze jasnogórskim czy w kościele św. Michała w Wilnie. Jego charakterystyczne cechy to m.in. półkoliste zamknięcie kościołów, bogata dekoracja szczytów podzielonych na strefy i zdobionych arkadami oraz szczególny wyróżnik - sztukaterie na sklepieniach złożone z figur geometrycznych i listew.

Brama Krakowska

Brama Krakowska, zwana Bramą Wyższą, była częścią murów miejskich otaczających Stare Miasto, jej budowę rozpoczęto w 1341 r. W XV w. zmieniła nieco swój wygląd, została bowiem podwyższona, a ceglane mury od strony frontowej urozmaicono ukośnymi pasami cegły zendrówki. Ówczesne pożary miasta (w XV i XVI w.) powodowały konieczność jej odbudowy.

Według archiwalnych zapisów pod koniec XVI w. dobudowano ośmioboczną część górną, nakrytą miedzianym hełmem. Dla wzmocnienia obronności bramy ok. poł. XVI w. wybudowano przedbramie. Od połowy XVII w., kiedy to wokół bramy znajdowały się kramy i jatki, powoli traciła ona swoje funkcje obronne. Wiadomo, że mieszkał w niej trębacz, wrotny, a także „dyrektor zegara miejskiego". W latach 1778-1782 prowadzono prace remontowe nad popadającą w ruinę bramą, czego dowodem jest widniejący na kopule po dziś dzień monogram SAR (Stanislaus Augustus Rex). W Bramie Krakowskiej mieści się Muzeum Historii Miasta Lublina, gdzie ukazane zostały dzieje miasta od okresu osadniczego (VI-VIII w.) do roku 1944. Z najwyższej kondygnacji Bramy Krakowskiej (z wysokości ok. 33 m) można podziwiać panoramę miasta.

Obok bramy przy ul. Jezuickiej stoi Baszta Półokrągła, która była również częścią murów obronnych miasta.
Lublin ma swoją „krzywą wieżę", a raczej krzywą Bramę. Szczyt Bramy w stosunku do jej podnóża jest pochylony ok. 70 cm w stronę Rynku. Można to zauważyć, patrząc na Bramę od strony ul. Jezuickiej.

Kościół pw. św. Ducha z pocz. XV w.

Murowaną w stylu gotyckim świątynię wzniesiono w latach 1419-1421 z fundacji lubelskich mieszczan. Kościół ucierpiał w wyniku pożarów w XV i XVI w., najbardziej jednak w 1602 r. Po sześciu latach został odbudowany. Pozostał w gotyckim układzie jednonawowym, ale fasada, a także prezbiterium zyskały cechy renesansu lubelskiego. W 1610 r. z fundacji lubelskiego rajcy Stanisława Licheńskiego dobudowano do nawy głównej od strony północnej kaplicę św. Stanisława, a w 2. połowie XVII w. do jej południowej części drugą kaplicę (fundator Stefan Czarniecki). Kościół, przebudowany ponownie po pożarze w latach 30. XVIII w. wg planu Pawła Antoniego Fontany - wybitnego architekta doby baroku, uzyskał obecny trójnawowy układ wnętrza.

Godne uwagi są barokowe ołtarze, wykonane w warsztacie rzeźbiarskim braci Hoffmanów (lata 30. XVIII w.), a także, zdobiona rzeźbami przedstawiającymi czterech ewangelistów, ambona - dzieło S. Zeisla (lata 60. XVIII w.). Ponadto na uwagę zasługuje barokowy prospekt organowy z 1710 r.

W ołtarzu głównym znajduje się wczesnobarokowy obraz Najświętszej Maryi Panny Świętoduskiej.
W 1642 r. wierni zebrani w kościele ujrzeli na obrazie krwawe łzy Maryi. Wydarzenie to zapoczątkowało ruch pielgrzymkowy. Licznie przybywający wierni w podzięce za wysłuchane modlitwy składali ofiary, które w wyjątkowych sytuacjach wykorzystywano na potrzeby państwa (np. insurekcja kościuszkowska).

Kościół pw. św. Józefa i klasztor oo. Karmelitów Bosych

W 1624 r. sprowadzono do Lublina karmelitanki bose, które kilka lat później zakupiły obronny dwór wojewody bełskiego Rafała Leszczyńskiego wzniesiony w latach 1619-1622. Dopiero po zakończeniu prac adaptacyjnych budynków na klasztor, co miało miejsce w roku 1635, osiedliły się w nim karmelitanki. W latach 1636-1644 z fundacji Katarzyny z Kretkowskich Ligęziny zbudowano jednonawowy, murowany kościół w typie renesansu lubelskiego.

Kościół posiada charakterystyczny dla okresu smukły szczyt fasady, a sklepienie nawy dekorowane jest sztukateriami. W 1807 r. karmelitanki przeniosły się w nowe miejsce (zgromadzenie przy ul. Staszica), ustępując miejsca karmelitom bosym. Ci ostatni dwukrotnie opuszczali klasztor, by powrócić tu ostatecznie w 1917 r. Warto zwrócić uwagę na barokowe ołtarze znajdujące się wewnątrz świątyni, zwłaszcza na ołtarz główny z XVIII-wiecznym obrazem, przedstawiającym patrona karmelitów - św. Józefa, a także wizerunkiem św. Kazimierza Królewicza w jego szczycie. Wyjątkowym zabytkiem są też późnorenesansowe drzwi do starej zakrystii, z podobnym jak w kościele św. Eliasza herbem karmelitów.

Za czasów wojewody bełskiego Rafała Leszczyńskiego w dworze odbywały się nabożeństwa innowiercze, funkcjonował tu m.in. zbór kalwiński.

Zespół kościelno-klasztorny ss. Karmelitanek

Fundatorami kościoła pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i klasztoru dla karmelitanek bosych, zwanych poczętkami, w roku 1646 był podskarbi wielki koronny Mikołaj Daniłowicz wraz z żoną Zofią z Tęczyńskich. Z powodu niewystarczających środków finansowych budowę kościoła przerwano wkrótce po jej rozpoczęciu. Dopiero na początku XVIII w. jej kontynuacji podjęła się Elżbieta Sieniawska (wówczas jedna z najbogatszych kobiet Rzeczypospolitej). W tym czasie powstało m.in. sklepienie świątyni. Zabudowania klasztorne były siedzibą zarówno poczętek, jak i sióstr józefitek (sprowadzonych w 1807 r. z kościoła św. Józefa).

Kościół posiada charakterystyczną dla renesansu lubelskiego skromną, bezwieżową fasadę, natomiast układ wnętrza jest barokowy. Warto zwrócić uwagę na barokowy ołtarz główny, a także ołtarze boczne (św. Józefa i św. Wincentego), będące dziełem warszawskiego rzeźbiarza Bernatowicza z ok. 1720 r.

Na uwagę zasługują także dwie ambony z bogatym programem ikonograficznym, powstałe w 1. połowie XVII w., oraz późnobarokowa grupa figuralna, w typie tzw. Deesis. Przedstawia ona w centrum rozpiętego na krzyżu Chrystusa, ujętego po bokach postaciami Matki Boskiej i św. Jana Ewangelisty, poniżej zaś Marię Magdalenę, natomiast w szczycie - chmury i głowy aniołów.

W ołtarzu głównym znajduje się XVIII-wieczny obraz Maryi Niepokalanej. Jest on jednym z bardziej charakterystycznych dla baroku typów przedstawienia Niepokalanego Poczęcia - La Purissima.
Maryja przedstawiona jest w całej postaci, bez Dzieciątka, z rękami skrzyżowanymi na piersiach i wzrokiem utkwionym w niebo.

Pałac książąt Czartoryskich

W południowo-wschodnim narożu placu Litewskiego znajduje się pałac wybudowany w 2. połowie XVII w. dla Stanisława Herakliusza Lubomirskiego.

Widoczne nieregularności w rzucie budynku oraz różnice wątków murów piwnic świadczą o tym, że pałac został wzniesiony na zrębach wcześniejszej, nieznanej bliżej budowli oraz że był kilkakrotnie przebudowywany. Niewyjaśniona pozostaje kwestia autorstwa projektu pałacu. Na podstawie atrybucji charakterystycznych elementów twórczości jego projekt przypisuje się Tylmanowi z Gameren, jednemu z najwybitniejszych architektów epoki baroku. Pierwszy znany rzut późniejszego pałacu Czartoryskich pochodzi dopiero z 1716 r., kiedy to umieszczony został na planie Lublina i jego przedmieść. Nie pozwala on jednak na wysnucie wniosków co do wyglądu tej budowli. Jak wiadomo z korespondencji ówczesnej właścicielki pałacu, marszałkowej Elżbiety z Lubomirskich Sieniawskiej, z jej architektem Franciszkiem Mayerem, w latach 1725-1728 miała miejsce jego następna przebudowa.

W roku 1731 pałac przeszedł w ręce Czartoryskich. Traktowali oni pałac w Lublinie jako jeden z wielu i specjalnie się nim nie interesowali, powierzając go opiece swoich rezydentów. W późniejszym czasie mieściły się tu między innymi fabryka tytoniu i tabaki, a także kino.

Częste zmiany właścicieli nie sprzyjały utrzymaniu budynku w dobrym stanie. Wybudowany w 1867 r. rozległy budynek Hotelu Europejskiego zetknął się z południowym alkierzem i zasłonił widok na pałac od ul. Krakowskie Przedmieście.

W czasie okupacji pałac zajmowany był przez Niemców. W roku 1944 został bardzo poważnie zniszczony. W wyniku rozpoczętej w 1945 r. odbudowy przywrócono pierwotny układ wnętrz, wprowadzono instalacje i podwyższono dachy. Odrestaurowany pałac został przeznaczony na Dom Turysty PTTK. Od 1973 r. pałac Czartoryskich jest siedzibą Lubelskiego Towarzystwa Naukowego.

W latach 1860-1866 właścicielem posesji był warszawski bankier Leopold Kronenberg - założyciel Banku Handlowego, budowniczy Kolei Nadwiślańskiej, twórca Szkoły Handlowej w Warszawie.

Dawny gmach Kasy Przemysłowców Lubelskich

Eklektyczny budynek wzniesiony został jako Kasa Przemysłowców Lubelskich w latach 1899-1900 według projektu Gustawa Landau Gutentegera. Zbudowana w rekordowym czasie 17 miesięcy kamienica stała się siedzibą stowarzyszeń przemysłowców Lubelszczyzny.

Po przebudowie w 1910 r. budynek zyskał kształt architektoniczny, który przetrwał do dziś. W okresie międzywojennym na parterze znajdował się sklep delikatesowy oraz cukiernia. W czasie II wojny światowej z uwagi na lokalizację i reprezentacyjność budynku urządzono tu Deutsches Haus, czyli Dom Niemiecki. Po wojnie w budynku mieścił się hotel Lublinianka z popularnym Barem Centralnym, kawiarnią i restauracją.

W latach 2001-2002 nieruchomość została zakupiona przez grupę hotelową Von der Heyden Group. Po przeprowadzeniu gruntownej modernizacji budynek ponownie oddano do użytku jako czterogwiazdkowy hotel - IBB Grand Hotel Lublinianka.

Budynek zbudowany został w 17 miesięcy ze składek przemysłowców lubelskich.
Architekt Gustaw Landau Gutenteger projektował dla największych łódzkich przemysłowców. Zaprojektował m.in. willę Kindermana w Łodzi.

IBB Grand Hotel Lublinianka
(ul. Krakowskie Przedmieście 56)
www.lublinianka.com

Położony w doskonałej lokalizacji, starannie odnowiony i luksusowo wyposażony hotel. Warto też skorzystać z jednej z najbardziej reprezentacyjnych restauracji w mieście - BelEtage, znajdującej się w hotelu.

Kościół i klasztor oo. Kapucynów

Kościół i klasztor zostały wzniesione w latach 1726-1733 z fundacji Pawła Karola Sanguszki i jego żony Marianny z Lubomirskich wg projektu Karola Baya. Wybudowany w stylu baroku kościół posiada układ jednonawowy z bocznymi kaplicami i węższym prezbiterium, którego przedłużenie stanowi chór zakonny. Nawa przykryta jest sklepieniem kolebkowym z lunetami. Skromna fasada kościoła współgra z pozbawionym przepychu wnętrzem świątyni: bielone ściany zdobią jedynie dębowe ołtarze. Boczne elewacje kościoła oraz elewacje klasztoru są również skromne, bez artykulacji.

Na uwagę zasługuje przylegająca od wschodu neogotycka Kaplica Niepokalanego Serca Najświętszej Marii Panny (dobudowana w latach 1857-1860) z rzeźbioną w białym marmurze postacią Matki Boskiej autorstwa cenionego rzeźbiarza W. Oleszczyńskiego.

Kaplica Niepokalanego Serca Najświętszej Marii Panny została prawdopodobnie ufundowana przez Jadwigę Bielską po samobójczej śmierci, w przeddzień ślubu, jej narzeczonego Włodzimierza Weysenhoffa.
Bezpośrednim wzorem dla architektury lubelskiego kościoła jest warszawska świątynia kapucynów.
W miejscu znajdującego się w pobliżu Domu Towarowego Sezam w latach 1876-1939 istniał hotel Victoria, z którego okien w 1918 r. przemawiał Józef Piłsudski.

Hotel Europa

Budynek hotelu Europa wybudowano w latach 1865-1867 według projektu architekta gubernialnego Ludwika Szamoty. Wzorowany był na warszawskim Hotelu Europejskim, zaprojektowanym przez Henryka Marconiego - wybitnego przedstawiciela polskiego neoklasycyzmu, i taką nazwę początkowo nosił. Wzniesiony został na placu należącym do książąt Czartoryskich, zakupionym przez Marcina Kobylińskiego i Chaima Forsztetera. Eklektyczny gmach, usytuowany na narożu reprezentacyjnego placu, stał się jego ozdobą i tak pozostało do dziś.

Hotel w tamtych czasach imponował architekturą i standardem. Już wówczas posiadał luksusowe łazienki, a na parterze restaurację i cukiernię hotelową. W trakcie działań wojennych został dwukrotnie uszkodzony. Udało się go jednak odbudować, zachowując dawny wygląd.

Przez długie lata w obiekcie funkcjonował Dom Wycieczkowy prowadzony przez PTTK.

W latach 90. zapadła decyzja o generalnym remoncie budynku. Gruntowną restaurację nadzorował prof. Wiktor Zin. Pod kierownictwem nowego zarządzającego, spółki Europa SA, budynek zyskał nowe oblicze i standard. Niezmieniona pozostała jego bryła z elewacją, zasadnicza część układu wnętrza z holem oraz medalionami przedstawiającymi króla Jana III Sobieskiego i Marysieńkę.

Budynek powstał jako replika Hotelu Europejskiego w Warszawie i początkowo taką nazwę nosił.
W 1878 r. Jakub Brilant sprowadził do Lublina telefon i w hotelu Europa dokonał próby tego wynalazku.
Według legendy kto pod medalionami króla Jana III Sobieskiego i Marysieńki przysiągł sobie miłość, a noc poślubną spędził w pobliskim apartamencie, ten miał zagwarantowane szczęśliwe i dostatnie życie.

Hotel Europa
(ul. Krakowskie Przedmieście 29)
www.hoteleuropa.pl

Zabytkowy, czterogwiazdkowy hotel Europa jest jednym z najbardziej luksusowych obiektów hotelarskich po wschodniej stronie Wisły.

Teatr im. Juliusza Osterwy

Teatr im. Juliusza Osterwy wybudowany został w 1886 r. według projektu Karola Kozłowskiego. Jego budowa trwała zaledwie dwa lata. Wzniesiono go dzięki inicjatywie lubelskiej inteligencji, przemysłowców, kupców i okolicznych ziemian: „Lublinianie – sobie". Powstał wyłącznie ze składek społecznych.

W czasie I wojny światowej na krótko teatr został zamieniony na szpital wojskowy. Ponowne otwarcie nastąpiło w 1915 r., a w 1921 r. Rada Miejska odkupiła gmach od spółki cywilnej. W 1939 r. został przejęty przez Niemców, do 1941 r. występowały tu niemieckie teatry frontowe.

W 1949 r. teatr upaństwowiono (jako ostatni w kraju). Wówczas to na patrona wybrano Juliusza Osterwę.

Gmach teatru został wzniesiony w konwencji włosko-francuskiego neorenesansu. W bryle budynku odnaleźć można elementy zaczerpnięte z antyku. Półkoliście zakończone okna o dużej powierzchni mają wyraźnie zaznaczony klucz albo też zostały ujęte parą kolumn i zwieńczone trójkątnym tympanonem. Drzwi również zakończono półkolistymi łękami. Na uwagę zasługuje rozbudowany gzyms wieńczący. Pod gzymsem między piętrami widoczny jest fryz z tryglifami. We wnętrzu warto przyjrzeć się ozdobnej sali widzów z cyrklastym sufitem podzielonym na filungi. Na środku sali zawieszony jest żyrandol z czterdziestoma ramionami. Godne uwagi są też rzeźbione balustrady lóż i balkonów w głównej sali.

Instytucjonalne tradycje teatralne w Kozim Grodzie sięgają XVI w., kiedy to założono tutaj teatr szkolny w kolegium zakonu jezuitów.
Juliusz Osterwa występował na deskach teatru w latach 1915–1933. Zaczynali tu swą teatralną karierę Wiesław Michnikowski, Jan Machulski, Zofia Kucówna, Stanisław Mikulski.
W 2006 r. minister kultury i dziedzictwa narodowego Kazimierz Michał Ujazdowski nadał placówce Złoty Medal „Zasłużony Kulturze Gloria Artis". W 2012 r. teatr zyskał certyfikat Miejsca Przyjaznego Seniorom.
W Lublinie znajduje się Niepubliczna Policealna Szkoła Aktorsko-Wokalna „Qurtyna", która kształci w dwóch specjalnościach: aktorskiej i aktorsko-wokalnej.

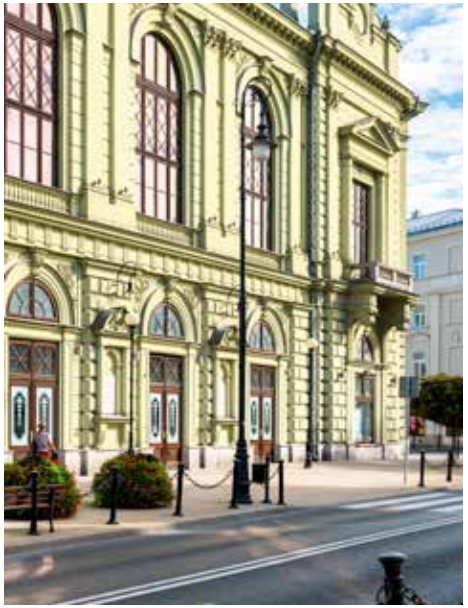

Międzynarodowy Festiwal „Konfrontacje Teatralne" (www.konfrontacje.pl) został powołany do życia w roku 1996 przez przedstawicieli lubelskiego środowiska teatralnego. W ramach festiwalu prezentowane są dokonania najciekawszych osobowości teatralnych, które przedstawiają nowy sposobów rozumienia teatru. „Konfrontacje Teatralne" to także szereg imprez towarzyszących m.in. cykl filmowy, koncerty, wystawy i cykl spotkań i debat z twórcami.

Festiwal Teatrów Europy Środkowej „Sąsiedzi" (www.festiwal-sasiedzi.pl)

Jest to regularnie odbywające się spotkanie tradycji teatralnych krajów z regionu Europy Środkowo-Wschodniej. Jego celem jest popularyzacja działań artystycznych państw sąsiadujących z Polską. Festiwal otwarty jest dla teatrów profesjonalnych oraz twórców niezależnych i alternatywnych. Wydarzenia teatralne wzbogacają koncerty, wystawy i spotkania z artystami.

Carnaval Sztukmistrzów (www.sztukmistrze.eu)

Jest to coroczne – wakacyjne, międzynarodowe spotkanie osób zainteresowanych szeroko rozumianym żonglowaniem, kuglarstwem, Nowym Cyrkiem, teatrem ulicy (zarówno amatorów, jak i profesjonalistów). Nazwa wydarzenia nawiązuje do postaci Sztukmistrza z Lublina – bohatera książki noblisty Izaaka Bashevisa Singera.

Kościół pw. Wniebowzięcia NMP Zwycięskiej i klasztor ss. Brygidek

Początki powstania świątyni sięgają końca XIV stulecia, kiedy to wdowa Wojciecha w zamian za wystawienie kaplicy przekazała miastu swój majątek (1396). W 1412 r. kościół został przekazany przez Władysława Jagiełłę oo. brygidom i ss. brygidkom. Za jego panowania świątynię rozbudowano. W pracach uczestniczyli knechci - jeńcy krzyżaccy osadzeni na Zamku Lubelskim.

Bryła XIV-wiecznego kościoła (część nawy i prezbiterium) została włączona do budowli z fundacji Jagiełły, a następnie rozbudowana i oszkarpowana. Od południa przylegają do kościoła zabudowania klasztorne, przebudowane w XVII w. Wnętrze utrzymane w stylu gotyckim jest podzielone na dwie nawy. Kościół ma typowe gotyckie sklepienie krzyżowo-żebrowe, a sklepienie w prezbiterium posiada dekorację wczesnobarokową z czasów ksieni Doroty Firlejówny (1631-1660). We wnętrzu warto zwrócić uwagę na fragmenty fresków, które zachowały się na strychu kościelnym. Neogotyckie wyposażenie świątyni pochodzi z ok. 1901 r. Tylko stalle i ławki zachowały na zapleckach i ściankach obrazy z połowy XVII w., malowane przez Jana Szrettera. Przedstawiają one sceny z życia św. Brygidy. Uwagę zwraca też malowany na desce obraz św. Brygidy z połowy XV w.

Pozostałe budynki klasztoru wznoszone były etapami - od 1432 r. do końca XVI w., dlatego też noszą cechy od gotyku do późnego renesansu.

Zespół klasztorny otoczony jest XVI-wiecznym murem, zachowanym do dnia dzisiejszego bez zmian, łącznie z otworami strzelniczymi.

Kościół pw. Nawrócenia św. Pawła

W miejscu, gdzie pierwotnie istniały drewniane zabudowania bernardyńskie, za zgodą króla Kazimierza Jagiellończyka wybudowano w latach 1473-1496 kościół z cegły.

W pożarze, który wybuchł w 1557 r., spaliły się wszystkie ołtarze oraz zawaliły sklepienia. Odbudowując kościół, zachowano system halowy korpusu. Ściany zewnętrzne zwieńczono skromnym renesansowym gzymsem, a zamknięcia półkoliste zastąpiły ostrołukowe. Król Zygmunt August po zakończeniu obrad nad unią lubelską wybrał ten kościół (jako największy z lubelskich) i odśpiewał w nim hymn dziękczynny Te Deum laudamus.

Po kolejnym pożarze w 1602 r. kościół odbudowano, nadając mu renesansową bryłę i wnętrze. Korpus nawowy i prezbiterium zostały wówczas przedłużone. Dodane zostały: smukła wieża na sygnaturkę na szczycie oraz wysoka czworoboczna wieża zegarowa w narożu od strony południowej. Pierwotna gotycka hala została przekształcona w kościół bazylikowy. Powstał także nowy chór muzyczny. Ściany nawy głównej zwieńczone zostały fryzem arkadowym i bogato profilowanym belkowaniem. Dekoracja sklepienia to jeden z najlepszych przykładów dekoracji charakterystycznej dla renesansu lubelskiego, będącej wzorem dla wielu innych.

W latach 1732–1733, dzięki wsparciu m.in. kasztelana krakowskiego Józefa Potockiego, kościół kolejny raz odrestaurowano. Zyskał on wówczas nowe organy i mieszczący się przy pierwszym filarze ze strony południowej ołtarz. W trakcie kolejnego remontu kościoła, przeprowadzonego w 1827 r., przekształcono fasadę w duchu neoklasycyzmu.

W wyniku rozpoczętej w 1954 r. konserwacji zrekonstruowano wieżyczkę na sygnaturkę nad wschodnim szczytem kościoła. Przeprowadzono także rekonstrukcję renesansowej kopuły nad kaplicą Matki Boskiej Częstochowskiej (dawniej św. Tekli).

Obecnie, poza klasycystyczną fasadą, kościół reprezentuje formy tzw. renesansu lubelskiego.

We wnętrzu świątyni warto zwrócić uwagę na dzieła wybitnych rzeźbiarzy renesansu (Canavesiego) oraz rokoka (Zeisla i Kargera), a także renesansowe stalle w prezbiterium, ławki i konfesjonały w nawie głównej.

W archiwum, obok akt dotyczących ponad 100-letniego okresu funkcjonowania parafii, przechowywane są ciekawe kroniki, najstarsza pochodzi jeszcze z czasów działalności bernardynów: 1440-1859.
W związku z fundacją klasztoru powstała legenda o skrzyni złota u bernardynów (patrz Jagielloński Szlak Unii Lubelskiej, przystanek 6).
W świątyni spoczywają szczątki m.in. Wojciecha Oczko - lekarza Zygmunta Augusta, Stefana Batorego i Zygmunta III Wazy.
W mensie ołtarza św. Walentego znajdują się relikwie tegoż Świętego. Są to szczątki biskupa, który żył w III w.

Warto obejrzeć stojącą przy placu Wolności fontannę z miniaturą neogotyckiej Wieży Ciśnień z brązu, pierwotnie znajdującej się w tym miejscu, wybudowanej w 1899 r.

Kościół i klasztor pomisjonarski

Zespół klasztorny misjonarzy wzniesiony został w początkach XVII stulecia, a następnie był wielokrotnie rozbudowywany. Obecnie pełni funkcję Metropolitalnego Seminarium Duchownego. Jest to jedna z najciekawszych realizacji sakralnych pierwszej ćwierci XVIII w. w Polsce. To najwybitniejsze dzieło tego okresu zachowane w Lublinie.

Wybudowanie kościoła wspomogły dotacje bpa krakowskiego Teodora Potockiego, bpa poznańskiego Bartłomieja Tarły oraz Jana Tarły - podstolego Wielkiego Księstwa Litewskiego, w mniejszym stopniu Karola Rozwadowskiego - podczaszego płockiego, a także liczne fundacje szlachty i mieszczan lubelskich.

Świątynię wzniesiono w latach 1719-1736 prawdopodobnie według projektu nadwornego architekta Elżbiety Sieniawskiej Giovanniego Spazzia. Orientowany kościół zbudowano na złożonym, centralno-podłużnym planie, składającym się z krzyża greckiego wpisanego w kwadrat.

Od wschodu dostawiono do niego kwadratowe prezbiterium, a od zachodu płytkie przęsło zawierające kruchtę i chór muzyczny. W bryle nawa, przenikająca się z transeptem, zaakcentowana jest latarnią schowaną w dachu kopuły.

Pochodzące z XVIII w. wyposażenie kościoła jest zróżnicowane. Tuż po wybudowaniu kościoła w warsztacie Jana Eliasza Hoffmanna z Puław wykonano trzy zbliżone do siebie ołtarze: główny oraz dwa transeptowe. Natomiast ambona i ołtarz naprzeciw niej pochodzą z okresu nieco późniejszego, prawdopodobnie z lat 60. XVIII w. (dzieło Sebastiana Zeisla).

W prezbiterium znajdują się późnobarokowe stalle. Od strony prezbiterium do kościoła przylega kaplica, wybudowana z kamienia w stylu neogotyckim (1890). Kaplica służy liturgii bizantyńsko-ukraińskiej. W jej wnętrzu mieści się współczesny ikonostas autorstwa Jerzego Nowosielskiego.

Wśród budynków klasztornych na szczególną uwagę zasługuje dawny pałac Lubienieckich i Suchorabskich wzniesiony w 2. połowie XVI w., a następnie przebudowany w połowie XVII w., dekorowany unikatowym fryzem z przedstawieniem królów i książąt polskich. Pozostałe skrzydła klasztorne powstały w latach 40. XVIII w. i w 1908 r.

Obiekt jest na co dzień niedostępny dla osób spoza seminarium, aczkolwiek kilka razy w roku z różnych okazji wnętrza są udostępniane zwiedzającym.

Archikatedra i Wieża Trynitarska

Archikatedra w Lublinie jest jednym z pierwszych obiektów barokowych w Polsce. Pierwotnie był to kościół klasztorny jezuitów. Wzniesiony został w latach 1586-1604 i w 1617 r., według projektu Jana Marii Bernardoniego i Józefa Bricciego, z fundacji Bernarda Maciejowskiego, Katarzyny Wapowskiej i Andrzeja Tęczyńskiego.

Jest to kościół bazylikowy jednonawowy z rzędami kaplic po obu stronach nawy. W fasadzie kościoła od początku występowały dwie wieże, pierwotnie szersze i większe, które uległy zniszczeniu w pożarze w połowie XVIII w. Od 1805 r., a faktycznie od 1818 r., ma status katedry, gdyż tyle czasu stała nieużytkowana wskutek sporu z jej poprzednimi właścicielami – trynitarzami.

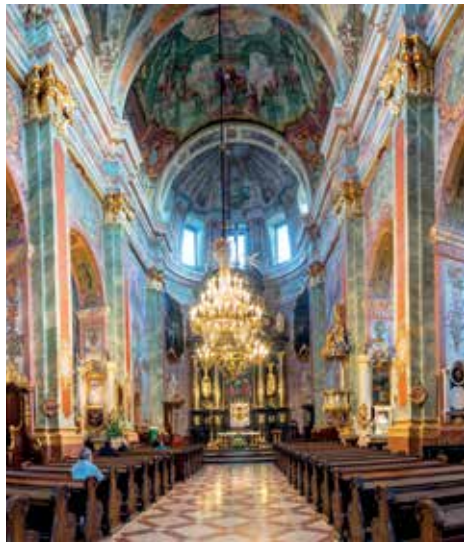

Wnętrze świątyni jest barokowe, charakteryzuje się m.in. kolebkowymi sklepieniami wspartymi na gurtach. Znajduje się tu XVII-wieczny ołtarz główny wykonany z czarnej gruszy libańskiej, ufundowany przez Jana Mikołaja i Zofię z Tęczyńskich Daniłowiczów.

W prezbiterium znajdują się obrazy (Ostatnia Wieczerza i Uczta Heroda) z ok. 1667 r. pędzla bernardyna o. Franciszka Lekszyckiego. Będąc w katedrze, warto zwrócić uwagę na jej najstarszy zabytek - czternastowieczną chrzcielnicę wykonaną z brązu, przeniesioną tu ze zburzonego kościoła farnego pw. św. Michała. Widnieje na niej czarny napis w języku staroniemieckim: Hilf God Maria Berod, a także po drugiej stronie napis łaciński: Ave Maria gratia plena.

W lewej nawie, w ołtarzu bocznym, wisi słynny obraz Matki Boskiej Płaczącej (kopia obrazu jasnogórskiego) pędzla prof. Bolesława Rutkowskiego, znany z tzw. cudu lubelskiego, kiedy to w 1949 r. zaczął „płakać".

Po północnej stronie prezbiterium znajduje się Kaplica Krzyża Trybunalskiego, przeniesionego tu z fary po jej rozbiórce. Natomiast od południa przylega do niego Kaplica Najświętszej Marii Panny, jej późnobarokowy wystrój uzupełniono przeniesionym z fary ołtarzem, wykonanym w latach 30. XVIII w. przez rzeźbiarza Jana Eliasza Hoffmanna.

Wewnątrz warto przyjrzeć się polichromii z wspaniałymi motywami iluzjonistycznej architektury, jak portale, nisze ścienne, okna, balkony i krużganki. Kompozycję malowideł uzupełniają elementy ornamentalne i dekoracyjne (kwiatowe i geometryczne) oraz wazony. Freski barwione są ciepłymi, stonowanymi kolorami. Warto także wspomnieć o polichromii pokrywającej ściany kapitularza i zakrystii akustycznej, również dziele J. Mayera.

Będąc w Archikatedrze Lubelskiej, należy również zejść do podziemi, gdzie znajdują się groby zasłużonych dostojników Kościoła.

Warto też zwrócić uwagę na chór muzyczny, usytuowany przy zachodniej ścianie kościoła. Szczególny architektoniczny element wystroju wnętrza stanowi prospekt organowy - potężny instrument liczący 50 głosów i 4 tysiące piszczałek, wykonany w latach 30. XX w.

Katedra zajmuje 3600 m^2 powierzchni użytkowej, a jej kubatura w przybliżeniu wynosi 37 500 m^3.

Będąc w katedrze, warto wstąpić do Zakrystii Akustycznej, wykonanej w latach 1752–1754. Projektant o. Franciszek Koźmiński wykorzystał tam efekt świadomego doboru kształtu krzywizny sklepienia, gdzie głosy odbijające się z jednego naroża trafiają do drugiego.

Po zniszczeniu kaplicy podczas II wojny światowej została ona dokładnie odtworzona, z jej właściwościami akustycznymi, według projektu architekta Czesława Dorii-Dernałowicza oraz obliczeń prof. Jana Mikusińskiego.

Wieża Trynitarska

W miejscu gdzie obecnie stoi neogotycka wieża, w okresie średniowiecza mieściła się niewielka furta w murach obronnych miasta, która pod koniec XVI w. została przebudowana na bramę.

Wieżę wzniesiono na planie kwadratu, w dolnej części jest murowana z cegły, w górnej – drewniana. W dolnej części znajduje się przejście sklepione łukiem ostrym. Wieża w obecnej formie to dzieło Antonia Corazziego z 1821 r.

Pod Bramą Trynitarską, u zbiegu ulic, leży „kamień nieszczęścia", z którym związana jest legenda. Cała historia zaczęła się od dziwnego wydarzenia, kiedy to pewna kobieta niosła mężowi zupę do pracy. Z powodu jej potknięcia zupa wylała się na kamień. Jak głoszą opowieści, przybiegła wtedy sfora psów, by wylizać rozlaną zupę. Wkrótce po oblizaniu kamienia psy padły. Mieszkańcy przypomnieli sobie wówczas, że to właśnie na tym niepozornym kamieniu miejski kat ścinał głowy skazańcom, aż pewnego razu przelano krew niewinną. Wiele razy kamień przynosił śmierć temu, kto dłonią lub bosą stopą go dotknął. Lepiej więc przyglądać mu się z daleka.

Katie's Cupcake (ul. Bernardyńska 12)
www.muffiniarnia.com.pl

Tu zjesz przepyszne muffiny, cupcakes, cake pops - babeczki z jedyną w swoim rodzaju dekoracją.

Rynek Starego Miasta

Rynek Starego Miasta to miejsce szczególne. Założony na planie zbliżonym do kwadratu Rynek wytyczono po nadaniu miastu praw miejskich. Jego nieregularny kształt przypominający trapez (wymiary 62 x 72 m) jest wynikiem założenia placu na łuku dawnych wałów. Będąc na Rynku, warto przyjrzeć się uważniej przylegającym doń kamienicom.

Przy zachodniej pierzei Rynku znajduje się kamienica Klonowica (numer 2). Kamienica pod numerem 5, należąca niegdyś do rodziny Konopniców, to dawna siedziba rajcy lubelskiego – Macieja Zessa. Nad ulicą Rybną znajduje się Brama Rybna, nazwana tak, gdyż prowadziła do placu, na którym handlowano dawniej rybami. Łączy ona dwie kamienice.

W pobliżu znajduje się najstarszy, po Krakowie, teatr w Polsce – Teatr Stary (1823) (ul. Jezuicka 18). Zwiedzanie Teatru Starego (sali widowiskowej, kulis teatru oraz wystawy archeologicznej eksponowanej w foyer) możliwe jest w zorganizowanych grupach od 5 do 15 osób po uprzedniej telefonicznej rezerwacji terminu pod numerem + 48 81 466 59 25 bądź pod adresem: zwiedzanie@teatrstary.eu

Pierzeja wschodnia zawiera jedną z najbardziej znanych kamienic - kamienicę Lubomelskich (numer 8), w których posiadaniu znajdowała się od początku XVI w. Na portalu zachował się gmerk (znak rodzinny) Zadora, na którym widnieje data „1540" i napis „Jan Lubom". Zniszczoną po pożarze miasta (ok. 1580 r.) kamienicę odbudowano i ozdobiono wyjątkowymi w skali Polski malowidłami o tematyce świeckiej, znajdującymi się w przeznaczonej na winiarnię piwnicy. Dziesięć obrazów rozmieszczonych na ścianach, okapie kominka i sklepieniu zawiera liczne odwołania do kultury antycznej (mitologii, literatury) oraz renesansowej obyczajowości.

Przy ul. Złotej 2 znajduje się kamienica, w której w latach 1899-1934 mieszkała młodopolska poetka Franciszka z Meyersonów Arnsztajnowa (autorka wierszy o Lublinie).

We wschodniej pierzei pod adresem Rynek 9 posadowiono przebudowaną w stylu renesansowym kamienicę Pod Lwami. Nazwa pochodzi od zdobiących ją lwów kutych w kamieniu.

Z uwagi na manierystyczną dekorację elewacji za jeden z najpiękniejszych zabytków miasta uważa się kamienicę Konopniców (Rynek 12).

Od tzw. strony Wieniawskiego pierwszym budynkiem jest gotycka kamienica z numerem 14. Kolejna kamienica (Rynek 16), ze względu na zdobiący ją fryz w postaci grajków, zwana jest kamienicą Muzyków. Była niegdyś własnością Stanisława Mężyka, rajcy lubelskiego. Poświęcona jest Janowi z Lublina – twórcy tabulatury organowej – największego w XVI w. w Europie zbioru pieśni i tańców na organy.

Kamienica Wieniawskich (z numerem 17) była w latach 1834–1849 własnością Tadeusza Wieniawskiego, doktora medycyny i chirurgii. Jest ona miejscem narodzin wybitnego skrzypka Henryka Wieniawskiego (1835).

W pobliżu ul. Bramowej znajduje się narożna kamienica zwana, z powodu dekoracji fryzu, kamienicą Cukierników, w której obecnie znajduje się restauracja Czarcia Łapa.

Bazylika pw. św. Stanisława Biskupa Męczennika i klasztor oo. Dominikanów

ZNAK DZIEDZICTWA EUROPEJSKIEGO

Po przybyciu do Lublina dominikanie objęli prawdopodobnie istniejące już oratorium św. Krzyża (wg przekazu Jana Długosza), natomiast nowy kościół wybudowali w 1342 r. z fundacji Kazimierza Wielkiego. Klasztor powstawał sukcesywnie: w 1342 r. wybudowano wschodnie skrzydło, przebudowane w końcu XVI w., a pozostałe skrzydła w latach 1635-1670. Jego historia wiąże się z relikwiami Drzewa Krzyża Świętego, znajdującymi się w nim do 1991 r.

Przypuszczalnie nowe budynki wchłonęły wcześniejsze obiekty: oratorium św. Krzyża (w miejscu prezbiterium) i wieżę, w której miał znaleźć schronienie książę mazowiecki Konrad II w czasie walk o Lublin.

Kościół posiada cechy charakterystyczne tzw. renesansu lubelskiego, dekorację szczytu fasady oraz dekorację sklepienia.

W gotyckim refektarzu na parterze klasztoru wg podań klasztornych podpisano w 1569 r. unię lubelską.
W kościele nadal znajdują się relikwie Drzewa Krzyża Świętego (pierwsze skradziono w 1991 r., obecne to dar holenderskich zakonników).

Trójnawowy kościół Dominikanów ma wydłużone prezbiterium, wysokością i szerokością równe nawie głównej. Nawę południową kończy, wzniesiona na planie kwadratu, kaplica Firlejów, wyróżniająca się w bryle okazałą kopułą z ozdobną latarnią.

Nawę północną kończy sklepiona kopułą kaplica Matki Bożej Opieki. Natomiast położona za prezbiterium kaplica Tyszkiewiczów pełni rolę chóru zakonnego.

We wnętrzu warto zwrócić uwagę na klasycystyczny ołtarz główny zbudowany w 1794 r., który oddziela nawę od chóru zakonnego. Niektóre rzeźby ołtarzowe oraz dwie ambony, umieszczone symetrycznie nieopodal prezbiterium, pochodzące z lat 60. XVIII w., przypisywane są Sebastianowi Zeislowi.

W nawach bocznych na ścianach podziwiać można obrazy o tematyce dominikańskiej, m.in. przedstawienie cudu związanego z próbą kradzieży relikwii Drzewa Krzyża Świętego przez gdańskiego kupca Henryka w 1434 r. na tle widoku Lublina z połowy XVII w.

Podanie o Drzewie Krzyża św. u Dominikanów

„Największa w świecie katolickim cząstka Drzewa Krzyża św. przechowywana w kościele Dominikanów spowodowała wiele wydarzeń, które wpłynęły na historię Lublina. W X wieku, wielka księżna Anna, żona księcia kijowskiego Włodzimierza, nie chciała wyjechać z Konstantynopola, dopóki nie wyprosiła ze skarbca królewskiego szczątków legendarnego drzewa. Kilka wieków później książę kijowski Iwan podarował św. relikwię biskupowi Andrzejowi. Biskup w drodze do Krakowa zatrzymał się na odpoczynek u dominikanów w Lublinie. Wtedy Bóg w sposób jasny i prosty objawił swoją wolę. Gdy biskup chciał wyruszyć w dalszą drogę, jego konie nie chciały słuchać poleceń i najpierw musiał zdjąć z wozu skrzynię z relikwią. Andrzej zrozumiał sens tego zdarzenia, więc postanowił zostawić Święte Drzewo w Lublinie […]"

Restauracja Magia
(ul. Rybna 1/Grodzka 2) www.magia.lublin.pl

Wyśmienita kuchnia oraz samodzielne mieszkania z aneksem kuchennym i łazienką to idealna propozycja dla tych, którzy szukają niezależności i wygody.

Zamek Lubelski

Zamek, pierwotnie drewniany, powstał w XII w., następnie w 2. połowie XIII lub na początku XIV w. dobudowano murowaną wieżę obronno-rezydencjonalną, tzw. donżon. Był to pierwszy murowany obiekt na wzgórzu zamkowym. Za panowania Kazimierza Wielkiego wybudowano murowany zamek otoczony murem obronnym z bramą od zachodu. Na zamku pod opieką Jana Długosza wychowywali się synowie Kazimierza Jagiellończyka.

Około roku 1520, za sprawą Zygmunta Starego, miała miejsce przebudowa zamku na renesansową rezydencję królewską; powstało wówczas piętrowe skrzydło zachodnie, natomiast pozostałe skrzydła, donżon i wieżę północną ozdobiono attykami.

W 1569 r. podczas obrad sejmu podpisano tu unię lubelską. Do ogromnych zniszczeń zamku doszło w latach 1655-1657, kiedy to zajmowały go wojska szwedzkie, węgierskie i moskiewskie. W latach 1824-1826, wg projektu J. Stompfa, wzniesiona została nowa, neogotycka budowla, przeznaczona na więzienie kryminalne Królestwa Kongresowego. Funkcję tę pełnił zamek przez 128 lat.

W czasie II wojny światowej na zamku funkcjonowało więzienie gestapo, a po wyzwoleniu spod okupacji hitlerowskiej, w sierpniu 1944 r., polityczne więzienie karno-śledcze. Więzienie zostało zlikwidowane w 1954 r., a od 1957 r. zamek jest główną siedzibą Muzeum Lubelskiego.

Budynek zamku, założony na planie prostokąta, posiada wewnętrzny dziedziniec. Neogotycka budowla prezentuje charakterystyczne dla tego stylu detale, jak okna zakończone ostrym łukiem, a także tzw. zęby, czyli krenelaż na murach.

Romański donżon

Jest jednym z najstarszych zabytków na Lubelszczyźnie. Trzykondygnacyjna wieża posiada mur grubości do 3,4 m, wewnątrz którego biegnie spiralna klatka schodowa. Dolną część muru wzniesiono z łamanego wapienia, górną – z cegły. Krenelaż wieńczący basztę pochodzi z XIX w. Warto zwrócić uwagę na biforium (arkadowe okno) na najwyższej kondygnacji.

ZNAK DZIEDZICTWA EUROPEJSKIEGO

Kaplica Trójcy Świętej

Jest to jeden z najcenniejszych zabytków sztuki średniowiecznej w Polsce. Pierwsze wzmianki na temat Kaplicy Trójcy Świętej pochodzą z 1326 r. Wnętrze kaplicy pokryte jest bizantyńsko-ruskimi polichromiami datowanymi na 1418 r.

W czasie unijnych obrad, w 1569 r., gościli tu najważniejsi przedstawiciele Korony i Litwy oraz inni posłowie europejscy. Po wybudowaniu więzienia (1824–1826) do kaplicy od strony południowej przyłączono dwukondygnacyjne skrzydło budynku więziennego, samą zaś kaplicę otynkowano. Również polichromie pokryto warstwą tynku. Odkrył je lubelski malarz Józef Smoliński dopiero w 1899 r. W czasie prac budowlanych na Wzgórzu Zamkowym (pod koniec XIX w.) w kaplicy obniżono prezbiterium, a dawny portal przekształcono w okno. Główne wejście (łączące kaplicę z więzieniem) umieszczono wówczas w południowej ścianie.

Przy placu Zamkowym zjesz jedne z najsmaczniejszych lodów w Lublinie.
W chłodniejsze dni godne polecenia są gofry.

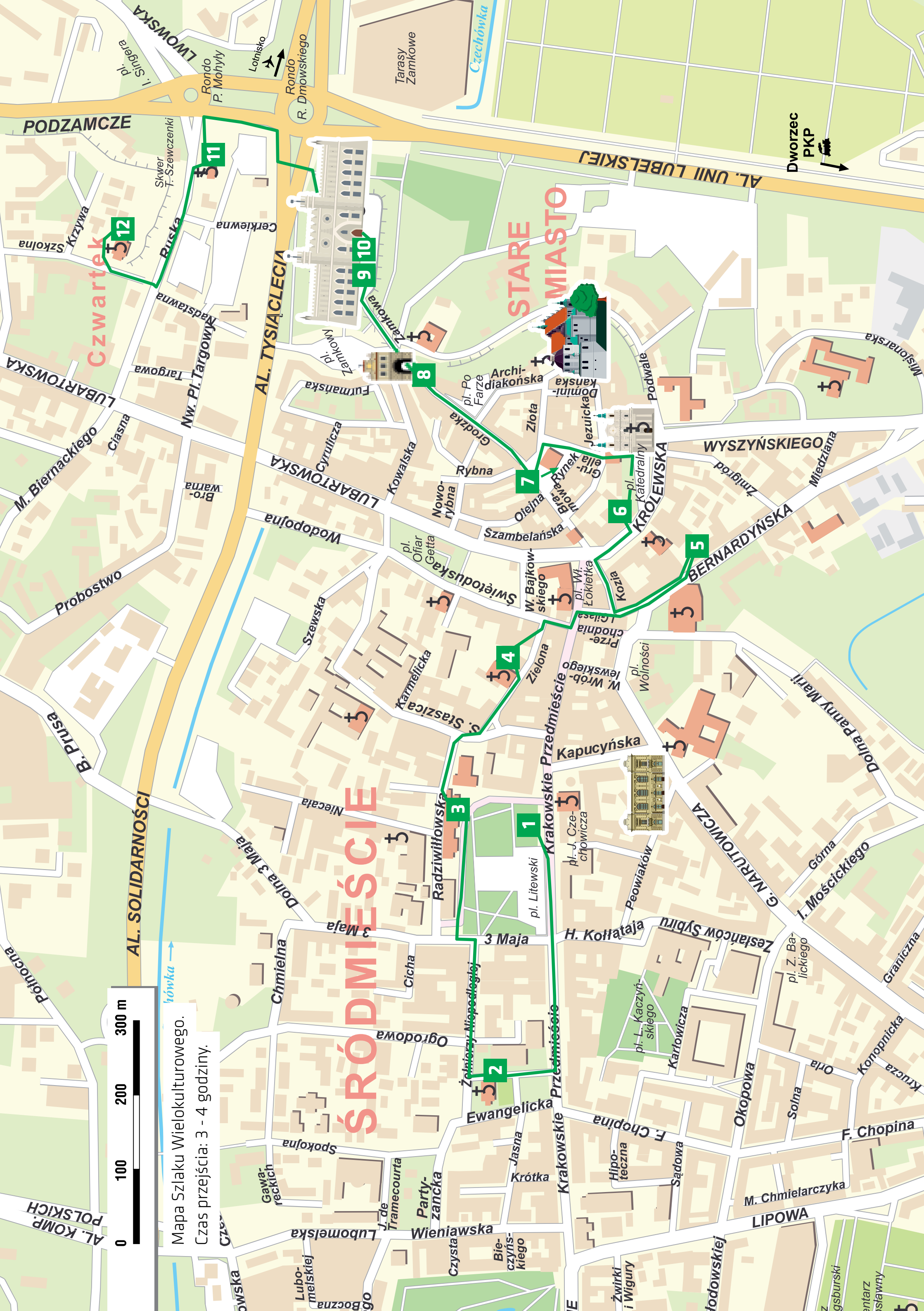

WIELOKULTUROWOŚĆ – WCZORAJ I DZIŚ

Szlak Wielokulturowy

Lublin, posiadający specyficzny klimat, swoje piękno, różni się zdecydowanie od wszystkich miast Polski. W żadnym z nich bowiem nie krzyżowało się tyle religii i kultur.

W regionie lubelskim - i w samym Lublinie - przez wieki żyli obok siebie Polacy, Żydzi, Ukraińcy, a także Niemcy, Romowie, Tatarzy, Włosi oraz przedstawiciele innych narodów. Było to miejsce kulturowego spotkania Wschodu z Zachodem. Obok licznych kościołów katolickich wznoszono tu także cerkwie, synagogi i zbory różnych gałęzi reformacji. To właśnie położenie geograficzne na skraju polskich ziem etnicznych ukształtowało wielokulturowy charakter Lublina, ale też przyczyniło się do tego, że miasto stało się znaczącym ośrodkiem handlu, ulokowanym na przecięciu ważnych szlaków kupieckich. Nadało to klimat miastu, w którym tolerancję i rozumienie innych łączy z się patriotyzmem.

Wszystkie miejsca położone na szlaku oddają wielokulturowy charakter miasta i reprezentują najważniejsze elementy lubelskiej mozaiki kulturowej, społecznej i religijnej.

Współrzędne GPS: 51.248161 N, 22.560277 E - plac Litewski

ZNAK DZIEDZICTWA EUROPEJSKIEGO

Pomnik Unii Lubelskiej

Pomnik znajduje się na placu Litewskim, którego nazwa pochodzi od miejsca obozowania posłów litewskich podczas sejmu lubelskiego w roku 1569. To tu podczas sejmu król Zygmunt August odebrał od księcia pruskiego Albrechta II Fryderyka Hohenzollerna hołd opisany przez Jana Kochanowskiego w poemacie Proporzec albo hołd pruski.

Pierwszy pomnik wystawiono jeszcze za panowania króla Zygmunta Augusta - znajdował się przed fasadą kościoła Bonifratrów. Na początku XIX w. uległ zniszczeniu w wyniku rozbiórki zabudowań klasztoru Bonifratrów w trakcie urządzania w tym miejscu placu musztry. Obecny pomnik wzniesiono w 1826 r. na polecenie Stanisława Staszica. Ma on formę wysokiego na 13 m żeliwnego obelisku na podeście licowanym granitowymi płytami. Postument opatrzono napisami z mosiężnych liter i płaskorzeźbą od strony frontowej. Relief, autorstwa Pawła Malińskiego, przedstawia dwie stojące kobiety (symbolizujące Koronę i Litwę), podające sobie prawe dłonie, z tarczami herbowymi obydwu państw pomiędzy nimi.

Unia łącząca Królestwo Polskie i Wielkie Księstwo Litewskie podpisana została 1 lipca 1569 r. na królewskim zamku w Lublinie. W jej wyniku powstał jeden organizm państwowy - Rzeczpospolita Obojga Narodów, pod rządami jednego monarchy. Trwająca aż do rozbiorów Rzeczpospolita rozciągała się na obszarze ponad 800 tys. km^2. Wspólne były polityka zagraniczna i moneta, odrębne - administracja, skarb, wojsko i sądownictwo.

W Muzeum na Zamku Lubelskim znajduje się wybitne dzieło Jana Matejki *Unia lubelska*

Następny przystanek - Kościół ewangelicko-augsburski pw. Świętej Trójcy - 470 m; 1 przystanek autobusowy; komunikacja miejska: 2, 10, 18, 26, 31, 57 - ul. 3 Maja (plac Litewski 01) - Al. Racławickie (Ogród Saski 03)

Współrzędne GPS: 51.248591 N, 22.554918 E. Kościół znajduje się pomiędzy ulicami Krakowskie Przedmieście, Ewangelicką i I Armii Wojska Polskiego

Kościół ewangelicko-augsburski pw. Świętej Trójcy

25 sierpnia 1784 r. król Stanisław August Poniatowski wydał pozwolenie na budowę kościoła, który zgodnie z ówczesnym prawem zlokalizowano w odległości 200 łokci od najbliższego kościoła rzymskokatolickiego. Budowa świątyni, wg projektu Fryderyka Zilcherta, trwała trzy lata, a nadzór nad nią sprawował pastor Tobiasz Bauch. W listopadzie 1788 r. po raz pierwszy odprawiono tu nabożeństwo. We wnętrzu znajduje się późnobarokowy ołtarz - dzieło Flaglera, przeniesiony pod koniec XVIII w. ze zboru w Piaskach, z dwustrefowym obrazem z 1628 r., z warsztatu niemieckiego lub niderlandzkiego, przedstawiającym Ukrzyżowanie i Ostatnią Wieczerzę.

Warto też zwrócić uwagę na portret króla Stanisława Augusta Poniatowskiego z końca XVIII w. oraz ambonę przeniesioną z Piask.

Podczas obu wojen światowych zaginęło wiele cennych przedmiotów, które były w posiadaniu parafii (m.in. złoty talerz do chleba komunijnego i puszka do opłatków z rysunkiem winnej latorośli). Zachował się klasycystyczny krzyż ołtarzowy oraz XVII–wieczne nakrycie ołtarzowe wykonane z białego atłasu. Na uwagę zasługuje także XIX-wieczna bogato haftowana zastawa zdobiąca ołtarz, przedstawiająca scenę Przemienienia Pańskiego na górze Tabor. W nawie znajdują się wmurowane liczne epitafia nie tylko pastorów, ale też zasłużonych dla Lublina ewangelików. Kościół posiada największy w Polsce (i jeden z największych w Europie) zbiór trumiennych tablic epitafijnych wykonanych z miedzi, mosiądzu i żelaza.

Na Lubelszczyźnie gminy ewangelickie działały od połowy XVI w. Pierwszą świątynię wybudowano w Lublinie. Podczas zamieszek w latach 20. i 30. XVII w. przeniesiono ją do Piask. Około 1649 r. założyli tam zbór kalwini, a około 1650 - luteranie. Zbór luterański działał w Piaskach jeszcze na początku XIX w. Zbory ewangelickie funkcjonowały w kilku miejscowościach regionu lubelskiego, m.in. w Janowcu nad Wisłą, Bełżycach, Opolu, Kluczkowicach, Lubartowie.

Spinacz Cafe (ul. Ewangelicka 6)
Przytulna kawiarnia w ciepłe dni oferuje ogórkowe orzeźwienie lub owocową tartinkę.

Cent Hostel (ul. Ewangelicka 6)
To niebanalne otoczenie i dobry standard usług za rozsądną cenę.

Następny przystanek - Pałac Lubomirskich - 390 m

PRZYSTANEK 3.

Pałac Lubomirskich

Pałac Lubomirskich usytuowany jest pomiędzy pałacem Czartoryskich a Gubernialnym.

W XVI w. stał tu renesansowy dwór obronny Firlejów. Kolejnymi jego właścicielami była rodzina Ostrogskich, a w 1683 r. po małżeństwie Teofili Ludwiki Ostrogskiej z Józefem Karolem Lubomirskim przejęli go Lubomirscy. Pod koniec XVII w., przy udziale architekta

Tylmana z Gameren, pałac przebudowano w stylu barokowej rezydencji. Kolejny właściciel Karol Sanguszko i jego żona Maria Anna z Lubomirskich na stałe przebywali w rezydencji w Lubartowie, toteż niezamieszkany pałac popadał w ruinę. Zniszczony budynek kupił w 1801 r. burmistrz Lublina - Beniamin Finke i przekazał go na własność rządowi. W roku 1822 namiestnik Królestwa Polskiego gen. Józef Zajączek przeznaczył pałac na siedzibę Komisji Województwa Lubelskiego. Wówczas w wyniku przebudowy wg projektu Jana Stompfa budynek zyskał jeszcze jedno piętro i boczne pawilony, które nadały całości charakter neoklasycystyczny. W wyniku pożaru w 1829 r. pałac uległ zniszczeniu. Podjęto jednak decyzję o ponownej jego odbudowie. Henryk Marconi, główny architekt czuwający nad przebudową, nadał pałacowi neorenesansowy charakter z elementami empire w środkowym ryzalicie. Wyeliminowano wówczas drugie piętro, natomiast pozostały wieże z czasów Jana Stompfa. Obecnie w pałacu mieści się Wydział Politologii UMCS.

Plac Litewski powstał w latach 20. XIX w. w celu urządzania parad wojskowych. Obecnie jest centralnym
miejscem w Lublinie. Odbywają się tu ceremonie państwowe, a także happeningi i inne imprezy.

PRZYSTANEK 4.

Dawna cerkiew grecka

Budowla pełniąca obecnie funkcję kościoła rektoralnego była pierwotnie cerkwią prawosławną. Wybudowana została w 1790 r. na mocy przywileju nadanego w 1786 r. kupcom greckim. Była wówczas podporządkowana patriarchatowi w Konstantynopolu.

W roku 1833 budynek rozbudowano i odnowiono, w 1857 r. dobudowana została dzwonnica. Cerkiew weszła wówczas w skład rosyjskiego Kościoła prawosławnego. Po I wojnie światowej władze państwowe przekazały cerkiew Kościołowi katolickiemu.

Cerkiew wzniesiono na planie prostokąta. Jej proste, salowe wnętrze pozbawione jest artykulacji i dekoracji architektonicznej. Fasada jej oraz dzwonnicy posiada widoczne cechy XIX-wiecznej architektury cerkiewnej. Charakterystyczne dla dzwonnicy są elementy dekoracyjne - arkadowe płyciny oraz okna z podziałem na dwie części, tzw. biforia.

Po podpisaniu unii polsko-litewskiej Lublin stał się jednym z najważniejszych ośrodków miejskich rozległego państwa polsko-litewskiego, położony w jego geograficznym, gospodarczym i politycznym centrum. Od 1448 r. aż do końca XVI w. o każdej porze roku odbywały się w Lublinie cztery wielkie jarmarki, na które przybywali kupcy ruscy, ormiańscy, greccy, niemieccy, francuscy, niderlandzcy czy angielscy. Głównym miejscem handlu był wówczas Rynek, a także okolice Bramy Krakowskiej i kościoła oo. Dominikanów oraz plac Rybny.

Zespół Szkół Ekonomicznych im. Augusta i Juliusza Vetterów

Historia szkoły sięga roku 1866, kiedy to Zgromadzenie Kupców Miasta Lublina powołało do życia Szkołę Niedzielno-Handlową.

Pierwsza myśl założenia szkoły narodziła się jednak dużo wcześniej, bo w 1860 r. Po wielu staraniach uruchomiono ją 5 sierpnia 1866 r. jako 4-klasową Szkołę Niedzielno–Handlową. Od 1902 r. działała również Szkoła Handlowa Zgromadzenia Kupców m. Lublina.

Od września 1904 r., w związku z rosnącą liczbą uczniów, trwały prace przygotowawcze do budowy nowego budynku szkoły.

Powstało wówczas Towarzystwo Pomocy dla Szkoły Handlowej, które zajęło się gromadzeniem środków na zakup terenu i budowę.

Dzięki temu, a także aktywności prezesów: Mieczysława Wolskiego, a szczególnie Augusta i Juliusza Vetterów, wybudowano wspaniały gmach przy ul. Bernardyńskiej. 5 września 1906 r. rozpoczęto naukę w nowym budynku. Szkoła Handlowa była pierwszą - po 1905 r. - polską szkołą w Królestwie Polskim.

W 1928 r. szkole nadano imię zasłużonych współtwórców i opiekunów - braci Augusta i Juliusza Vetterów. Od 1974 r. szkoła funkcjonuje pod nazwą Zespół Szkół Ekonomicznych im. A. i J. Vetterów. (Patrz przystanek 8 Szlaku Znanych Lublinian)

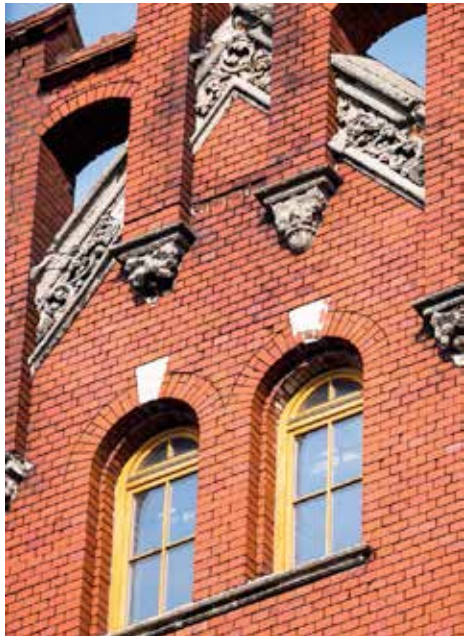

Karol Rudolf Vetter (1810-1883), urodzony w Poznaniu w niezamożnej niemieckiej rodzinie protestanckiej, był twórcą fortuny Vetterów. Już w wieku 16 lat pracował w piwowarstwie. Za młodu wyjechał z rodzinnego miasta i w 1829 r. zatrudnił się w browarze w Warszawie. Z zapałem zajmował się profesją piwowara i destylatora. W wieku 25 lat przeniósł się do Zawieprzyc, gdzie prowadził fabrykę porteru i likierów. W 1844 r. zakupił zespół klasztorny poreformacki przy ul. Bernardyńskiej w Lublinie i po dwóch latach rozpoczął tu najpierw warzenie piwa bawarskiego, a następnie destylację wódek. Karol Rudolf Vetter pochowany jest w części ewangelickiej cmentarza przy ul. Lipowej w Lublinie.

Plac Katedralny

W miejscu, gdzie obecnie jest plac Katedralny, znajdowały się budynki kolegium jezuickiego. Kompleks kolegium łącznie z kościołem (który obecnie pełni funkcję Archikatedry Lubelskiej) wzniesiono wg projektów włoskich architektów, jezuitów - Jana Marii Bernardoniego i Józefa Briccia. Po wielkim pożarze w 1752 r., który strawił kościół i część budynków kolegium, podjęto gruntowną odbudowę świątyni. Trwała ona kilka lat i została zakończona w 1757 r. wymalowaniem w całym wnętrzu wspaniałych fresków. Twórcą tego przedsięwzięcia był Józef Mayer - nadworny malarz Augusta III Sasa. Jego podpis i data „1757" widnieją na sklepieniu kruchty. Po 1818 r. prowadzono w kościele prace konserwatorskie pod kierunkiem włoskiego architekta późnego klasycyzmu Antonia Corazziego. Budowniczy na bazie dawnej wielkiej furty klasztornej zbudował wieżę, nazwaną później Trynitarską, nadając jej neogotycki kształt. Ten włoski architekt przebudował także fronton kościoła, a przed wejściem do świątyni wzniósł klasycystyczny, sześciokolumnowy portyk. Także wewnątrz świątyni prowadzono prace renowacyjne, w czasie których odnowione zostały freski Mayera (1874-1878). (Patrz przystanek 13 Szlaku Zabytków Architektury)

Muzeum Archidiecezjalne Sztuki Religijnej (Wieża Trynitarska)

Wyjątkowy nastrój wnętrz wieży podkreśla, pełna ekspresji potęgowanej przez światło i muzykę, ekspozycja dzieł sztuki sakralnej. Na Wieży Trynitarskiej znajduje się taras widokowy, z którego podziwiać można panoramę Lublina.

Archikatedra Lubelska

Wnętrze archikatedry można zwiedzać w dni powszednie z wyjątkiem czasu sprawowania nabożeństw.

Polichromie w archikatedrze są najbardziej udanym dziełem Mayera w Polsce, a także najlepszym przykładem malarstwa ściennego dojrzałego baroku na Lubelszczyźnie. Wczesnobarokowy wystrój z czasów budowy kościoła zachował się w kaplicy północnej, do której nie dotarł pożar z 1752 r. Z tego okresu pochodzi także ołtarz główny.

Rynek Starego Miasta

Rynek Starego Miasta to miejsce szczególne. Jest jego centralną częścią, a jednocześnie idealnym miejscem do spędzania wolnego czasu. Będąc na Rynku Staromiejskim, warto przyjrzeć się uważniej przylegającym do niego kamienicom. Mieszają się tu style: gotycki, renesansowy, barokowy i klasycystyczny. Wybrane kamienice opisano dokładniej w przystanku 14 Szlaku Zabytków Architektury.

Jarmark Jagielloński
(www.jarmarkjagiellonski.pl)
Cykliczne wydarzenie wakacyjne, którego idea nawiązuje do słynnych jarmarków lubelskich z przełomu XV i XVI w. Jest to połączenie wydarzeń kulturalnych z prezentacją wyrobów rękodzielniczych i rzemieślniczych twórców tradycyjnych m.in. z Polski, Ukrainy i Białorusi. Podczas jarmarku rozgrywany jest turniej rycerski, w czasie którego można podziwiać odtwarzane wiernie fascynujące rytuały rycerskie.

Przesunięcia terytorialne za czasów Jagiellonów, a także swoboda religijna w ówczesnej Polsce i prześladowania na zachodzie Europy sprawiły, iż zmienił się skład etniczny oraz religijny ludności. Polska, która do tej pory była jednolita etnicznie i prawie w całości związana z Kościołem katolickim, za panowania Jagiellonów stała się państwem wielonarodowościowym, a Lublin - węzłem łączącym Litwę i Ruś z Polską. „Złoty wiek" w Lublinie zaczął się w 2. połowie XV w., miasto było wówczas jednym z największych ośrodków międzynarodowego handlu. Od 1448 r. aż do końca XVI w. na Rynku odbywały się jarmarki, na które przybywali kupcy ruscy, ormiańscy, greccy, niemieccy, francuscy, niderlandzcy i angielscy. Znaczenie jarmarków zaczęło maleć pod koniec XVI w., a wojny w wieku XVII zakończyły „złoty wiek" Lublina.

Zaczarowany Lublin - Festiwal Opowiadaczy
(www.opowiadacze.teatrnn.pl)
To cykliczne letnie wydarzenie organizowane przez Ośrodek Brama Grodzka - Teatr NN, popularyzujące w atrakcyjnej formie legendy i podania ludowe regionu lubelskiego. Wydarzenie adresowane szczególnie do dzieci.

Brama Grodzka

Brama była przejściem do Miasta Żydowskiego, swoistą granicą rozdzielającą dwa światy - chrześcijański i żydowski. Nazywana Bramą Żydowską, była jedną z dwóch głównych bram miasta w obwodzie murów obronnych i powstała w tym samym czasie co mury miejskie. Pilnowana przez strażników, dwunastometrowa, ówcześnie brama miała formę czworoboczną, dwukondygnacyjną, z otworami strzelniczymi. Między Wzgórzem Zamkowym a Bramą Grodzką do XVII w. był most zwodzony, opuszczany przy pomocy żurawia, który później został rozebrany, a fosa zasypana. W latach 80. XVIII w. brama została przebudowana według projektu królewskiego architekta Dominika Merliniego (twórcy warszawskich Łazienek). Na fasadzie bramy od ulicy Grodzkiej widnieje data ukończenia prac. W okresie międzywojennym pełniła ona funkcję domu mieszkalnego.

Podziemia Lubelskie
(wejście przy Trybunale Koronnym)
Około 280-metrowa trasa turystyczna biegnąca pod Rynkiem i kamienicami Starego Miasta pozwoli odkryć część przeszłości Lublina. Czas zwiedzania to ok. 45 minut; temperatura na trasie: 7-12 °C

Po II wojnie światowej mieściło się tutaj liceum plastyczne. Obecnie ma w niej siedzibę Ośrodek Brama Grodzka - Teatr NN. Tuż obok, przy ulicy Podwale, stoi na stałe zapalona latarnia, w sposób symboliczny upamiętniająca dawne żydowskie miasto.

Ośrodek Brama Grodzka - Teatr NN
(ul. Grodzka 21)
Działalność Teatru NN nawiązuje do symbolicznego i historycznego znaczenia jego siedziby - Bramy Grodzkiej, oraz położenia Lublina w miejscu spotkania kultur, tradycji i religii. Twórcy teatru realizują przedsięwzięcia o charakterze społecznym i edukacyjnym. W ośrodku zobaczyć można stałą wystawę „Lublin. Pamięć Miejsca", przedstawiającą dawny, polsko-żydowski Lublin.

W dni powszednie w godzinach: 9:00-15:00 po wystawie oprowadzają pracownicy ośrodka.

Wzgórze Zamkowe

Wzgórze Zamkowe pełniło szczególną rolę w historii dawnego Lublina. W 2. połowie XIII w. wybudowano na nim cylindryczną wieżę. Ówczesny gród, leżący na szlaku handlowym, był łakomym kąskiem dla najeźdźców ze wschodu - Tatarów, Rusinów. Usytuowany na wzgórzu zamek, wieżę i kościół Trójcy Świętej otaczały drewniane i ziemne wały obronne. Z polecenia króla Kazimierza Wielkiego wzniesiono nowe budynki na planie czworoboku. Za panowania Zygmunta Starego wybudowano mocną bramę wjazdową i dodatkową basztę. Od zachodu do bramy prowadziła droga z solidnym drewnianym mostem.

W 1569 r. w zamku obradował sejm, w czasie którego podpisano akt unii polsko-litewskiej. Podczas potopu szwedzkiego król Jan Kazimierz wraz z wojskami często bywał w Lublinie.

Upadek Rzeczypospolitej przyniósł również ruinę zamku. W początkach XIX w. na zamkowym wzgórzu wybudowano więzienie w stylu neogotyku angielskiego, którego fasadę dziś rozpoznajemy jako Zamek Lubelski. Funkcję więzienną pełnił przeszło 128 lat. Przez ten czas zamek stał się symbolem represji i miejscem kaźni dziesiątek tysięcy Polaków. Od roku 1957 jest siedzibą Muzeum Lubelskiego.

ZNAK DZIEDZICTWA EUROPEJSKIEGO

Kaplica Trójcy Świętej posiada najpiękniejsze i najlepiej zachowane w Polsce freski w stylu bizantyńsko-ruskim.

W 1999 r. w Kaplicy Trójcy Świętej zrealizowano scenę przysięgi księcia Jeremiego Wiśniowieckiego do filmu i serialu Ogniem i mieczem w reżyserii Jerzego Hoffmana. W rozszerzonej wersji serialowej w roli piastunki małego księcia Michała Korybuta Wiśniowieckiego, przyszłego króla Polski, możemy zobaczyć aktorkę lubelskiego Teatru im. J. Osterwy Annę Nowak.

Miejsce, gdzie wznosił się duży zespół synagogalny

Synagoga Maharszala, zwana Wielką Synagogą, mieściła się u podnóża zamku, w miejscu, gdzie obecnie przebiega aleja Tysiąclecia. Ta największa wówczas żydowska budowla Lublina znajdowała się przy nieistniejącej już ulicy Jatecznej. Wybudowano ją ok. 1567 r., po wydaniu przez króla Zygmunta Augusta pozwolenia na budowę synagogi i gimnazjum. Była to budowla dwupiętrowa. Na parterze znajdowały się sale męskie, na piętrze kobiece. Tutaj też usytuowana była synagoga Maharama oraz mała bożnica Szywe Kryjem, służąca modlitwom codziennym. Po najeździe kozacko-moskiewskim w 1655 r. zniszczoną synagogę Maharszala odbudowano w zmienionej bryle. W latach 1855-1862 miała miejsce kolejna przebudowa, a synagoga utraciła wówczas swój dawny charakter. Ze starej synagogi pozostały jedynie mury i Aron ha-Kodesz. Na odbudowę bożnicy datki złożyła cała społeczność żydowska Lublina. Synagoga Maharszala przestała służyć celom religijnym w okresie II wojny światowej, zakazano bowiem Żydom odprawiania publicznych modlitw. Jako że był to jedyny wówczas obiekt mogący pomieścić jednocześnie kilka tysięcy osób, zamieniono go na przytułek dla wysiedlonych i uchodźców. Analogicznie postąpiono z innymi synagogami na Podzamczu.

W kwietniu 1942 r., kiedy likwidowano lubelskie getto, hitlerowcy zamienili synagogę Maharszala na punkt zborny dla osób, z których formowano transporty do obozu zagłady w Bełżcu. Również w samej synagodze śmierć poniosło wówczas wiele osób. Po likwidacji getta bożnicę rozebrano. W miejscu, gdzie mieściła się synagoga, znajduje się obecnie tablica pamiątkowa. (Patrz przystanek 3 Szlaku Pamięci Żydów Lubelskich)

Cerkiew prawosławna pw. Przemienienia Pańskiego

Leżący na szlaku ruchu tranzytowego Zachód--Wschód Lublin był ważnym ośrodkiem handlowym. Sprzyjało to osiedlaniu się kupców, m.in. z ziem ruskich, dla których wzniesiona została w XIV w. drewniana cerkiew prawosławna pw. Przemienia Pańskiego.Świątynia należała do diecezji chełmskiej, wchodzącej w skład prawosławnej metropolii kijowskiej podległej Patriarsze Konstantynopola.

W latach 1560-1573 przy cerkwi został wybudowany monaster. 15 stycznia 1586 r. powstało bractwo cerkiewne (jedno z pierwszych w Rzeczypospolitej). W 1587 r. pożar niemal doszczętnie zniszczył cerkiew. Ocalał jedynie ikonostas. W latach 1607-1633 z inicjatywy bractwa wybudowano kolejną, już murowaną cerkiew (w tej postaci możemy ją oglądać obecnie). Jej budowa trwała aż 26 lat, co spowodowane było zapewne trudną sytuacją Kościoła prawosławnego w Rzeczypospolitej po unii brzeskiej. Niemal przez cały XVII w. cerkiew kilka razy przechodziła z rąk prawosławnych w ręce unitów i odwrotnie.

Powstałe w 1586 r. bractwo zorganizowano na wzór najstarszych bractw cerkiewnych - lwowskiego (1439) i wileńskiego (1458). Założyło ono m.in. przytułek dla ubogich, szpital i szkołę bracką. Później stało się najprężniejszym - obok monasterów - ośrodkiem oporu przeciw narzucaniu unii.

Od roku 1695 na kolejnych 180 lat cerkiew Przemienienia Pańskiego stała się unicka. W tym okresie w wystroju świątyni pojawiło się wiele elementów charakterystycznych dla tradycji chrześcijaństwa zachodniego (np. organy i boczne ołtarze).

W 1875 r. cerkiew ponownie stała się prawosławna i od 11 maja 1875 r. weszła w skład prawosławnej diecezji warszawsko-chełmskiej. Generalnego remontu świątyni dokonano w 1881 r., usuwając ślady latynizacji.

Po I wojnie światowej Cerkiew prawosławną traktowano jako pozostałość zaborów, toteż prawosławnym odebrano większość świątyń oraz wiele nieruchomości. Pozostawiono im jedynie cerkiew Przemienienia Pańskiego i kaplicę na cmentarzu przy ulicy Lipowej.

Po II wojnie światowej świątynię kilkakrotnie remontowano, a w latach 1986-1992 dokonano renowacji ikonostasu. W 1989 r. cerkiew Przemienienia Pańskiego stała się świątynią katedralną reaktywowanej prawosławnej diecezji lubelsko-chełmskiej.

Jednonawowa świątynia jest budowlą orientowaną, założoną na planie prostokąta. Od strony zachodniej posiada wieżę nakrytą masywną kopułą. Warto też zwrócić uwagę na renesansowe detale architektoniczne przy prezbiterium podobne do dekoracji szczytu kościoła Dominikanów.

We wnętrzu świątyni zwraca uwagę wspaniała ikona Matki Bożej, której oryginał (utracony podczas I wojny światowej) przekazany został dla lubelskiej cerkwi w XVII w. przez książąt Ostrogskich.

Utrzymany w późnorenesansowym charakterze bogato zdobiony ikonostas stanowi świadectwo styku kultur Wschodu i Zachodu.

Lubelska cerkiew została konsekrowana w 1633 r. przez prawosławnego metropolitę kijowskiego
Piotra Mohyłę, wybitnego hierarchę i teologa. W 1996 r. został on kanonizowany. Jego imieniem nazwano rondo w Lublinie u zbiegu ulic Ruskiej, Podzamcze i Lwowskiej.

Współrzędne GPS: 51.253582 N, 22.572622 E

Wzgórze Czwartek

Wznoszące się nad doliną Czechówki wzgórze Czwartek uważa się za jedno z najstarszych miejsc osadnictwa w Lublinie. Świadczą o tym wykopaliska archeologiczne, podczas których odnaleziono ślady ziemianek z okresu pomiędzy VII a X w. Według niektórych naukowców już wtedy znajdowała się tutaj wczesnośredniowieczna osada handlowa na szlaku pomiędzy Rusią a Mazowszem i Małopolską. Nazwa wzgórza - Czwartek, po raz pierwszy pojawiła się w XV w. i, wedle przekazów, odnosiła się do targów odbywających się tutaj w każdy czwartek.

Wzmianki historyczne oraz odkrycia archeologiczne wskazują na istnienie na wzgórzu w XIV w. kościoła pw. św. Mikołaja, patrona i opiekuna kupców. Obecna budowla pochodzi z 2. połowy XVI w., do której w latach 1630-1644 dobudowano przęsło mieszczące kruchtę. Wcześniej, w latach 1603-1615, kościół został przebudowany, m.in. zyskując sztukaterię w typie renesansu lubelskiego wykonaną przez włoskiego artystę Piotra Traversiego. Przy kościele funkcjonowały szkoła oraz szpital-przytułek. Klasycystyczna fasada pochodzi z przebudowy kościoła w latach 1873-1874.

We wnętrzu znajduje się XVIII-wieczny ołtarz główny z figurą św. Mikołaja z 1. połowy XVII w. Przechowywane są tu także relikwie św. Walentego, uznawanego za patrona zakochanych. Osiedle Czwartek niszczono wielokrotnie, a kościół jest jedynym zachowanym elementem starej zabudowy.

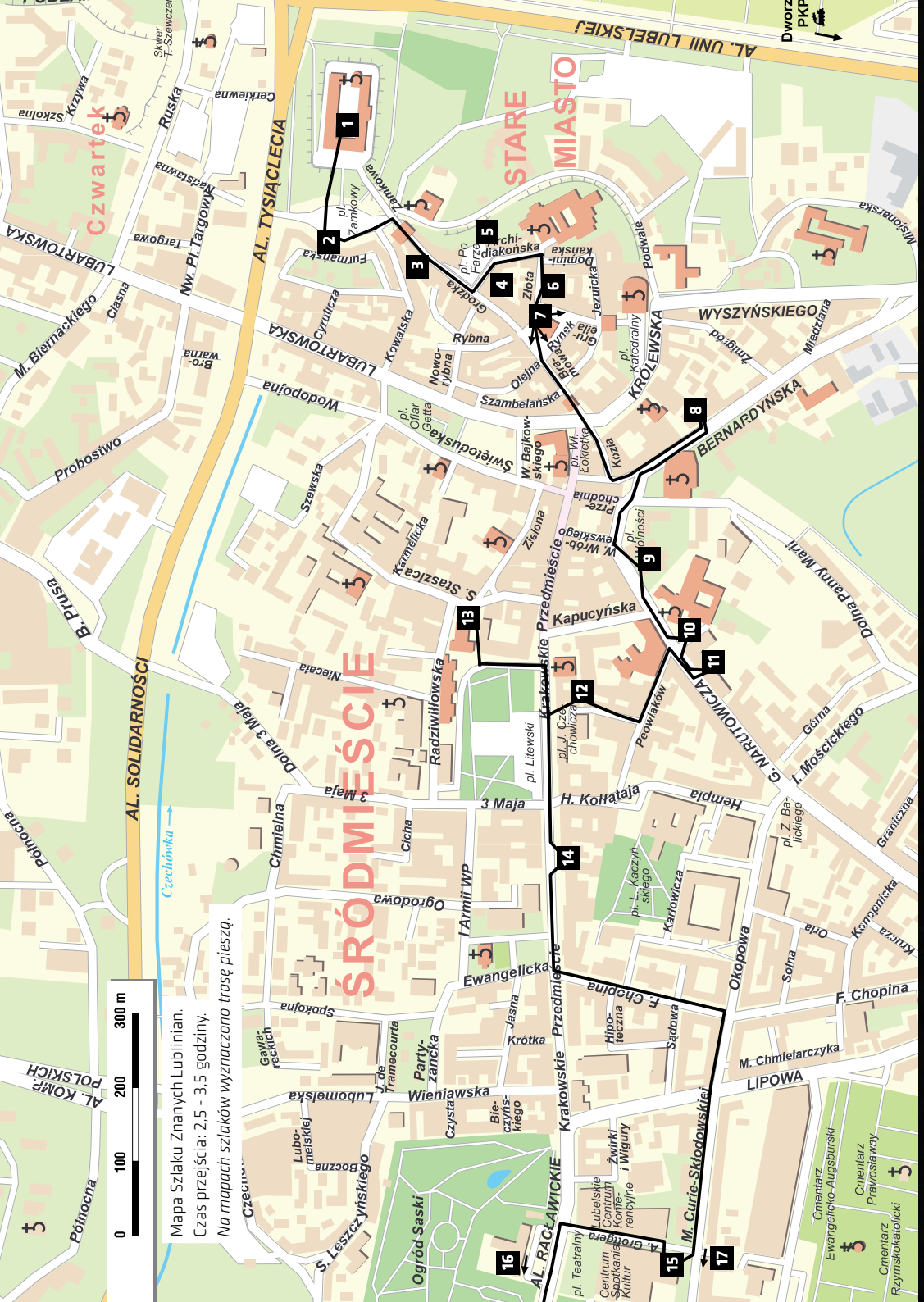

Szlak Znanych Lublinian

Szlak prowadzi do miejsc związanych z życiem i działalnością wielu osób, które zaznaczyły swoją obecność w Lublinie i regionie lubelskim. Są wśród nich rodowici mieszkańcy miasta oraz ci, których los zetknął z Lublinem w jednym lub kilku momentach życia. Są to wyznawcy różnych religii i przedstawiciele wielu narodów, które spotykały się i spotykają po dziś dzień w mieście leżącym na styku Wschodu i Zachodu. Dla większości z nich Lublin był źródłem inspiracji dla twórczości artystycznej oraz działalności naukowej i patriotycznej. Ich opowieści tworzą historię miasta, bo to ludzie właśnie kreują przez wieki miasto, jego charakter.

Tobie śpiewam Lublinie (fragment)

Tobie śpiewam, Lublinie, na dwojgu wzgórz rozłożony,
wam, czcigodne kamienie, minionej świadkowie chwały,
dumnie w niebo wznoszący dostojne głowy omszałe,
choć wam niebacznie attyk i blanków zdarto koronę. (...)

Franciszka Arnsztajnowa

Zamek Lubelski

Jeden z najbardziej charakterystycznych obiektów zabytkowych Lublina związany jest z wieloma postaciami, które miały wpływ na historię miasta i Polski. Nieistniejący już zamek wybudował Kazimierz Wielki, zachowany jego najstarszy fragment – donżon, pochodzi z XIII w. i jest cennym zabytkiem sztuki romańskiej w Polsce. Na zamku często przebywali polscy królowie, podróżujący pomiędzy Krakowem a Wilnem. Szczególnie upodobali go sobie Jagiellonowie. Dzięki fundacji króla Władysława Jagiełły do dziś możemy oglądać wspaniałe bizantyńsko-ruskie freski, które zdobią gotycką Kaplicę Trójcy Świętej. Z zamkiem związana jest także postać Jana Długosza, królewskiego kronikarza, który tu właśnie zajmował się wychowywaniem synów Kazimierza Jagiellończyka. W 1569 r. pod przewodnictwem króla Zygmunta Augusta obradował na zamku sejm, na którym podpisano unię lubelską. W czasie wojen potopu szwedzkiego wielokrotnie bywał w Lublinie król Jan Kazimierz. Liczne przemarsze wojsk, jakie miały miejsce w tym czasie, spowodowały poważne zniszczenie zamku, który stopniowo popadał w ruinę. Próba generalnego remontu podjęta w 1. połowie XVIII w. nie przyniosła efektu, dlatego też na początku XIX w. zamek rozebrano. W początkach XIX w. na zamkowym wzgórzu wybudowano więzienie w stylu neogotyku angielskiego, którego fasadę dziś rozpoznajemy jako Zamek Lubelski. Funkcję więzienia pełnił przeszło 128 lat. Przez ten czas zamek stał się symbolem represji i miejscem kaźni dziesiątek tysięcy Polaków. Od roku 1957 jest siedzibą Muzeum Lubelskiego.

Więzienie na Zamku Lubelskim powstało w wyniku bardzo nowoczesnej wówczas reformy prawa karnego. W jej ramach starano się odejść od kar cielesnych (również kary śmierci) na rzecz kar mających na celu poprawę przestępcy oraz przywrócenie go społeczeństwu, szczególnie przez pracę.

Miejsce związane z życiem i działalnością Widzącego z Lublina

Na nieistniejącej obecnie ulicy Szerokiej pod numerem 28 stał dom Jaakowa Icchaka ha-Lewi Horowica (1745–1815), zwanego także Widzącym z Lublina i Lublinerem. Uważano, że posiadał on dar jasnowidzenia, czytania przeszłości i przewidywania przyszłości. Był jednym z najważniejszych cadyków ówczesnych czasów i współtwórcą chasydyzmu w Królestwie Polskim. Dom, w którym mieszkał na lubelskim Podzamczu, stał się celem pielgrzymek chasydów ze wszystkich stron dawnej Rzeczypospolitej. Widzący był jednym z najważniejszych autorytetów wśród społeczności żydowskiej i pozostawił po sobie wielu uczniów. Jego grób na Starym kirkucie (patrz przystanek 4 Szlaku Pamięci Żydów Lubelskich) do dziś odwiedzany jest przez Żydów z całego świata. Dzielnica żydowska wraz z całą ulicą Szeroką i domem Widzącego została zburzona przez hitlerowców.

W związku z osiedleniem się Lublinera na Wieniawie powstała legenda: „Jakub Horowic urodził się w Józefowie Biłgorajskim. Zbuntował się przeciwko rodzinie i wyruszył na wędrówkę po dworach chasydzkich, by pobierać nauki. Został uczniem słynnego Elimelecha z Leżajska, który odkrył jego niezwykłe umiejętności jasnowidzenia. Kiedy odszedł od swojego mistrza, założył ze swoimi zwolennikami własny dwór w Łańcucie. Legenda głosi, że wkrótce jednak <<niebo nakazało mu>>, by opuścił również i to miejsce i udał się do Wieniawy (przedmieście Lublina). Tym posłaniem do Jakuba Icchaka obarczył anioł prostego, ale pobożnego człowieka. Jakub Icchak nie chciał z początku mu wierzyć i dopiero gdy niebo powtórzyło ów rozkaz trzeci raz, zrozumiał, że jest to wolą wyższych sił, i posłusznie przeniósł się do Wieniawy". (Majer Bałaban, *Żydowskie miasto w Lublinie*)

Stancja Józefa Ignacego Kraszewskiego

Staromiejską kamienicę, w której w latach 1826–1827 mieszkał Józef Ignacy Kraszewski, odnaleźć można dzięki charakterystycznemu, sgraffitowemu portretowi pisarza na jej ścianie. Autor największej liczby wydanych książek i wierszy w historii literatury polskiej mieszkał w Lublinie podczas nauki w Wojewódzkiej Szkole Lubelskiej. Miasto Lublin jest tłem i miejscem akcji w wielu powieściach historycznych Kraszewskiego: Syn marnotrawny, Bajbuza, Boży gniew. Lubelskie motywy występują również w powieściach obyczajowych: Ostatni z Siekierzyńskich, Pan Walery, Cztery wesela, Morituri.

Opis Lublina zawarł Kraszewski w powieści Maleparta: „Znacie zapewne Lublin? Któż by go nie znał dzisiaj i komuż na myśl nie przychodzą wdzięczne jego okolice, stare kościoły, malownicze dwie stare bramy, czysty Kapucyński kościółek, smętna fara, ponury Dominikański, niesmacznie odnowione Jezuickie mury i zamek? Znacie go, jakim jest dziś, spokojnym, czystym, odświeżającym się, jak podtatusiały staruszek, co nową kładzie perukę i wygala siwą brodę, żeby się wydać młodszym; znacie go z nowymi jego gmachami, z pięknym Krakowskim Przedmieściem, z czystymi placami, ogrodami, brukami i szosą. Ale nie stary Lublin trybunalski, nie stary to ów gród rokoszowy i jarmarkowy, sławny swymi piwnicami na Winiarach, norymberskimi sklepami, błotem ulic, wrzawą żołdaków, palestrą z piórem za uchem i szerpentyną u pasa; nie stare to miasto, co się chlubiło kilkudziesięcioma kościołami i wskazywało fundacje Leszka Czarnego, co się chlubiło zamkiem, w którym Długosz ćwiczył Kazimierzowe dzieci, stołem, na którym podpisano Unię, szczerbami w murach, jednymi po ruskich kniaziach, drugimi po Mindowsie, jeszcze innymi po rokoszach Zygmuntowskich".

Dom przy ul. Grodzkiej 7

Wincenty Ferreriusz Poll urodził się w Lublinie, w domu przy ul. Grodzkiej 7 w 1807 r. i mieszkał w nim do wyjazdu rodziny w 1812 r. Z pochodzenia nie był Polakiem, ale stał się wielkim patriotą. Brał udział w powstaniu listopadowym i w uznaniu zasług na polu walki został odznaczony Orderem Virtuti Militari. Znany jest ze swojej twórczości literackiej, a w szczególności romantycznej poezji i prozy, inspirowanej dziełami Johanna Wolfganga Goethego, Friedricha Schillera, George'a G. Byrona, Adama Mickiewicza i innych. Duże uznanie przyniosła mu Pieśń o ziemi naszej – poetycki cykl opisów ziem polskich, który przyczynił się do znacznego wzrostu zainteresowania wśród społeczeństwa rodzimą przyrodą i kulturą. Był również geografem i miłośnikiem polskich gór. W 1849 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym „geografii powszechnej, fizycznej i porównawczej" na Uniwersytecie Jagiellońskim, gdzie objął pierwszą w Polsce, a drugą na świecie (po berlińskiej) katedrę geografii.

Dworek Wincentego Pola
(ul. Kalinowszczyzna 13)

Zakupiony przez ojca Wincentego Pola klasycystyczny dworek z XVIII w. został po wyjeździe rodziny sprzedany. W 1860 r. mieszkańcy Lublina postanowili wykupić go i podarować poecie w uznaniu jego patriotycznej postawy. Dziś mieści się w nim muzeum biograficzne Wincentego Pola. W pomieszczeniach znajdują się liczne eksponaty związane z twórczością poety, oryginalne wyposażenie, w tym ciekawy kominek.

Zwiedzanie:
od środy do soboty w godz. od 9:00 do 16:00,
w niedziele w godz. od 9:00 do 17:00

Stancja ks. Stefana Wyszyńskiego

Tutaj mieszkał w latach 1925–1929 w czasie studiów prawa kanonicznego na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Prymas Polski Stefan Wyszyński. Na budynku znajduje się tablica upamiętniająca jego pobyt ze słowami Papieża Jana Pawła II: „Niech pamięć o ks. Prymasie będzie zawsze źródłem odnowy dla Kościoła w Polsce i dla Narodu Polskiego". W latach 1946–1948 Stefan Wyszyński powrócił do Lublina, zostając lubelskim biskupem diecezjalnym. Był inicjatorem odbudowy lubelskiej katedry po zniszczeniach wojennych. Na froncie świątyni umieszczono sgraffito z biskupim zawołaniem – „Soli Deo" (Bogu Jedynemu) na pamiątkę jego posługi w Lublinie. Imieniem Prymasa Stefana Wyszyńskiego nazwana została ulica, przy której znajduje się Pałac Biskupi z siedzibą Kurii Metropolitalnej. Na dziedzińcu przed pałacem stoi jeden z dwóch w Lublinie pomników przedstawiających Prymasa Tysiąclecia. Drugi znajduje się na dziedzińcu Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II.

Wspomnienie lubelskiego ingresu
„Na ingres Księdza Biskupa w dniu 26 V 1946 roku Lublin przygotował się tak odświętnie i uroczyście, jak tylko było to możliwe. (...) Na całej trasie, którą miał przebyć Ksiądz Biskup, a więc od KUL-u do katedry przez główną ulicę miasta, wszystkie domy i gmachy instytucji publicznych były najokazalej udekorowane. (...) Gdy Ksiądz Biskup wszedł na plac, wszyscy uklękli. A ja ze swoim nisko pochylonym sztandarem stałam i patrzyłam. Szedł pod baldachimem wysoki, prosty, jasny, w największym skupieniu, powoli, obracając się do wszystkich ludzi, błogosławił ich dużym znakiem krzyża. Jakiś ksiądz obok powiedział: – Tak błogosławi bez przerwy, przez całą drogę. Ogarnęło mnie wzruszenie i dziwne uczucie. Ten Człowiek naprawdę błogosławił. To nie jest tylko gest. On wierzy w to, co czyni. Na twarzy miał powagę, skupienie, głębokie przejęcie. Odnosiłam wrażenie, że patrzy dosłownie na każdego, i to tak do dna. A więc to człowiek autentyczny, wierzący i już nam bliski. Naprawdę taki, na jakiego czekaliśmy." (Maria Wójtowicz - uczennica szkoły ss. urszulanek)

Muzeum Literackie im. Józefa Czechowicza

W swoich zbiorach muzeum ma dużą kolekcję rękopisów, przedmiotów i wydawnictw związanych z życiem i twórczością Józefa Czechowicza (1903–1939) oraz innych pisarzy pochodzących z regionu lubelskiego. Zgromadzono w nim również liczne rękopisy wybitnych twórców polskich, m.in.: Czesława Miłosza, Wisławy Szymborskiej, Zbigniewa Herberta, Juliana Tuwima. Budynek, w którym znajduje się muzeum, związany jest także z postacią Jana Riabinina (1872–1942), lubelskiego historyka i archiwisty.

Józef Czechowicz, przez wielu określany jako jeden z najbardziej oryginalnych poetów swego okresu, zaliczany był do awangardy. W jego wierszach odnajdziemy obrazy sielankowej wsi i prowincji, inspiracje folklorem, a jednocześnie katastroficzne wizje. Czechowicz był też redaktorem pism literackich, publicystą, tłumaczem, pedagogiem i animatorem życia kulturalnego przedwojennego Lublina. Postać poety zajmuje wyjątkowe miejsce w historii miasta, tu się urodził i tu zginął tragicznie podczas bombardowania Lublina 9 września 1939 r. Jego Poemat o mieście Lublinie jest poetyckim opisem wędrówki po miejscach szczególnie mu bliskich, pełnych magicznego klimatu i urody przedwojennego miasta.

Wspólnie z Franciszką Arnsztajnową, poetką pochodzenia żydowskiego, założył Oddział Związku Literatów Polskich w Lublinie oraz wydał poświęcony Staremu Miastu zbiór poezji Stare kamienie.

Księżyc w rynku *(fragment)*

Kamienie, kamienice,
ściany ciemne, pochyłe.
Księżyc po stromym dachu toczy się, jest nisko.
Zaczekaj. Zaczekajmy chwilę –
jak perła
wypadnie w rynku miskę –
miska zabrzęknie.
(...)
Gwiazdy żółte, które lipcowy żar ścigł,
lecą – kurzawą – lecą,
firmament w złote smugi marszczą,
za Trybunałem
na ślepych szybach świecą
cichym wystrzałem.

Noc letnia czeka cierpliwie,
czy księżyc spłynie, zabrzęknie,
czy zejdzie ulicą Grodzką w dół.
On się srebrliwie rozpływa
w rosie porannej, w zapachu ziół.

Jak pięknie!

– Józef Czechowicz

Kamienice na Rynku Starego Miasta

Kamienice na lubelskim Rynku są miejscem urodzenia, życia i twórczości wielu znanych lublinian. Na fasadzie kamienicy pod adresem Rynek 2, zwanej kamienicą Klonowica, znajdują się wykonane w technice sgraffitowej cztery portrety słynnych poetów. Pierwszy portret od lewej przedstawia poetę, tłumacza i bajkopisarza Biernata z Lublina (1465–1529). Był on autorem jednej z pierwszych książek wydrukowanych w języku polskim – Raju dusznego, wydanej w 1513 r. Kolejny portret przedstawia Jana Kochanowskiego (1530–1584) – zaliczanego w poczet najwybitniejszych polskich poetów, który znacząco przyczynił się do rozwoju naszego języka literackiego (patrz przystanek 10). Trzeci portret przedstawia Sebastiana Klonowica (1545–1602), który podpisywał się łacińskim tłumaczeniem nazwiska - Acernus. Był poetą, kompozytorem i wykładowcą w Akademii Zamojskiej, ale i wieloletnim urzędnikiem kancelarii miasta, rajcą i burmistrzem Lublina. W swoich poematach opisywał m.in. życie chłopów na Rusi (Roxolania) i handel wiślany (Flis). Ostatni portret to wizerunek Wincentego Pola, poety, pisarza i geografa (patrz przystanek 4).

W kamienicy z numerem 3 urodził się Aleksander Zelwerowicz, wybitny polski aktor i reżyser teatralny. Pod numerem 16 znajduje się kamienica Muzyków, ozdobiona dekoracjami o tematyce muzycznej. Na pierwszym piętrze, na fasadzie, znajduje się portret Jana z Lublina, renesansowego muzyka, który wsławił się zebraniem i zapisaniem na ok. 520 stronach ponad 300 utworów organowych. Dzięki jego Tabulatura Joannis de Lyublyn utwory te przetrwały do dziś. Na parterze tej kamienicy zobaczyć można portret Henryka Wieniawskiego (1835–1880), wirtuoza skrzypiec i cenionego kompozytora (patrz przystanek 14). Urodził się w sąsiednim budynku, zwanym kamienicą Wieniawskich, w której przyszli na świat także jego bracia - Józef i Julian, oraz Ignacy Baranowski (1833–1919) – lekarz, profesor Szkoły Głównej i Uniwersytetu Warszawskiego, patriota polski. Doktor Baranowski przekazał cały swój cenny księgozbiór Bibliotece Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie.

Restauracja Sielsko Anielsko
(Rynek 17) www.sielskoanielsko.pl
Wnętrze restauracji nawiązuje do wystroju chłopskiej chaty z Lubelszczyzny z XIX/XX w. Część „sielska" przypomina podwórze chłopskiej zagrody, natomiast część „anielska" – jej wnętrze.

Piwnica Restauracyjna Biesy
(Rynek 18) www.biesy.com.pl
To niezwykłe miejsce w zabytkowych piwnicach Rynku lubelskiego. Można tu spotkać witającego gości diabła i wybrać potrawę z zaskakującej i niespotykanej karty dań zatytułowanej „7 grzechów głównych".

Szkoła im. Augusta i Juliusza Vetterów

Charakterystyczny budynek z czerwonej cegły w stylu neogotyckim wybudowany został w latach 1904–1906 jako siedziba Szkoły Handlowej Zgromadzenia Kupców Miasta Lublina. Budowę sfinansowali miejscowi kupcy i przemysłowcy, na czele z Augustem i Juliuszem Vetterami. Gmach zaprojektowali warszawscy architekci Teofil Wiśniewski i Józef Holewiński.

W 1927 r. zgromadzenie uchwaliło, by szkole nadać imię jej zasłużonych współtwórców i opiekunów.

Rodzina Vetterów miała znaczący wpływ na rozwój Lublina w XIX i początkach XX w. Twórcą fortuny rodu był Karol Rudolf Vetter (1810–1883), piwowar i przedsiębiorca pochodzący z Poznania. Wykupił on od miasta klasztor Reformatów, gdzie uruchomił destylarnię i browar warzący pierwsze w Polsce piwo typu bawarskiego. Był znany ze swojej dobroczynności i pobożności – przewodził kolegium ewangelicko-augsburskiemu w Lublinie.

Po jego śmierci w lubelskiej prasie ukazał się nekrolog: „Zmarły może służyć za godny naśladowania wzór pracy i wytrwałości, przymiotów nader rzadkich u nas. Doszedłszy do znacznego majątku, pozostawił go krajowi i krajowcom dostarczył pracy". Synowie Karola Vettera – August (1847–1907) i Juliusz (1853–1917), odziedziczyli po nim majątek, który pomnażali i powiększali, budując m.in. słodownię i prowadząc działalność handlową. Wzorem ojca zajmowali się również działalnością społeczną. August był członkiem wielu towarzystw, w tym wspierał Towarzystwo Pomocy dla Szkoły Handlowej oraz fundował stypendia niezamożnym uczniom. Jego brat Juliusz także sprawował opiekę nad lubelską edukacją zawodową. Był również fundatorem szpitala dziecięcego, zbudowanego w latach 1908–1909 na ul. Poczętkowskiej (obecnie ul. Staszica). Członkowie rodu Vetterów pochowani są w ewangelickiej części cmentarza przy ulicy Lipowej.

Lubelski browar Vetterów
Zabytkowy browar przy ul. Bernardyńskiej 15 został oficjalnie uruchomiony w 1846 r. przez Karola Rudolfa Vettera w budynkach dawnego kościoła i klasztoru oo. Reformatów. Produkowano w nim piwa dolnej fermentacji, zwane bawarskimi. Po II wojnie światowej browar przeszedł pod zarząd państwa. Po połączeniu Zakładów Przemysłowych K. R. Vetter z Browarem Parowym Jeleń powstały Lubelskie Zakłady Piwowarsko-Słodownicze, których tradycję kultywuje obecnie spółka Perła Browary Lubelskie SA. Od 2001 r. w browarze nie warzy się już piwa, znajdują się tu biura spółki oraz magazyny. W przyszłości planowana jest adaptacja kompleksu pofabrycznego na cele kulturalne. W sezonie letnim na dziedzińcu browaru odbywają się pokazy filmowe.

Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego

Hieronim Rafał Łopaciński (1860–1906) to językoznawca, etnograf, historyk Lublina i bibliofil. Był on również członkiem Komisji Językowej Akademii Umiejętności w Krakowie. Do Lublina trafił w roku 1884, kiedy to rozpoczął pracę w gimnazjum lubelskim. Zajmował się głównie gwarami i obrzędami ludowymi, bibliologią, historią Lublina i dziejami regionów Polski. Był autorem ponad 160 prac naukowych. Przyczynił się do utworzenia Muzeum Ludowego i Biblioteki Publicznej w Lublinie. Gromadził pamiątki historyczne związane z Lublinem z XVII–XIX w. Zginął, ulegając nieszczęśliwie wypadkowi drogowemu.

Początki biblioteki sięgają roku 1907, kiedy to po tragicznej śmierci Hieronima Łopacińskiego w uznaniu jego zasług powołano Towarzystwo Biblioteki Publicznej jego imienia. Zmarły pozostawił po sobie zbiory zawierające ponad 11 tys. tomów książek, rycin, rękopisów i atlasów, które zostały przez towarzystwo wykupione do nowo powstającej biblioteki. Instytucja początkowo miała swoją siedzibę na Starym Mieście w Trybunale. W latach 1935–1939 wybudowany został nowy gmach, który połączył dwie istniejące oficyny popijarskie w jeden kompleks Domu Pracy Kulturalnej, mieszczący muzeum i bibliotekę. Niemieckie bombardowanie w 1939 r. zniszczyło jedną z oficyn, a wraz z nią dużą część zbiorów. Po wojnie biblioteka szybko powiększała swoje zbiory i wystąpiła konieczność jej rozbudowy. W 2007 r. na sąsiedniej działce oddany został do użytku nowoczesny budynek. Dziś w tym miejscu ma swoją siedzibę Wojewódzka Biblioteka Publiczna nazwana imieniem Hieronima Łopacińskiego, z księgozbiorem liczącym ok. 480 tys. egzemplarzy.

Wraz z Marią Ronikierową Hieronim Łopaciński opracował Ilustrowany przewodnik po Lublinie.

Pomnik Jana Kochanowskiego

Pomnik (dzieło Franciszka Strynkiewicza) znajduje się na skwerku tuż obok kościoła pw. Wniebowzięcia NMP Zwycięskiej. Pierwotnie ustawiony był przed Trybunałem Koronnym na Rynku Starego Miasta. Ufundowany został z okazji 400-lecia urodzin Jana Kochanowskiego (1530–1584). W czasie II wojny światowej Niemcy nakazali jego zniszczenie, ale dzięki mieszkańcom Lublina udało się go ukryć i przechować do czasu ponownego wystawienia w 1951 r.

Najwybitniejszy poeta polski okresu renesansu wielokrotnie odwiedzał Lublin i ziemię lubelską. Dzięki wstawiennictwu biskupa krakowskiego Filipa Padniewskiego został jednym z sekretarzy królewskich na dworze Zygmunta II Augusta i brał udział w przygotowaniach oraz obradach sejmu lubelskiego, na którym zawarto unię polsko-litewską. Na sejmie miał miejsce również tzw. drugi hołd pruski. Poeta opisał go w utworze Proporzec albo hołd pruski. Kochanowski związany był także z dworem Jana Firleja, wojewody lubelskiego i marszałka wielkiego koronnego, którego rodzinie poświęcił wiele poematów. Uczestniczył w Rzeczpospolitej Babińskiej – szlacheckiej grupie towarzysko-literackiej, zajmującej się żartobliwą twórczością literacką, działającej w posiadłości rodziny Pszonków we wsi Babin pod Lublinem. Jan Kochanowski zmarł w Lublinie 22 sierpnia 1584 r. Jego śmierć opłakiwał w Żalach nagrobnych tworzący w Lublinie Sebastian Klonowic.

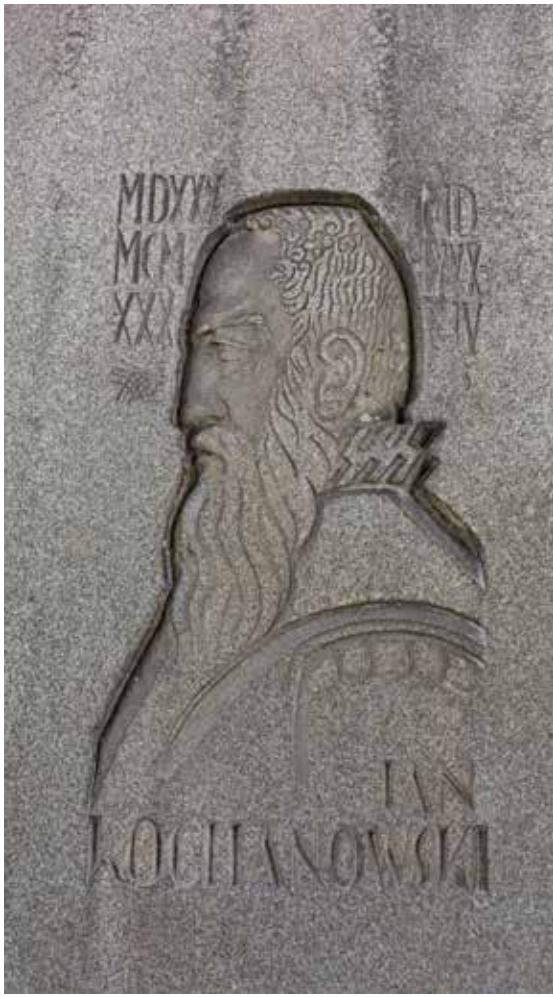

Dawna Szkoła Wojewódzka Lubelska

Neoklasycystyczny budynek szkoły powstał w latach 1857–1859 dzięki staraniom Józefa Skłodowskiego, pedagoga i dyrektora gimnazjum wojewódzkiego w Lublinie (dziadka słynnej noblistki Marii Skłodowskiej-Curie). W latach świetności szkoły uczęszczało do niej wielu znakomitych Polaków. Jednym z nich był pisarz Aleksander Głowacki, czyli Bolesław Prus. Będąc uczniem szkoły, uczestniczył w powstaniu styczniowym, za co został osadzony w więzieniu na lubelskim zamku. W swojej największej powieści Lalce wykorzystał wiele wątków lubelskich (np. postać kupca Jana Mincla). Nieodległy od Lublina Nałęczów przez 30 lat był miejscem wypoczynku pisarza.

Absolwentami szkoły byli także: Aleksander Świętochowski, powieściopisarz i redaktor, oraz Julian Ochorowicz, filozof, psycholog i poeta piszący pod pseudonimem Julian Mohort. Do szkoły uczęszczał również Aleksander Jaworowski, lubelski lekarz i społecznik. Wszyscy trzej ukończyli naukę w 1866 r., kiedy władze carskie zakazały nauczania w języku polskim.

W okresie gdy w murach szkoły istniało gimnazjum rosyjskie, uczył się w nim Tadeusz Gałecki, znany jako Andrzej Strug (1871–1937). Był jednym z najbardziej znanych pisarzy polskich 1. połowy XX w. Zajmował się również działalnością niepodległościową i polityczną, był działaczem ruchu socjalistycznego, a także wiceministrem propagandy utworzonego w 1918 r. w Lublinie Tymczasowego Rządu Ludowego Ignacego Daszyńskiego.

Szkoła Wojewódzka kontynuowała działalność powstałego w 1586 r. kolegium jezuickiego. Jej tradycje do dziś kultywuje I Liceum Ogólnokształcące im. Stanisława Staszica. Mieszczące się obecnie przy Al. Racławickich liceum należy do najstarszych i najlepszych szkół średnich w kraju.

Pomnik Józefa Chechowicza

Pomnik wybitnego lubelskiego poety autorstwa Tadeusza Skwarczyńskiego (patrz przystanek 6) stoi przy placu jego imienia, pomiędzy Pocztą Główną a klasztorem Kapucynów. Został odsłonięty w 30. rocznicę tragicznej śmierci Czechowicza. W tym miejscu 9 września 1939 r. Józef Czechowicz zginął pod gruzami kamienicy podczas niemieckiego bombardowania. Okoliczności jego śmierci łudząco przypominają śmierć bohatera lirycznego w wierszu Żal („ja bombą trafiony w stallach").

Ośrodek Brama Grodzka – Teatr NN zaprasza do wędrowania po Lublinie trasą Poematu o mieście Lublinie, która obejmuje 17 miejsc w nim opisanych. Spacer odbywa się podczas lipcowej pełni księżyca. Oprócz Wieniawy, Rynku, miejsca po ulicy Szerokiej uczestnicy spaceru zatrzymują się przy grobie prof. Władysława Panasa (jego pomysłodawcy), a także przy pomniku Józefa Czechowicza. Również w rocznicę urodzin poety, 15 marca, organizowane są wyjątkowe uroczystości z czytaniem Poematu przez mieszkańców Lublina.

Żal *(fragment)*

rozmnożony cudownie na wszystkich nas
będę strzelał do siebie i marł wielokrotnie
ja gdym z pługiem do bruzdy przywarł
ja przy foliałach jurysta
zakrztuszony wołaniem gaz
ja śpiąca pośród jaskrów
i dziecko w żywej pochodni
i bombą trafiony w stallach
i powieszony podpalacz
ja czarny krzyżyk na listach
o żniwa żniwa huku i blasków
czy zdąży kręta rzeka z braterskiej krwi odrdzawieć
nim się kolumny stolic znów podźwignąą nade mną
naleci wtedy jaskółek zamieć
świśnie u głowy skrzydło poprzez ptasią ciemność
idźże idź dalej

– Józef Czechowicz

PRZYSTANEK 13.

Plac prof. Mieczysława Alberta Krąpca

Placowi przed pałacem Czartoryskich, który jest obecnie siedzibą Lubelskiego Towarzystwa Naukowego, w 2011 r. nadano imię prof. Mieczysława Alberta Krąpca. W latach 1970–1983 pełnił on funkcję rektora Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego - najdłużej w historii uczelni. Urodził się 25 maja 1921 r. w Berezowicy Małej na Podolu. Po ukończeniu gimnazjum w Tarnopolu wstąpił do zakonu oo. dominikanów w Krakowie. W okresie II wojny światowej studiował tajnie filozofię i teologię w Krakowie, Warszawie i Lublinie. W 1951 r. rozpoczął pracę na Wydziale Filozofii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, gdzie wykładał metafizykę. W 1963 r. otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1968 - profesora zwyczajnego. Na jego dorobek naukowo-badawczy składa się ponad 30 pozycji książkowych, z których wiele zostało przełożonych na język angielski, francuski, rosyjski, oraz ok. 400 studiów i artykułów. Zaliczany jest do najwybitniejszych współczesnych polskich filozofów. Stworzył lubelską szkołę filozofii klasycznej. Jako rektor KUL-u przyczynił się do rozwoju uczelni - zarówno naukowego, jak i materialnego. Wybudował nowy fronton głównego gmachu KUL-u, był także inicjatorem i pomysłodawcą 10-piętrowego Collegium Jana Pawła II.

Zmarł w Lublinie 8 maja 2008 r.

Ojciec profesor Mieczysław Krąpiec był inicjatorem powstania Powszechnej encyklopedii filozofii.

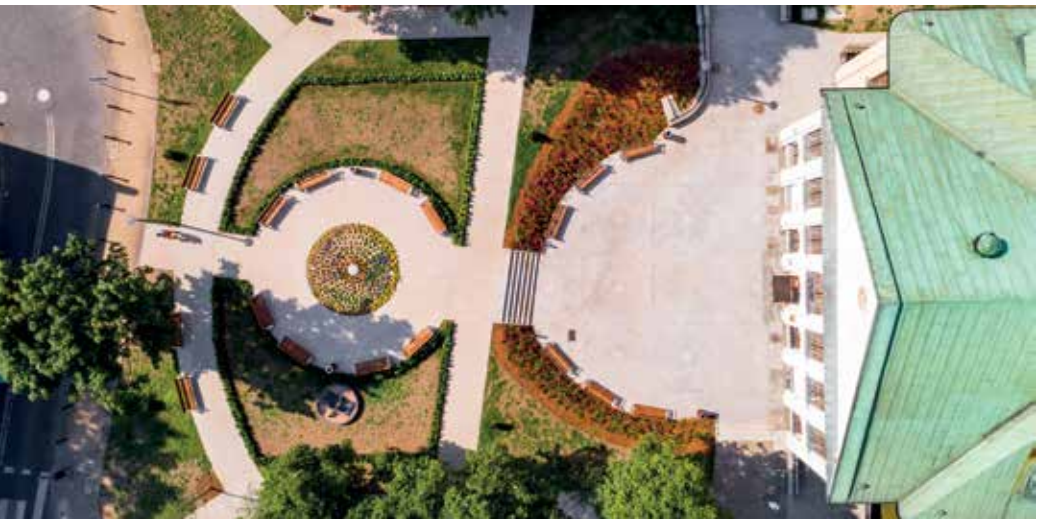

PRZYSTANEK 14.

Dom rodzinny błogosławionej Kazimiery Wołowskiej

Na bocznej ścianie lewej oficyny dawnego pałacu Morskich znajduje się tablica upamiętniająca błogosławioną Kazimierę Wołowską – siostrę Martę od Jezusa. W tym domu w 1879 r. urodziła się i wychowywała w rodzinie ziemiańsko-inteligenckiej przepełnionej religijnym i patriotycznym duchem. W wieku 21 lat wstąpiła do klasztoru Zgromadzenia Sióstr Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny. Swoją działalność poświęciła najuboższym, organizując sierocińce i szkoły. W 1939 r. została przełożoną klasztoru w Słonimie, który po wybuchu wojny stał się miejscem pomocy potrzebującym, głodującym, rodzinom więźniów i zamordowanych. Na terenie klasztoru ukrywała również Żydów i zorganizowała tajne nauczanie. 18 grudnia 1942 r. wraz z ks. Adamem Sztarkiem i s. Marią Ewą od Opatrzności (Bogumiłą Noiszewską) została aresztowana i brutalnie zamordowana przez gestapowców. Siostra Marta od Jezusa została beatyfikowana przez papieża Jana Pawła II w Warszawie 13 czerwca 1999 r. w grupie 108 polskich męczenników.

W tym samym budynku w czasie wyborów do parlamentu w czerwcu 1989 r. działał Komitet Obywatelski Lubelszczyzny. Na przewodniczącego Komitetu wybrano prof. Jerzego Kłoczowskiego, historyka, profesora KUL-u, który został senatorem I kadencji. Działalność Komitetu Obywatelskiego Lubelszczyzny upamiętnia okolicznościowa tablica.

Pomnik Henryka Wieniawskiego

Pomnik Henryka Wieniawskiego (1835–1880) powstał w 1978 r. z inicjatywy Towarzystwa Muzycznego w Lublinie, jego autorem był Janusz Pastwa. Pierwotnie znajdował się na skwerze przed Domem Żołnierza pomiędzy ul. Żwirki i Wigury a Al. Racławickimi.

W 2005 r. ustawiony został w obecnym jego miejscu – przed budynkiem Filharmonii Lubelskiej noszącej imię właśnie Wieniawskiego.

Lubelski wirtuoz skrzypiec i kompozytor urodził się na Starym Mieście (patrz przystanek 7) w kamienicy Wieniawskich. W tym samym domu na świat przyszli jego bracia – Józef, pianista i kompozytor, oraz Julian, prozaik i komediopisarz. Henryk Wieniawski swoją edukację muzyczną zaczął jako mały chłopiec, początkowo pod opieką matki, a następnie studiując w Konserwatorium Paryskim. Jako cudowne dziecko rozpoczął koncertowanie razem z bratem Józefem, z którym występował w całym Imperium Rosyjskim i wielu krajach Europy. W 1855 r. rozpoczął karierę solową i został pierwszym skrzypkiem dworu carskiego oraz solistą Rosyjskiego Towarzystwa Muzycznego.

W 1872 r. wraz z Antonem Rubinsteinem wyjechał na tournée po Ameryce, dając w ciągu 8 miesięcy 215 koncertów. Zmarł w Moskwie, a jego grób znajduje się na warszawskich Powązkach. Był nie tylko wirtuozem z fenomenalną techniką gry, ale także cenionym kompozytorem. Ze względu na liryczny charakter interpretacji utworów i styl kompozycji nazywany był „poetą skrzypiec". Inspiracje czerpał z muzyki polskiej, popularyzując w świecie polonezy i mazurki.

Filharmonia im. H. Wieniawskiego w Lublinie (ul. Obrońców Pokoju 2)

Filharmonia Lubelska powstała w 1944 r. i jest najstarszym zespołem filharmonicznym działającym w Polsce po II wojnie światowej. Lubelscy muzycy wielokrotnie występowali w kraju i za granicą oraz przyjmowali znakomitych wykonawców na gościnnych koncertach. Bogaty repertuar przyciąga wielu widzów, a jedną ze stałych pozycji filharmonii są niedzielne „Rodzinne spotkania z muzyką".

W Lublinie ma miejsce Międzynarodowy Konkurs Młodych Skrzypków.
Konkurs im. Karola Lipińskiego i Henryka Wieniawskiego odbywa się w Lublinie co 3 lata od 1976 r. Uczestniczą w nim młodzi instrumentaliści z kraju i ze świata. Celem konkursu jest wyłonienie muzycznych talentów oraz promocja polskiej kultury.

Pomnik Jana Pawła II i Prymasa Tysiąclecia Stefana Wyszyńskiego

Pomnik na dziedzińcu Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego przedstawia Homagium, czyli hołd symbolizujący oddanie się władzy papieskiej Jana Pawła II przez prymasa Stefana Wyszyńskiego. Odsłonięcia pomnika dokonał prymas Józef Glemp 30 maja 1983 r. Autorem rzeźby jest Jerzy Jarnuszkiewicz, który w układzie postaci nawiązał do fotografii Artura Mariniego, dokumentującej spotkanie Prymasa i Papieża podczas mszy pontyfikalnej.

Katolicki Uniwersytet Lubelski to najstarsza uczelnia wyższa Lublina. Powstał w 1918 r. z inicjatywy księdza Idziego Radziszewskiego, w dawnym XVIII-wiecznym zespole klasztornym dominikanów – obserwantów, ofiarowanym na potrzeby uczelni przez marszałka Piłsudskiego. Jednym z kanclerzy uniwersytetu w latach 1946–1948 był ówczesny biskup lubelski Stefan Wyszyński (patrz przystanek 5). Karol Wojtyła – późniejszy papież Jan Paweł II, przez 22 lata kierował Katedrą Etyki na Wydziale Filozofii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Najpierw jako ksiądz docent, potem biskup, arcybiskup i profesor przyjeżdżał z Krakowa na zajęcia ze studentami, aż do pamiętnego konklawe w październiku 1978 r. Znakomity wykładowca pozostawił na lubelskiej uczelni liczne pamiątki: rękopisy, nagrania, fotografie i dokumenty, pozostała także katedra z oryginalnym stołem, przy którym prowadził wykłady.

Papież Jan Paweł II odwiedził Lublin i KUL podczas trzeciej pielgrzymki do Polski 9 czerwca 1987 r.

Pomnik Marii Curie-Skłodowskiej

Pomnik został wzniesiony w 1964 r. z okazji 20-lecia założenia w tym miejscu uniwersytetu nazwanego imieniem sławnej polskiej noblistki – Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Jego autorem jest Marian Konieczny. Stoi pośrodku placu, któremu również patronuje Maria Skłodowska-Curie, pomiędzy budynkami Wydziałów Fizyki i Chemii oraz górującym nad nim rektoratem, gdzie mieści się Wydział Ekonomii. Pomnik oraz plac, na którym stoi, jest popularnym wśród studentów miejscem spotkań. Jest także centralnym miejscem miasteczka akademickiego – kompleksu budynków uczelni oraz domów studenckich UMCS-u, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego i Uniwersytetu Przyrodniczego. W Lublinie znajduje się również drugi pomnik przedstawiający Marię Skłodowską-Curie, przed kliniką przy ul. Jaczewskiego, dłuta Aliny Ślesińskiej. Jest to rzeźba plenerowa, przedstawiająca Marię z mężem Piotrem. Powstała również z okazji jubileuszu UMCS-u, w 1964 r.

Dziadkiem Marii Skłodowskiej był Józef Skłodowski, dyrektor Szkoły Wojewódzkiej Lubelskiej (patrz przystanek 11). Stryj Marii, Zdzisław Skłodowski, był adiutantem pułkownika Marcina Borelowskiego-Lelewela, który walczył na Lubelszczyźnie i Roztoczu podczas powstania styczniowego. Nieopodal Lublina mieszkali również dalsi krewni Marii Skłodowskiej, u których uczona bywała podczas wakacji. Noblistka odwiedziła Lublin w 1930 r. i wpisała się do pamiątkowej księgi w Archikatedrze Lubelskiej.

Akademickie Centrum Kultury UMCS Chatka Żaka (ul. Radziszewskiego 16)

ACK jest organizatorem wielu imprez kulturalnych, koncertów, spotkań z artystami, przeglądów filmowych i teatralnych, m.in.: Międzynarodowego Festiwalu Muzyki Ludowej „Mikołajki Folkowe", Studenckich Konfrontacji Filmowych, Studenckiego Ogólnopolskiego Festiwalu Teatralnego „Kontestacje". Przy Centrum działa kilka zespołów, grup teatralnych, chór i kino studyjne.

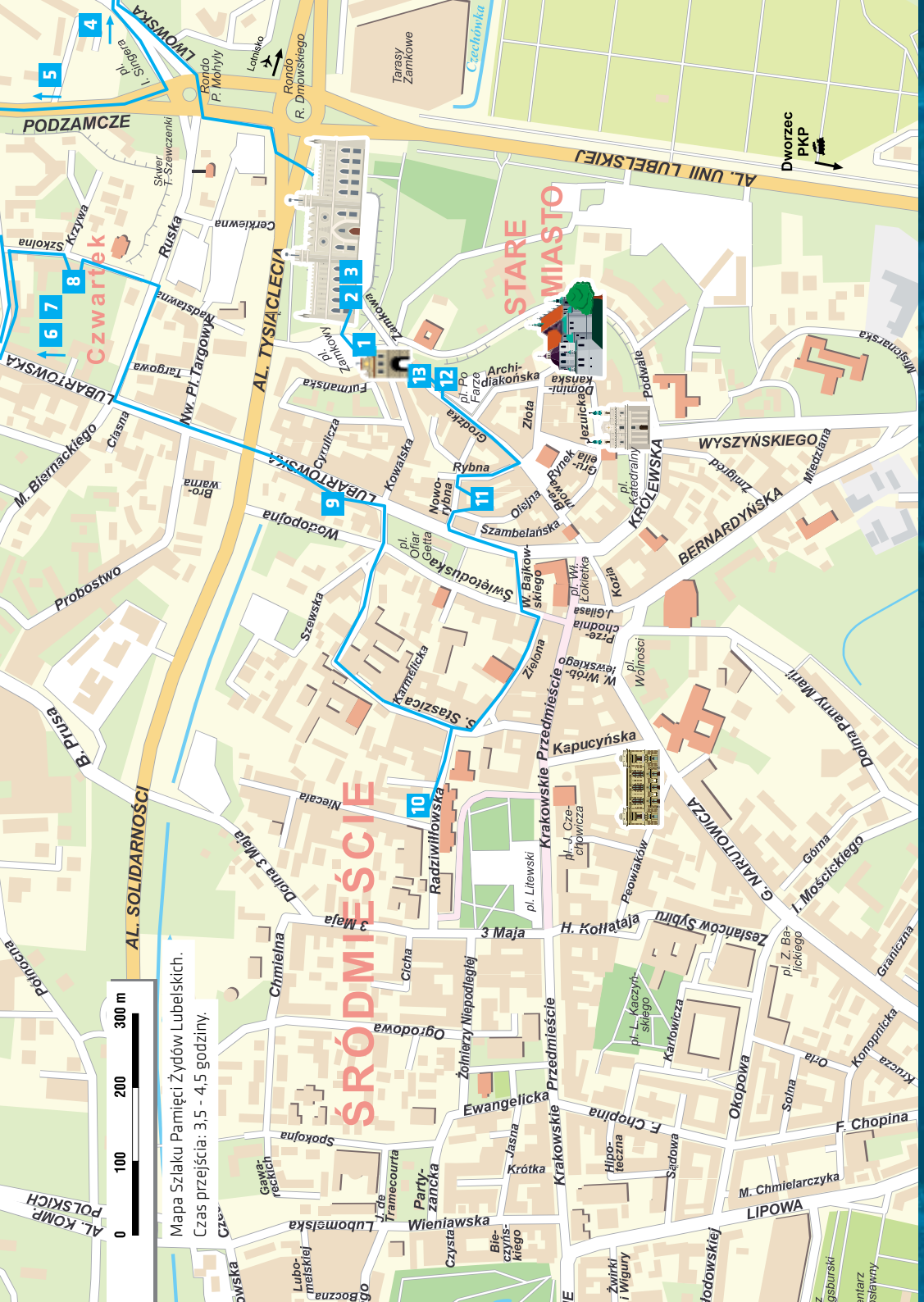

Szlak Pamięci Żydów Lubelskich

Dzieje Żydów w Lublinie liczą blisko 600 lat i są nieco krótsze niż historia uzyskania praw miejskich. Żydzi osiedlali się w Lublinie już w 2. połowie XIV w., jednak oficjalną gminę żydowską założył rabin Jakub z Trydentu w 1475 r.

Z czasem Lublin stał się symbolem żydowskiej kultury, ortodoksji, kuchni, języka hebrajskiego i jidisz oraz rozwoju nauki, z tego powodu zaczęto go nazywać Żydowskim Oxfordem i Jerozolimą Królestwa Polskiego.

W celu upamiętnienia miejsc związanych z tragiczną historią społeczności żydowskiej został wyznaczony Szlak Pamięci Żydów Lubelskich. Sposobem na upamiętnienie tragicznie zmarłych żydowskich mieszkańców Lublina i ich dzielnicy jest Latarnia Pamięci znajdująca się na ul. Podwale. Jej światło nigdy nie gaśnie.

Zatrzymaj się przy Latarni Pamięci na chwilę, może dwie, i pomyśl o kruchości życia.

PRZYSTANEK 1.

Kamienny obelisk na placu Zamkowym

Na obelisku znajduje się tablica przedstawiająca plan byłej dzielnicy żydowskiej z okresu dwudziestolecia międzywojennego. W marcu 1940 r. z dzielnicy tej utworzono getto, które obejmowało ulice: od rogu Kowalskiej, przez Kowalską, Krawiecką wzdłuż bloku domów, przecinając ul. Sienną od Kalinowszczyzny, następnie przez ul. Unicką do Lubartowskiej i Lubartowską do Kowalskiej.

Po likwidacji getta w 1942 r. dzielnica została w znacznym stopniu zniszczona. Zachowała się zabudowa przy ul. Kowalskiej, Lubartowskiej, Furmańskiej - nieparzysta, i Cyruliczej.

Z powodu liczby synagog i domów modlitwy Lublin nazywany był Jerozolimą Królestwa Polskiego. Był jednym z najważniejszych miast dla kultury i historii Żydów wschodnioeuropejskich. Znajdował się tu prężny ośrodek drukarski żydowskiej społeczności. Zohar - czyli mistyczna Księga Światła, najważniejsza w tradycji kabalistycznej, miała swoje trzecie wydanie na kontynencie europejskim właśnie w Lublinie w 1623 r.

PRZYSTANEK 2.

Neogotycki Zamek Lubelski

Zamek w trakcie II wojny światowej funkcjonował jako więzienie, gdzie obok Polaków osadzano również Żydów, mieszkańców getta lubelskiego. Żydowscy więźniowie zostali rozstrzelani w masowych egzekucjach na Górkach Czechowskich oraz na zamku.

W latach 1944-1954 funkcjonowało tu więzienie NKWD i UB.

Teren pod Zamkiem Lubelskim był przed wojną dzielnicą zamieszkałą głównie przez Żydów. Tętniące niegdyś życiem ulice dziś możemy podziwiać tylko na cudem ocalałych zdjęciach.

Poklasztorny dom noclegowy
Dom na Podwalu (ul. Podwale 15)
www.domnapodwalu.pl

To jedno z najbardziej urokliwych miejsc na nocleg na Starym Mieście. Znajdujący się w dawnym zabudowaniu poklasztornym dom zachował swój niepowtarzalny charakter. Obszerny parking stanowi duże udogodnienie dla gości.

Obok Domu na Podwalu znajduje się kościół św. Wojciecha, jeden z piękniejszych przykładów renesansu lubelskiego.

Współrzędne GPS: 51.251281 N, 22.572189 E

Miejsce dawnego kompleksu synagogalnego

Masywny, murowany kompleks powstał w 1567 r. Obok siebie stanęły akademia talmudyczna oraz Synagoga Wielka. Z czasem dobudowano Małą Synagogę nazwaną Maharam. W tym największym w Lublinie sakralnym obiekcie żydowskim mogło modlić się jednocześnie aż 3 tys. osób. Synagoga Wielka była otwarta tylko w święta, Mała Synagoga w soboty, a na co dzień - mała bożnica Szywe Kryjem.

Szkoła wchodząca w skład kompleksu była nie tylko pierwszą akademią talmudyczną w Polsce, ale też pierwszą wyższą uczelnią w Lublinie. Tak oto Lublin stał się najważniejszym ośrodkiem kultury żydowskiej w Rzeczypospolitej. Szkoła talmudyczna istniała do roku 1655, kiedy to synagogi wraz ze szkołą zostały spalone w czasie najazdu wojsk kozacko-moskiewskich. Ponownie odbudowana, synagoga została zburzona, już po likwidacji getta żydowskiego, w 1943 r. Z największej synagogi Lublina ocalał tylko parochet odnaleziony w Bielsku-Białej.

Synagoga Maharszala była największa w Lublinie. Znajdowała się tuż pod zamkiem, tam gdzie dziś przebiega aleja Tysiąclecia. Zbudowana w 1567 r. była dumą żydowskich mieszkańców Lublina. Synagoga Maharszala przyjęła imię od znanego rabina Salomona ben Jachiela Lurii - rektora lubelskiej jeszywy i komentatora Talmudu. Był on rabinem o ogromnej mądrości, docenianym przez królów. Tytuł rektora lubelskiej jeszywy nadał mu sam król Zygmunt II August.

Następny przystanek - Stary kirkut - 800 m; 1 przystanek autobusowy, komunikacja miejska: 6, 22, 34, 39, 57 - al. Tysiąclecia (Dworzec Gł. PKS 01) - ul. Lwowska (plac Singera 01)

Współrzędne GPS: 51.253401 N, 22.57922 E - ul. Kalinowszczyzna

Stary kirkut

Wirtualne miasto

Czy chcesz zobaczyć, jak Lublin rozwijał się i zmieniał na przestrzeni dziejów? Skorzystaj z interaktywnych map, które zabiorą Cię w wirtualną podróż w czasie. Przygotowane przez Ośrodek Brama Grodzka - Teatr NN wirtualne makiety pokazują Lublin w XIV, XVI, XVIII w. i w latach 30. XX w.

Wizualizacje dostępne są pod linkiem **www.teatrnn.pl/przewodniki**

Możesz też pobrać na smartfona lub tablet przewodnik po Lublinie wykorzystujący system rzeczywistości rozszerzonej. Najpierw na swoje urządzenie mobilne pobierz aplikację Layar (dostępną w systemie Android, iOS, Symbian i BlackBerry OS), a następnie wpisz w wyszukiwarce hasło Lublin i rozpocznij zwiedzanie.

Piekarnia Kuźmiuk (ul. Furmańska 4)
www.piekarnia-kuzmiuk.pl

Koniecznie spróbuj tradycyjnych lubelskich cebularzy wypiekanych z mąki pszennej, z mieszanką cebuli i maku na wierzchu.

Stary cmentarz żydowski znajduje się pomiędzy ulicami Kalinowszczyzna i Sienną. Powstał na terenie jednego z najstarszych ośrodków osadniczych Lublina, tzw. Grodziska.

Stary kirkut to jedna z najważniejszych i najcenniejszych żydowskich nekropolii w Europie. Tu znajdują się macewy Widzącego z Lublina, Salomona Lurii zwanego Maharszalem i Abrahama Heilperna - marszałka żydowskiego Sejmu Czterech Ziem. Pierwsze wzmianki o cmentarzu pochodzą z 1555 r., kiedy to starosta Lublina potwierdził prawo Żydów do pochówku w tym miejscu.
W pobliżu cmentarza znajduje się plac Singera, nazwany tak od nazwiska żydowskiego pisarza Isaaca Bashevisa Singera, autora m.in. powieści Sztukmistrz z Lublina.

Widzący z Lublina to jeden z największych cadyków w historii chasydyzmu na ziemiach polskich. Jaakow Icchak ha-Lewi Horowic, bo tak się naprawdę nazywał, był człowiekiem niezwykłym, gdyż jak powszechnie uważano, miał zdolność widzenia przyszłości i przeszłości. Ponadto miał moc uzdrawiania, a jego dom był zawsze oblegany przez szukających pomocy chasydów. Podobno nawet sam Napoleon, podążając na Moskwę, zabiegał o spotkanie z Widzącym, aby usłyszeć jego radę. Piękne fragmenty o Widzącym znajdują się w książce Martina Bubera Opowieści chasydów.

Na Starym kirkucie znajduje się wiele macew Żydów znanych nie tylko w Polsce, ale i na świecie. Warto na początku zobaczyć macewę Jakuba Kopelmana ha-Lewi, zmarłego w 1541 r., będącą najstarszym żydowskim pomnikiem nagrobnym w Polsce stojącym na swoim miejscu. Jednak najważniejszym grobem, jednym z najczęściej odwiedzanych miejsc i celem pielgrzymek chasydów z całego świata, jest ohel Widzącego z Lublina. Kolejnym licznie odwiedzanym grobem jest macewa Szaloma Szachny, syna najbogatszego Żyda we wschodniej Polsce oraz bankiera króla Polski. Jako jedyny lubelski Żyd otrzymał prawo osiedlenia się w mieście. Na jego grobie, tak jak u Widzącego z Lublina, wierni pozostawiają karteczki z intencjami.

Następny przystanek - Nowy kirkut - 1000 m; 4 przystanki autobusowe,
komunikacja miejska: 32 - ul. Lwowska (plac Singera 01) - ul. Walecznych (Walecznych - cmentarz 01)

Nowy kirkut

Z placu Singera, udając się w kierunku północnym (na Białystok), po kilkunastu minutach dochodzimy na ulicę Walecznych. Po prawej stronie zobaczymy Mauzoleum, które jest jednocześnie wejściem na Nowy cmentarz żydowski. Cmentarz otoczony jest ogrodzeniem z betonowych płyt w kształcie macew. We wnętrzu mieści się jedna z lubelskich synagog. Znajduje się tu także izba pamięci. Nekropolia powstała w 1829 r., kiedy zabrakło już miejsc na Starym kirkucie. Cmentarz jest miejscem spoczynku największego lubelskiego rodu chasydów - Eigerów. Znajduje się tu grób Jakuba Lejbe i jego spadkobierców, późniejszych rabinów Lublina: Abrahama, Izraela, syna Abrahama oraz cadyka ha-Kohena, syna Jakuba.

Na cmentarzu pochowany jest założyciel i rektor Uczelni Mędrców Lublina Majer Szapiro, zmarły w 1933 r. Jego pogrzeb był wielką celebracją dla miasta. Dzisiaj ohel Szapira jest pusty, jego szczątki przeniesiono w 1958 r. do Jerozolimy.

Majer Szapiro był cudownym dzieckiem. Od najmłodszych lat pociągała go wiedza i studia talmudyczne. Nic dziwnego, że w wieku 16 lat został rabinem. Zreformował system nauczania. W prowadzonych przez siebie szkołach, obok tradycyjnych studiów religijnych, wprowadzał praktyczną naukę zawodu oraz umiejętności rzemieślniczych. Był posłem na sejm RP, aktywnym działaczem społecznym i kulturalnym w przedwojennej Polsce. W połowie lat 20. wystąpił z pomysłem zbudowania nowoczesnej uczelni rabinackiej w Lublinie.

PRZYSTANEK 6.

Dawna Uczelnia Mędrców Lublina

Jesziwas Chachmej Lublin (Uczelnia Mędrców Lublina), nazywana potocznie jesziwą, kształciła rabinów. Jej budowę rozpoczęto w 1924 r. przy ul. Lubartowskiej 57 (obecnie Lubartowska 85) wg projektu Agenora Smoluchowskiego. Uroczyste otwarcie uczelni odbyło się 24 i 25 czerwca 1930 r. Uczestniczyło w nim wiele osobistości, reprezentujących zarówno władze państwowe, jak i religijne. Założyciel uczelni, rabin Majer Szapiro, objął stanowisko rektora i sprawował je do przedwczesnej śmierci w 1933 r. Jego następcą został cadyk Szlomo Eiger, przedstawiciel jednego z najstarszych i najbardziej znanych rodów chasydzkich w kraju.

Jesziwa była sześciokondygnacyjnym, nowoczesnym i budzącym podziw budynkiem. W szkole znajdowały się: sala jadalna, kuchnia, piekarnia, łaźnia (z prysznicami i basenami do kąpieli rytualnych), pralnia, suszarnia i magazyny. Wewnątrz była nawet specjalna sala mieszcząca rekonstrukcję modelu świątyni jerozolimskiej. Jego autorem był chasyd Henoch Weintraub. Wykonany pieczołowicie z drewna i pomalowany na kolor marmuru był on inkrustowany szlachetnymi materiałami, a każda z części miała swój odnośnik w Talmudzie z podaniem źródła.

Na drugim piętrze znajdowała się sala wykładowa. Pod sufitem umieszczony był imponujący, szesnastoramienny świecznik o wadze 180 kg. Każdy z uczniów studiujących w jesziwie miał własny pokój wyposażony w podręczną biblioteczkę. Całkowita kubatura budynku wynosiła 18 tysięcy metrów sześciennych.

Szapiro nie tylko był wybitnym rabinem i nauczycielem, ale również świetnym organizatorem. Aby zgromadzić środki na budowę nowoczesnej jesziwy, udał się w podróż po całym świecie. Nowoczesny budynek był chlubą żydowskiej społeczności Lublina. Niestety, nie było mu dane nacieszyć się nauczaniem i postępami uczniów. Zmarł nagle w młodym wieku (miał zaledwie 46 lat), trzy lata po oddaniu szkoły, w trakcie swojego nowego projektu - otwarcia filii lubelskiej uczelni w Izraelu. Jego pogrzeb zgromadził tłumy Żydów z całej Polski. Uczestniczyły w nim też władze państwowe. W uznaniu zasług stworzona przez niego szkoła rabinacka w 1934 r. przyjęła jego imię.

PRZYSTANEK 7.

Dawny Szpital Żydowski

Szpital, należący niegdyś do gminy żydowskiej, był ważnym obiektem medycznym zbudowanym w 1886 r. wg projektu Mariana Jarzyńskiego. Posiadał ok. 100 łóżek. Potocznie nazywany był przytułkiem dla biednych chorych, taką rolę bowiem pełnił. Funkcjonował dzięki funduszom uzyskiwanym z gminy żydowskiej i datkom osób prywatnych. Pięciooddziałowy szpital zatrudniał średnio 18 lekarzy specjalistów, wśród których wyróżnili się: Jakub Cynberg, Hersz (Henryk) Mandelbaum i Salomon Bromberg.

W marcu 1942 r. został zlikwidowany przez Niemców, a chorych wymordowano. Po wojnie rozbudowano go. Obecnie znajduje się tu szpital ginekologiczno-położniczy. W 1986 r. na frontowej ścianie budynku umieszczono tablicę informującą w języku polskim i hebrajskim o jego historii.

Szpital przy ul. Lubartowskiej uważany był za jedną z najnowocześniejszych placówek w kraju. Działał do okupacji. W 1942 r. Niemcy zlokalizowali tu szpital wojskowy. Od 1949 r. działa tu klinika położniczo-ginekologiczna. Przed wojną w szpitalu pracował jako lekarz Marek Arnsztajn - mąż najwybitniejszej lubelskiej poetki Franciszki Arnsztajnowej. Był znanym i cenionym ginekologiem.

Hostel Lublin (ul. Lubartowska 60)
www.hostellublin.pl

Tuż po drugiej stronie ulicy w kamienicy na ostatnim piętrze znajduje się przytulny hostel.

Hotel Ilan (ul. Lubartowska 85)
www.hotelilan.pl

W jesziwie znajduje się kameralny i nowoczesny hotel Ilan. Oferuje 44 komfortowe i przestronne pokoje oraz apartamenty. W hotelu znajduje się również sala konferencyjna do spotkań biznesowych.

Dawny Dom Ludowy im. Icchaka Lejby Pereca z 1936 r.

Przy ul. Szkolnej 16 na wmurowanej tablicy widnieje napis: „W tym budynku mieścił się Żydowski Dom Kultury im. I. L. Pereca". Początkowo była tu szkoła z biblioteką, salą teatralną i kinem, którą prowadziła żydowska lewicowo-socjalistyczna partia polityczna Bund. Wybudowana została ze składek mieszkańców. Prace trwały w latach 1937-1939, a uroczyste otwarcie szkoły miało nastąpić 1 września 1939 r. W czasie II wojny światowej budynek zaadaptowano na szpital. Tuż po wojnie mieściło się tu schronisko dla Żydów, którzy przeżyli Holocaust. Do 1949 r. miała tu siedzibę żydowska szkoła podstawowa.

Współcześnie jest to siedziba Narodowego Funduszu Zdrowia.

Po II wojnie światowej budynek stał się centrum życia żydowskiej społeczności Lublina i schronieniem dla ocalałych od Zagłady.
Do 1949 r. w budynku mieściła się szkoła dla żydowskich dzieci.

Następny przystanek - Lubelska bożnica - 750 m, ul. Lubartowska 10, wejście przez bramę kamienicy nr 8, komunikacja miejska - 160, ul. Lubartowska (Czwartek 02) - ul. Królewska (Brama Krakowska 02), 2 przystanki autobusowe

Jedyna zachowana sprzed wojny lubelska bożnica

Bożnica Chewra Nosim (Bractwo Nosicieli Ciał) ocalała jako jedyna w Lublinie z ok. 100 niegdyś istniejących domów modlitw i synagog. Zachowała się do czasów współczesnych, gdyż mieściła się poza murami żydowskiego getta. Bożnica była miejscem nauki i modlitwy członków bractwa. Właściciele kamienicy zawarli w testamencie zapis: „(...) w przyszłości nigdy nie może ona zmienić swojego pierwotnego przeznaczenia (...)". Stąd nadal mieści się tu synagoga. Jej wnętrze podzielono na trzy pomieszczenia. W największym z inicjatywy Symchy Wajsa urządzono Izbę Pamięci Żydów Lublina. Znajdują się tu sprzęty liturgiczne, zdjęcia, dokumenty, kilka zwojów Tory oraz stare księgi. Niestety, część zbiorów skradziono w 1995 r., a kolejną część oddano w związku z ponownym otwarciem jesziwy w 2006 r. Budynek jest także siedzibą Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Żydów w Lublinie oraz Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Kultury Żydowskiej w Lublinie.

Bożnicę Chewra Nosim można zwiedzać w niedzielę w godz. 13.00 - 15.00 lub w inne dni po uprzednim uzgodnieniu telefonicznym.

tel. +48 602 473 118, +48 501 836 048

Ostatnie nabożeństwo w bożnicy odbyło się na początku lat 80. XX w. Potem stała opuszczona. Od 2006 r. Żydzi modlą się w bożnicy w jesziwie. Każde bractwo i każdy cech miały własne miejsce na modły. W domu przy ul. Lubartowskiej 24 w 1920 r. urodziła się Anna Langfus - pierwsza pisarka podejmująca po wojnie temat Zagłady. Jest niemalże nieznana polskiemu czytelnikowi. Wychowała się w bogatej rodzinie żydowskich kupców Szternfinkielów.
W 1937 r. zdała maturę w Państwowym Gimnazjum im. Unii Lubelskiej. Jej koleżankami były, również piszące, Julia Hartwig i Anna Kamieńska. W trakcie wojny wraz z mężem Jakubem Rajsem ukrywała się w lasach pod Warszawą. Była świadkiem śmierci męża, sama zaś trafiła do więzienia gestapo. Po wojnie wróciła na krótko do Lublina. Od 1946 r. mieszkała we Francji. Tam powtórnie wyszła za mąż za Arona Langfusa, znajomego ocalałego, również z Lublina. Polski przekład jej nagrodzonej książki Skazana na życie ukazał się w 2008 r.

Następny przystanek - Pomnik Ofiar Getta - 650 m

Współrzędne GPS: 51.249453 N, 22.560434 E

Pomnik Ofiar Getta

Pomnik usytuowany był początkowo na placu Ofiar Getta, pomiędzy ulicami Lubartowską a Świętoduską. Pierwotnie był to plac targowy, leżący na umownej granicy pomiędzy chrześcijańską i żydowską częścią miasta. Z dawnego targowiska zachował się jedynie fragment budynku jatek. Pomnik autorstwa Jana Tarabuły i Bogumiła Zagajewskiego odsłonięto w 1963 r. Wykonany z czarnego kamienia kształtem przypomina macewę. W jego podstawie umieszczono nazwy obozów zagłady i pracy, do których w okresie okupacji trafiali lubelscy Żydzi. Natomiast na samym pomniku widnieje napis upamiętniający pomordowanych. W wyniku odsprzedaży terenu placu pod budowę centrum handlowego w 2007 r. pomnik przeniesiono tymczasowo na róg ulic Niecałej i Radziwiłłowskiej. Ma on powrócić na swoje dawne miejsce, wkomponowany w architekturę centrum handlowego.

Na Pomniku Ofiar Getta wyryto fragment wiersza Icchaka Kacenelsona Pieśń o Zamordowanym Żydowskim Narodzie - „W każdej garstce popiołu szukam swoich bliskich". Jest to poemat w języku jidisz, jedno z najwybitniejszych świadectw literackich Holocaustu i dzieł literatury światowej. Utwór ma swoją niezwykłą historię. Icchak Kacenelson walczył w powstaniu w getcie warszawskim. Przeżył je i ukrywał się później po aryjskiej stronie. Po niemieckiej prowokacji w Hotelu Polskim trafił do obozu przejściowego Vittel we Francji. Swoją przejmującą Pieśń zaczął pisać podczas ukrywania się po drugiej stronie muru getta, a kontynuował w czasie pobytu w Hotelu Polskim i już podczas pobytu w obozie. Tuż przed deportacją do obozu śmierci ukrył swój utwór w butelce i zakopał go na terenie obozu. Butelka została odnaleziona po wyzwoleniu obozu przez aliantów.

Następny przystanek - Budynek dawnej siedziby Centralnego Komitetu Żydów w Polsce - 650 m; 2 przystanki autobusowe, komunikacja miejska: 4 - ul. Krakowskie Przedmieście (plac Litewski 03) - ul. Lubartowska (Brama Krakowska 01)

Współrzędne GPS: 51.249038 N, 22.566998 E - ul. Noworybna 3

Budynek dawnej siedziby Centralnego Komitetu Żydów w Polsce oraz Wojewódzkiego Komitetu Żydów w Lublinie

Budynek ten mieści się przy ul. Noworybnej 3 (w pobliżu ul. Rybnej 8 i ul. Olejnej 11). Powstał pod koniec XVI w., wielokrotnie był przebudowywany. Ostatniej przebudowy dokonano w latach 50. i 60. XX w.

W budynku swoją siedzibę miał Centralny Komitet Żydów w Polsce, działający w latach 1945-1949, zorganizowany przez Żydów ocalałych z Zagłady z pomocą Krajowej Rady Narodowej.

Głównymi działaniami Centralnego Komitetu Żydów w Polsce w tamtym czasie było uruchomienie szkoły żydowskiej oraz utworzenie wydawnictwa publikującego gazetę dla Żydów. Na fasadzie budynku znajduje się tablica upamiętniająca powstanie Komitetu Żydowskiego.

Po wojnie Lublin stał się miejscem, do którego zdążali ocalali Żydzi. Tu szukali swoich bliskich i wieści o nich. W Lublinie zaczęły działać pierwsze żydowskie szkoły, organizacje samopomocowe i kulturalne. Z wielotysięcznej społeczności żydowskiej przedwojennego Lublina przeżyła jedynie garstka osób. Tuż po wyzwoleniu mieszkało w Lublinie 300 Żydów, z czego tylko 15 osób było rdzennymi lublinianami.

Następny przystanek - Dawny Żydowski Dom Sierot - 250 m

Dawny Żydowski Dom Sierot

Wśród domów na Starym Mieście na uwagę zasługuje ten przy ul. Grodzkiej 11. Przez kilka dziesięcioleci stanowił on siedzibę Gminy Wyznaniowej Żydowskiej, która przez długi czas prowadziła pod tym samym dachem Ochronkę dla Starców i Sierot Żydowskich. Pierwotnie był to budynek plebanii nieistniejącego już kościoła św. Michała (lubelskiej fary).

Pierwsze wiadomości archiwalne o starej plebanii pochodzą dopiero z XIX w., jednak została ona wybudowana znacznie wcześniej, zapewne na początku XVII w. Są to dokładne opisy stanu budynku sporządzone tuż przed konfiskatą dóbr parafialnych przez Rząd Gubernialny Lubelski, która miała miejsce w latach 1869-1870. Wkrótce potem przekazano go gminie żydowskiej, w której posiadaniu znajdował się do 9 maja 1941 r.

Po wyzwoleniu przeszedł na własność Magistratu w Lublinie. W latach 1944-1946 pełnił rolę domu dla starców, natomiast w latach 1947-1970 mieścił się tu dom dziecka. W budynku znajdowały się pomieszczenia przeznaczone dla sierot, kalek oraz starców. Były tu również biura Gminy Wyznaniowej Żydowskiej w Lublinie. Na ścianie budynku widnieje tablica upamiętniająca jego dawne przeznaczenie, wmurowana 9 listopada 1987 r. - w 45. rocznicę likwidacji getta lubelskiego. Obecnie znajduje się tu Młodzieżowy Dom Kultury „Pod Akacją".

Zagładę lubelskiego getta przeżyło tylko 1200 osób. W większości byli to cenieni rzemieślnicy i fachowcy oraz osoby młode i wystarczająco silne.

Brama Grodzka

Była przejściem do Miasta Żydowskiego, swoistą granicą rozdzielającą dwa światy - chrześcijański i żydowski. Nazywana Bramą Żydowską, była jedną z dwóch głównych bram miasta w obwodzie murów obronnych. Obecnie ma w niej siedzibę Ośrodek Brama Grodzka - Teatr NN. To dzięki niemu można odbyć wirtualny spacer po ulicach, których już w Lublinie nie ma. W jej murach mieści się wystawa pt. „Lublin. Pamięć Miejsca". Część wystawy poświęcona jest historii lubelskich Żydów do roku 1939. Jest to największy zbiór informacji o dziedzictwie kulturowym Żydów w Lublinie. Wystawa pokazuje zarówno ważne obiekty, jak i życie codzienne przedwojennego Lublina. Turyści krajowi i zagraniczni mają okazję zapoznać się z ogromną dokumentacją zawierającą historię prawie każdego domu na Starym Mieście.

Pewnego dnia podczas remontu staromiejskiej kamienicy na ul. Rynek 4 na strychu odnaleziono 2700 szklanych płyt ze zdjęciami. Fotografie zostały wykonane pomiędzy 1914 a 1939 r. w kamienicy, w której je znaleziono, oraz w Ogrodzie Saskim. To największa kolekcja fotografii w Europie odnalezionych po II wojnie światowej. Ze zdjęć patrzą na nas twarze mieszkańców Starego Miasta i żydowskiej dzielnicy. Kim byli? W jakim momencie życia zostali uchwyceni? Kim był fotograf? Dlaczego zdecydował się na schowanie zdjęć? Jak dalej potoczyło się życie fotografowanych osób? Tego prawdopodobnie nigdy się już nie dowiemy. Zdjęcia można obejrzeć w Ośrodku Brama Grodzka - Teatr NN lub na stronie www.negatywy.teatrnn.pl

Restauracja Hades - Szeroka
z koncertami klezmerskimi (ul. Grodzka 21)
www.hades-lublin.pl

Ulica Szeroka jest bardzo ważna w historii żydowskiego Lublina. Przy Szerokiej 28 znajdował się dom Widzącego z Lublina.

Żydowska restauracja Mandragora
z szabasowym menu i koncertami klezmerskimi (ul. Rynek 9)
www.mandragora.lublin.pl

Restauracja specjalizuje się w kuchni żydowskiej. Kelnerki witają w drzwiach tradycyjnym „szalom". Specjalne szabasowe menu jest podawane od piątku - od zachodu słońca.

#MIEJSCEINSPIRACJI

MIEJSCE INSPIRACJI

Doświadczaj dziedzictwa oraz atmosfery Lublina w Miejscach Inspiracji. Poznaj piękne wnętrza, doskonałą jakość dań oraz idealną obsługę. Zasmakuj kulinarnych tradycji Lublina i regionu, odkryj niezwykłe historie i opowieści oraz weź udział w wydarzeniach.

miejsce**inspiracji**.lublin.eu

MIEJSCE INSPIRACJI

2 Piętro · 16 Stolików · Chapter One · Trybunalska City Pub · Bar Zona Cafe · The Olive

PRZEWODNIK INSPIRACJI

Przewodnicy Inspiracji wskażą Ci miejsca, o których nie wiedziałeś. Opowiedzą Ci historie, których nie słyszałeś. Spacer z Przewodnikiem Inspiracji, to zwiedzanie miasta z całkiem nowej, unikalnej perspektywy.

#PRZEWODNIKINSPIRACJI

PRZEWODNIK INSPIRACJI

Zarezerwuj spacer na:
www.przewodnik.lublin.eu

INFORMACJE PRAKTYCZNE

BAZA HOTELOWA

Hotel Alter ***
ul. Grodzka 30,
20-112 Lublin
T +48 81 516 90 90
E recepcja@hotelalter.pl
www.hotelalter.pl

IBB Grand Hotel Lublinianka **
ul. Krakowskie Przedmieście 56,
20-002 Lublin
T +48 81 44 66 100
E grandhotel@lublinianka.com
www.lublinianka.com

Hotel Europa **
ul. Krakowskie Przedmieście 29,
20-002 Lublin
T +48 81 535 03 03
E rezerwacja@hoteleuropa.pl
www.hoteleuropa.pl

Hotel Korona Spa & Wellness **
Zemborzyce Tereszyńskie 97A,
20-515 Lublin
T +48 81 503 20 02
E rezerwacja@hotel-korona.com
www.hotel-korona.com

Hotel Ilan **
ul. Lubartowska 85
20-123 Lublin
T +48 81 745 03 47, 81 478 50 60
E recepcja@hotelilan.pl
www.hotelilan.pl

Atelia Centrum Bankietowo Konferencyjne **
Aleja Warszawska 175a,
20-824 Lublin
T +48 887 185 185
E recepcja@atelia.pl
www.atelia.pl

Hotel Vanilla *
Krakowskie Przedmieście 12,
20-002 Lublin
T +48 81 44 00 368, 81 440 03 66
E info@vanilla-hotel.pl
www.vanilla-hotel.pl

Hotel Pod Kasztanami *
ul. Krężnicka 96a, 20-518 Lublin
T +48 81 750 03 90, 81 750 09 46
E info@hotelpodkasztanami.pl
www.hotelpodkasztanami.pl

Hotel Piano *
Jana Pawła II 19, 20-535 Lublin
T +48 81 458 38 33
E recepcja@piano.lublin.pl
www.piano.lublin.pl

Hotel Lwów *
ul. Bronowicka 2, 20-301 Lublin
T +48 81 745 57 09
E lwow@lwow.lublin.pl
www.lwow.lublin.pl

Hotel Huzar *
ul. Spadochroniarzy 9,
20-043 Lublin
T +48 81 533 05 36, 81 533 51 20
E huzar@hotelewam.pl
www.hotelewam.pl

Hotel Agit Congress & Spa *
ul. Wojciechowska 29,
20-704 Lublin
T +48 81 721 103 300 wew. 1
E hotel@agit.com.pl
E recepcja@agit.pl- recepcja
www.agit.com.pl

Hotel Luxor *
Al. Warszawska 175a, 20-824 Lublin
T +48 887 185 185
E recepcja@hotelluxor.pl
www.hotelluxor.pl

Hotel Campanile Lublin *
ul. Lubomelska 14, 20-067 Lublin
T +48 81 531 84 00
E lublin@campanile.com
www.campanile-lublin.pl

Royal Hotel Botanic *
ul. Północna 219, 20-818 Lublin
T +48 81 458 38 50, 605 543 872
E recepcja@hotel-royalbotanic.pl
www.hotel-royalbotanic.pl

Hotel Forum *
ul. Obywatelska 8, 20-092 Lublin
T +48 81 452 85 00, 519 404 408
E recepcja@hotelforumlublin.pl
www.hotelforumlublin.pl

Hotel Wieniawski *
ul. Sądowa 6, 20-027 Lublin
T +48 81 45 99 200
E info@hotelwieniawski.pl
www.hotelwieniawski.pl

Hotel Locomotiva *
ul. Północna 28C, 20-064 Lublin
T +48 81 44 11 999
E info@locomotiva.com.pl
www.locomotiva.pl

Hotel Grodzka 20 *
ul. Grodzka 20, 20-112 Lublin
T +48 81 524 11 02
E hotel@hotelgrodzka20.pl
www.hotelgrodzka20.pl

Mercure Lublin *
Al. Racławickie 12, 20-037 Lublin
T +48 81 533 20 61
E H3404@accor.com
www.accorhotels.com/pl/hotel-3404-hotel-mercure-lublin-centrum/index.shtml

Hotel Młyn *
Al. Racławickie 23a, 20-400 Lublin
T +48 81 536 70 20
E recepcja@hotel-mlyn.lublin.pl
www.hotel-mlyn.lublin.pl

Hotel & Restaurant Willowa *
ul. Sławinkowska 15a,
20-810 Lublin
T +48 81 440 88 88, 881 329 090
E recepcja@hotelwillowa.pl
www.hotelwillowa.pl

Hotel Focus *
al. Kraśnicka 80, 20-718 Lublin
T +48 81 527 00 44
E biuro@hotelfocus.pl
www.hotelfocus.pl

Hotel Focus Centrum Konferencyjne *
ul Warszawska 109, 20-832 Lublin
T +48 81 466 70 66
E skowronkowa@hotelfocus.pl
www.ckhotelfocus.pl

Hotel Victoria *
ul. Gabriela Narutowicza 58/60,
20-016 Lublin
T +48 81 532 70 11
E info@victorialublin.pl
www.hotel.victoria.lublin.pl

Hotel Etiuda *
Szerokie 123, 20-050 Lublin
T +48 81 718 70 00
E recepcja@hoteletiuda.pl
www.hoteletiuda.pl

Hotel PZMot Lublin *
ul. B. Prusa 8, 20-064 Lublin
T +48 81 533 42 32, 663 314 366
E rezerwacja.lublin@pzm.pl
www.hotelpzm.eu

**Hotel Bellis **
Dębówka 28B, 20-050 Lublin
T +48 81 742 61 06
E hotelbellis@wp.pl
www.hotelbellis.pl

Hotel Na Rogatce *
ul. Sielankowa 1, 20-802 Lublin
T +48 81 536 00 70
E narogatce@wp.pl
www.narogatce.pl

Hotel Logos *
ul. Akademicka 4, 20-400 Lublin
T +48 81 533 82 85/86
E recepcja@hotellogos.lublin.pl
www.hotellogos.lublin.pl

Hotel Hampton by Hilton *
Al. Kompozytorów Polskich 1
20-400 Lublin
T +48 81 477 90 50
E LUZHX_Hampton@hilton.com
www.hiltonhotels.com/pl_PL/polska/hampton-by-hilton-lublin

**Hotel Lublin **
Radziwiłłowska 3, 20-400 Lublin
E recepcja@hotellublin.pl

**Hotel Irys **
ul. Rąblowska 20, 20-509 Lublin
T +48 601 751 048, 732 77 88 77
E recepcjairys@gmail.com
www.hoteliryslublin.pl

INNE OBIEKTY NOCLEGOWE

Apartamenty Browar Perła
ul. Bernardyńska 15
20-103 Lublin
T +48 667 997 103
E apartamenty@perla.pl
www.apartamentybrowarperla.pl

Apartamenty Przy Starówce
ul. Świętoduska 8, 20-400 Lublin
T +48 609 366 032
E msulczynski@wp.pl
www.apartament-starowka.pl

Apartament 22
ul. Rynek 5/22, 20-112 Lublin
T +48 81 536 20 20
E apartament22lublin@wp.pl
www.apartament22.pl

Apartament Okopowa
ul. Okopowa 20/3, 20-400 Lublin
T +48 722 179 035
E jadwiga@cichocka.pl
www.apartament-lublin.pl

Apartament Zakątek
ul. Świętoduska 8/2, 20-400 Lublin
T +48 722 179 035
E jadwiga@cichocka.pl
www.apartament-lublin.pl

Rezydencja Waksman
ul. Grodzka 19, 20-112 Lublin
T +48 81 532 54 54
E waksman@waksman.pl
www.waksman.pl

Bursa szkolna nr 1
ul. Ks. J. Popiełuszki 7, 20-052 Lublin
T +48 81 533 05 30
E bursanr1@op.pl
www.bursanr1.pl

Bursa szkolna nr 2
ul. Dolna Panny Marii 65
20-010 Lublin
T +48 81 466 42 00
E poczta@bs2.lublin.eu
www.bs2.lublin.eu

Bursa szkolna nr 3
ul. Weteranów 3, 20-038 Lublin
T 81 533 03 16
E bursa3lublin@wp.pl
www.bursa3lublin.pl

Bursa szkolna nr 5
ul. Pogodna 52A, 20-337 Lublin
T +48 81 74 444 22
E sekretariat@bursa5.lublin.eu
www.bursa5.lublin.eu

Dom Studenta nr 1-4 Politechnika Lubleska
ul. Nadbystrzycka 42, 42a, 44, 44a
20-501 Lublin
T +48 81 538 45 55, 81 538 45 56
E b.pawlowska@pollub.pl
E e.derda@pollub.pl
www.pollub.pl/pl/studenci/domy-studenckie

Dom Studenta nr 1-4 Uniwersytet Medyczny
ul. Chodźki 7, 9, 11, 13b
20-093 Lublin
T +48 81 448 57 32
www.akademiki.umlub.pl

Dom Studenta Zaocznego
ul. Sowińskiego 17, 20-040 Lublin
T +48 81 525 10 81

Camping przy Lawendowym Dworku
ul. Krochmalna 13c, 20-401 Lublin
T +48 691 455 320
E dworeklawendowy@gmail.com
www.lawendowy-dworek.com/kemping

Ośrodek Wypoczynkowy FOREST – camping
ul. Nad Zalewem 1-3
20-523 Lublin
T +48 603 61 54 54
E krzyszak.a@gmail.com
www.forest-bis.pl

Dom Małego Księcia
ul. Lędzian 49 (boczna Nałęczowskiej), 20-828 Lublin
T +48 81 53 71 373 w godz. 7.30 – 15.30 (pon. – pt.)
T +48 81 53 71 373, w godz. 16.00 – 22.00
E hospicjum@hospicjum.lublin.pl
www.dommalegoksiecia.pl

Dom Myślicielka
ul. Piastowska 52, 20-610 Lublin
T +48 512 902 288
E biuro@myslicielka.pl
www.infoturystyka.pl/obiekt/myslicielka.html

Dom Na Podwalu
Podwale 15, 20-117 Lublin
T +48 81 532 41 38
E recepcja@domnapodwalu.pl
www.domnapodwalu.pl

Dom Tu i Teraz
ul. Orlanda 10, 20-712 Lublin
T +48 81 527 99 74, 604 451 977
E biuro@domtuiteraz.eu
www.domtuiteraz.eu

Dworek Szlachecki
ul. Sienna 25, 20-400 Lublin
T +48 81 444 41 34, 501 161 456
E dworekszlachecki@wp.pl
www.dworekszlachecki.pl

Dworek Vesaria
ul. Nowy Świat 38b, 20-418 Lublin
T +48 661 297 281, 600 280 715
E info@vesaria.pl
www.vesaria.pl

Hostel Orla
ul. Orla 6, 20-022 Lublin
T +48 883 993 999
E recepcja@hostelorla.pl
www.hostelorla.pl

Kompleks Restauracyjno-Noclegowy Rubikon
ul. Frezerów 2, 20-209 Lublin
T +48 81 710 14 00
E info@rubikon.lublin.pl
www.rubikon.lublin.pl

Lawendowy Dworek
ul. Krochmalna 13C, 20-401 Lublin
T +48 691 455 320
E dworeklawendowy@gmail.com
www.lawendowy-dworek.com

Lubelskie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli
ul. Dominikańska 5, 20-111 Lublin
T +48 81 53 292 41, 81 74 361 33
E noclegi@lscdn.pl
www.lscdn.pl

Ośrodek Wypoczynkowy Forest
ul. Nad Zalewem 1, 20-523 Lublin
T +48 603 615 454
E osrodekforest@onet.pl
www.forest-bis.pl

Pokoje Gościnne Strumykowa
ul. Strumykowa 8, 20-828 Lublin
T +48 694 965 132, 504 110 115
E strumykowa8@gmail.com

Dom Noclegowy
ul. Wrońska 5E, 20-327 Lublin

Zajazd ,,Pod Gwiazdami"
ul. Lipska 37, 20-510 Lublin
T +48 81 750 01 96
E info@zajazd-lublin.pl
www.zajazd-lublin.pl

Pokoje Gościnne ,,Wytchnienie"
ul. Powstańców Śląskich 15
20-806 Lublin
T +48 81 533 03 14
E wytchnienie@gmail.com
www.noclegi-lublin.pl

Hotels Lublin
ul. Podzamcze 7, 20-126 Lublin
T +48 81 747 44 07, 601 799 386
E inf@hotels-lublin.pl
www.hotel-lublin.pl

Venett Noclegi
ul. Niezapominajki 1, 20-518 Lublin
T +48 81 750 08 30

Pokoje do wynajęcia
ul. Rąblowska 20, 20- 509 Lublin
T +48 601 751 048

Pokoje gościnne ,,Zmierzch"
ul. Kawia 14, 20- 405 Lublin
T +48 726 76 76 76
E matega@onet.pl
www.zmierzch-lublin.pl

Willa Bella Vista
Al. Warszawska 51, 20-803 Lublin
T +48 668 228 260

Restauracja „Przystań" Zbigniew i Jan Cioczek s.c.
ul. Kunickiego 143, 20-451 Lublin
T +48 81 744 10 97
E info@przystan.lublin.pl
www.przystanlublin.pl

Rezydencja Cleopatra
ul. Grodzka 26, 20-112 Lublin
T +48 81 444 34 44
www.rezydencjacleopatra.nocowanie.pl

Waksman Sport
ul. Krochmalna 13g, 20-401 Lublin
T +48 81 448 07 74, 603 88 18 82
E recepcja@waksmansport.eu
www.waksmansport.pl

Relax Noclegi
ul. Grenadierów 15/41
20-331 Lublin
T +48 81 532 30 03
E noclegi@noclegigirelax.lublin.pl
www.noclegirelax.lublin.pl

Trybunalska
ul. Rynek 4, 20-112 Lublin
T +48 81 532 40 65
E hotel@trybunalska.pl
www.trybunalska.pl/pokoje

Noclegi Krylan, Noclegi Dobranocka
ul. Morsztynów 2-4, 20-429 Lublin
T +48 601 270 055
E info@krylan.com.pl
www.krylan.com.pl/pokoje/

Tanie Noclegi
Al.Tysiąclecia 6, 20-121 Lublin
T +48 81 745 01 92

Pokoje gościnne ,,Słodki Sen"
ul. Motylowa 11, 20-826 Lublin
T +48 517 17 09 09
E noclegilublin@wp.pl
www.noclegilublin.pl/

MJ Hostel
ul. 1 Maja 20, 20-410 Lublin
T +48 81 532 22 44
E mj@mjhostel.pl
www.mjhostel.pl

Centrum Spotkania Kulturalnej
Plac Teatralny 1, 20-029 Lublin
T +48 81 441 56 70
E biuro@spotkaniakultur.com

Elżbieta Wielgus ,,Jodełka"
ul. Jodłowa 36, 20-825 Lublin
T +48 784 198 442
E noclegijodelka@gmail.com

Apartament CUBE
ul. Mickiewicza 9, 20-865 Lublin
T +48 502 020 501
E kontakt@cube-club.pl

Best Location Hostel
ul. Przesmyk 7, 20-341 Lublin
T +48 668 147 503
E blh.lublin@gmail.com

Apartament Fryderyka Chopina 7
ul. Fryderyka Chopina 7/33
20-400 Lublin
T +48 881 700 588
E hl.gorniak@gmail.com

Apartament Żwirki i Wigóry 4/8
ul. Żwirki i Wigóry 4/8
20-029 Lublin
T +48 881 700 588
E hl.gorniak@gmail.com

Apartament Fryderyka Chopina 16
ul. Fryderyka Chopina 16/6
20-400 Lublin
T +48 881 700 588
E hl.gorniak@gmail.com

Visit Lublin Apartments Plus Wschodnia
ul. Wschodnia 19/3, 20-015 Lublin
T +48 579 052 783
E info@visitlublinapartments.pl
www.visitlublinapartments.pl

Visit Lublin Apartments Premium Wschodnia
ul. Wschodnia 19/3
20-015 Lublin
T +48 579 052 783
E info@visitlublinapartments.pl
www.visitlublinapartments.pl

Visit Lublin Apartments Plus Skłodowskiej
ul. Marii Curie- Skłodowskiej 32/6
20-029 Lublin
T +48 579 052 783
E info@visitlublinapartments.pl
www.visitlublinapartments.pl

Visit Lublin Apartments Premium Radziszewskiego
ul. Radziszewskiego 2/26
20-031 Lublin
T +48 579 052 783
E info@visitlublinapartments.pl
www.visitlublinapartments.pl

Visit Lublin Apartments Piłsudskiego
ul. Piłsudskiego 14/9, 20-011 Lublin
T +48 579 052 783
E info@visitlublinapartments.pl
www.visitlublinapartments.pl

Visit Lublin Apartments Górna
ul. Górna 4/3, 20-005 Lublin
T +48 579 052 783
E info@visitlublinapartments.pl
www.visitlublinapartments.pl

Apartament Majowy Robert Palak
ul. 3-maja7/42, 20-078 Lublin
T +48 514 558 388
E apartamentmajowy@onet.pl

Apartament Numer 6
ul. Złota 6, 3, 4a, 5, 7, 8, 9, 10
20-112 Lublin
T +48 669 289 900
E biuro@numer6.pl
www.numer6.pl

Sztukmistrz Alina Januszczyk
ul. Staszica 10/11, 20-081 Lublin
T +48 663 585 451

K&K Apartments
Karmelicka 3, 20-081 Lublin
T +48 505 040 659
www.kk-apartments-314-old-town.business.site/?utm_source=gmb&utm_medium=referral

Pokoje na Wzgórzu Ewa Mitura
ul. Spółdzielczości Pracy 123
20-147 Lublin
T +48 694 255 998

D&M Apartament
ul. Probostwo 17a/24
20-089 Lublin
T +48 881 544 785
E andmar87@op.pl

Apartament 39
ul. Czechowska 3/39, 20-072 Lublin
T +48 500 845 197
E tata73@wp.pl

Lulu Hostel
ul. Królewska 15b, 20-001 Lublin
T +48 502 115 003
E luluhostellublin@gmail.com
www.lulu-hostel.business.site

Centrum51 Hostel
ul. Narutowicza 51/14
20-016 Lublin
T +48 502 115 003
E centrum51.pokojegoscinne@gmail.com

Apartament Gusto
ul. Szewska 7/6, 20-086 Lublin
Tel.: 509 977 455

Apartament Prestige
ul. Pana Balcera 6/44
20-631 Lublin
T +48 509 977 455

Apartament Konopnicka 3
ul. Konopnicka 3/9, 20-022 Lublin
T +48 509 977 455

Apartament przy Konopnickiej
ul. Konopnicka 3/11, 20-022 Lublin
T +48 509 977 455

Lublin Story Apartments, Apartament Czechowicz
ul. Czechowska 3/2, 20-072 Lublin
T +48 507 921 977
E apartments@lublinstory.pl

Apartament GKMN
ul. Zamojska 8/4, 20-105 Lublin
T +48 512 001 787
E biuro@zamojskaodnowa.pl

Lublin Apartament Stare Miasto
T +48 601 659 482
E info@lublin-apartament.pl

BAZA GASTRONOMICZNA

Pizzeria Sotto i Denti
ul. Złota 6, 20-400 Lublin
T +48 81 534 70 15
www.sid-pizza.pl

Restauracja 16 Stołów
ul. Rynek 16 lok.1
20-111 Lublin
T +48 81 534 30 40
T +48 785 272 860
E biuro@16stolow.pl
www.16stolow.pl

Aventino. Restauracja rzymska
ul. Grodzka 1, 20-112 Lublin
T +48 789 238 939
E restauracja-aventino@wp.pl
facebook.com/AventinoRestauracjaLublin/

Ceska Pivnica
ul. Grodzka 28, 20-112 Lublin
T +48 81 534 30 56
E biuro@ceskapivnica.pl
www.ceskapivnica.pl

Chapter One by Piotr Kwiatosz
ul. Rynek 14, 20-111 Lublin
T 609 710 310
E biuro@chapter1.com.
www.chapter1.com.pl

Muuucho Tex Mex Grill
ul. Rynek 19, 20-111 Lublin
T +48 533 644 150
www.muuucho.squarespace.com

G20 Resto Bar
ul. Grodzka 20, 20-112 Lublin
T +48 81 524 11 02 wew. 200
E info@g20.com.pl
www.g20.com.pl

Grodzka 15 Restauracja Browar
ul. Grodzka 15, 20-112 Lublin
T +48 81 534 55 15
T +48 725 150 150, 607 756 576
E restauracja@grodzka15.pl
www.grodzka15.pl

Irish Pub u Szewca
ul. Grodzka 18, 20-112 Lublin
T 81 532 82 84
E info@uszewca.pl
www.uszewca.pl

Kawiarnia & Księgarnia Między Słowami
ul. Rybna 4/5,
20-114 Lublin
T +48 508 217 014
E kontakt@miedzy-slowami.com.pl
www.miedzy-slowami.com.pl

Restauracja Magia
ul. Rybna 1/Grodzka 2,
20-114 Lublin
T +48 81 532 30 41
E info@magia.lublin.pl
www.magia.lublin.pl

Naleśnikarnia Zadora
ul. Rynek 8, 20-111 Lublin
T +48 81 534 55 34
E info@zadora.com.pl
facebook.com/pg/zadora.lublin

Padbar Lublin
ul. Grodzka 1, 20-111 Lublin
T +48 81 532 51 04
T +48 692 449 363, 503 002 902
E anna@padbar.pl
www.padbar.pl

Piwnica Restauracyjna Biesy
ul. Rynek 18, 20-111 Lublin
T +48 81 532 16 48
E rynek@biesy.com.pl
www.biesy.com.pl

Pizza Pub Acerna
ul. Rynek 2, 20-111 Lublin
T +48 81 478 15 38
E info@acerna.pl
www.acerna.pl

Pizzeria Rynek 5 Galeria Spirala
ul. Rynek 5, 20-400 Lublin
T +48 884 733 165
facebook.com/pizzeriarynek5

Pub & Restauracja „Starówka"
ul. Rynek 18, 20-111 Lublin
T +48 81 534 88 43
E restauracjastarowka@o2.pl
facebook.com/RestauracjaStarowka

Restauracja Armenia
ul. Rynek 7, 20-111 Lublin
T +48 506 429 296
E armenia2015@wp.pl
www.restauracja-armenia-lublin.eatbu.com

Restauracja Cleopatra
ul. Grodzka 26, 20-400 Lublin
T +48 81 444 34 44
E info@cleopatra.pl
www.cleopatra.pl

Restauracja EGO
ul. Grodzka 30
20-112 Lublin
T +48 81 516 90 90
E rezerwacja@restauracjaego.pl
www.restauracjaego.pl

Restauracja Hades Szeroka
ul. Grodzka 21, 20-112 Lublin
T +48 81 532 87 61 w. 3
E lecw@wp.pl
facebook.com/pages/category/Eastern-European-Restaurant/Hades-Szeroka-447636098607571/

Restauracja Old Pub
ul. Grodzka 8, 20-112 Lublin
T +48 603 849 575
E info@restauracjaoldpub.pl
www.restauracjaoldpub.pl

Restauracja Sielsko Anielsko
ul. Rynek 17, 20-111 Lublin
T +48 81 532 36 17
E info@sielskoanielsko.pl
www.sielskoanielsko.pl

Restauracja Żydowska Mandragora
ul. Rynek 9, 20-112 Lublin
T +48 81 536 20 20
E mandragorarestauracja@gmail.com
www.mandragora.lublin.pl

Ristorante Pizzeria Atrium
ul. Rynek 2, 20-111 Lublin
T +48 81 532 30 66
T +48 601 848 031
E atrium.menager@gmail.com
www.atrium.lublin.pl

Stół i Wół
ul. Bramowa 2-6, 20-111 Lublin
T +48 81 565 55 55
E stoliwol@gmail.com
www.stoliwol.pl

Trakt Królewski
ul. Grodzka 7, 20-400 Lublin
T +48 695 535 581
facebook.com/Trakt-Kr%C3%B3lewski-1311272148896740/

Trybunalska City Pub
ul. Rynek 4, 20-111 Lublin
T +48 81 532 40 65
E info@trybunalska.pl
www.trybunalska.pl

Zaczarowana Dorożka
ul. Grodzka 1, 20-125 Lublin
T +48 518 819 396
E zaczarowanadorozka@onet.pl
www.zaczarowanadorozka-restauracja.pl

2 PiEr Restauracja
ul. Artura Grottgera 2
20-029 Lublin
T +48 730 741 230, 730 819 641
E info@2pier.pl
www.2pier.pl

ParZona Cafe
ul. Krakowskie Przedmieście 51
20-076 Lublin
T +48 81 381 56 79
E parzona.lublin@gmail.com
facebook.com/parzonacafe

Perłowa Pijalnia Piwa
ul. Bernardyńska 15A
20-950 Lublin
T +48 81 71 01 205
E parzona.lublin@gmail.com
facebook.com/PerlowaPijalniaPiwa

The Olive Restauracja
ul. Lubartowska 85
20-123 Lublin
T +48 81 745 03 47, 81 478 50 60
E recepcja@hotelilan.pl
www.hotelilan.pl/restauracja-the-olive-1

Św. Michał pub regionalny
ul. Grodzka 16, 20-112 Lublin
T +48 77 744 44 74
E kontakt@pubregionalny.pl
www.pubregionalny.pl

INFORMACJE TURYSTYCZNO-KULTURALNE

INFORMACJE TURYSTYCZNE

Lubelski Ośrodek Informacji Turystycznej i Kulturalnej
ul. Jezuicka 1/3, 20-113 Lublin
T +48 81 532 44 12
E info@loitik.eu
www.lublintravel.pl

Biuro Obsługi Ruchu Turystycznego PTTK w Lublinie
ul. Krakowskie Przedmieście 78
20-076 Lublin
T 81 532 87 04 , 81 532 37 58
E biuro@bortpttklublin.pl
www.bortpttklublin.pl

Europejskie Centrum Spotkań „Zachód – Wschód" w Lublinie
ul. M.C. Skłodowskiej 3/15 piętro I
20-029 Lublin
T 81 441 11 18, 693 272 040
E zachod-wschod@tlen.pl
www.zachod-wschod.pl

Lubelski Ośrodek Informacji Turystycznej i Kulturalnej – Port Lotniczy Lublin SA (terminal odlotów)
ul. Króla Jana III Sobieskiego 1
21-040 Świdnik
E info@loitik.eu
www.lublintravel.pl

WYBRANE CYKLICZNE WYDARZENIA KULTURALNE

Carnaval Sztukmistrzów
Organizatorzy:
Miasto Lublin,
Warsztaty Kultury w Lublinie
T +48 81 533 08 18
E carnaval@warsztatykultury.pl
www.sztukmistrze.eu

Europejski Festiwal Smaku
Organizator:
Stowarzyszenie Kresowa Akademia Smaku
T +48 515 267 177
E waldemar.sulisz@gmail.com
www.europejskifestiwalsmaku.pl

Festiwal „Konfrontacje Teatralne"
Organizator:
Centrum Kultury w Lublinie
T +48 81 466 61 19 / 20
E konfrontacje@ck.lublin.pl
www.konfrontacje.pl

Festiwal Sztuki w Przestrzeni Publicznej „Otwarte Miasto"
Organizator:
Ośrodek Międzykulturowych Inicjatyw Twórczych „Rozdroża"
T +48 81 466 61 67
E info@opencity.pl
www.opencity.pl

Festiwal Tradycji i Awangardy Muzycznej „Kody"
Organizator:
Ośrodek Międzykulturowych Inicjatyw Twórczych „Rozdroża"
T +48 81 466 61 67
E info@kody-festiwal.pl
www.kody-festiwal.pl

Jarmark Jagielloński
Organizator:
Warsztaty Kultury w Lublinie
T +48 81 533 08 18
E biuro@jarmarkjagiellonski.pl
www.jarmarkjagiellonski.pl

Lublin Jazz Festival
Organizator:
Centrum Kultury w Lublinie
T +48 81 466 61 09
E impresariat@ck.lublin.pl
www.lublinjazz.pl

Międzynarodowe Spotkania Teatrów Tańca
Organizatorzy:
Lubelski Teatr Tańca – Centrum Kultury w Lublinie,
T +48 81 466 61 46
E taniec@ck.lublin.pl
www.dancefestival.lublin.pl

Mikołajki Folkowe
Organizator:
Stowarzyszenie Animatorów Ruchu Folkowego,
T +48 81 533 32 01
E mikolaje@poczta.umcs.lublin.pl
www.mikolajki.folk.pl

Noc Kultury
Organizator:
Warsztaty Kultury w Lublinie
T +48 81 533 08 18
E info@nockultury.pl
www.nockultury.pl

Wschód Kultury Inne Brzmienia Art'n'Music Festival
Organizator:
Warsztaty Kultury w Lublinie
T +48 81 533 08 18
www.innebrzmienia.eu

Więcej informacji o wydarzeniach kulturalnych na stronie www.kultura.lublin.eu

MUZEA

Izba Pamięci Żydów Lublina
ul. Lubartowska 10 (wejście przez bramę kamienicy nr 8)
20-400 Lublin
T +48 602 473 118
E pawel-matrashek@wp.pl

Kościół pw. Wniebowzięcia NMP Zwycięskiej
ul. Narutowicza 6, 20-004 Lublin
T +48 81 52 58 831
www.pobrygidkowski.pl

Apteka Muzeum
ul. Grodzka 5a, 20-112 Lublin
T +48 81 532 88 20

Bazylika oo. Dominikanów pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika
ul. Złota 9, 20-112 Lublin
T +48 81 532 89 80
E lublin@dominikanie.pl
www.lublin.dominikanie.pl

Dom Słów
ul. Żmigród 1 / Królewska 17
20-110 Lublin
T +48 81 534 52 33, 81 466 59 37
E domslow@tnn.lublin.pl
www.teatrnn.pl/domslow

Dworek Wincentego Pola
ul. Kalinowszczyzna 13
20-129 Lublin
T +48 81 747 24 13
E dworekpola@muzeumlubelskie.pl
www.muzeumlubelskie.pl/Dworek_Wincentego_Pola-1-251-38.html

Muzeum Historii Jesziwy Mędrców Lublina
ul. Lubartowska 85, 20-123 Lublin
T +48 81 745 03 47
www.hotelilan.pl/synagoga-i-mykwa

Lubelska Trasa Podziemna
ul. Rynek 1, 20-111 Lublin
T +48 81 534 65 70
E podziemia@tnn.lublin.pl
www.teatrnn.pl/podziemia/

Muzeum Archidiecezjalne Sztuki Religijnej – Wieża Trynitarska
ul. Królewska 10, 20-109 Lublin
T +48 695 475 152
E muzeum.archidiecezjalne@kuria.pl
www.museo.pl/content/view/1034/89/

Muzeum Historii Miasta Lublina w Bramie Krakowskiej
Plac Łokietka 3, 20-109 Lublin
T +48 81 532 60 01
E bramakrakowska@muzeumlubelskie.pl
www.muzeumlubelskie.pl

Muzeum Lubelskie w Lublinie
ul. Zamkowa 9 , 20-117 Lublin
T +48 81 532 50 01
E kancelaria@muzeumlubelskie.pl
www.muzeumlubelskie.pl

Muzeum Literackie im. Józefa Czechowicza
ul. Złota 3, 20-112 Lublin
T +48 81 532 30 90
E czechowicz@muzeumlubelskie.pl
www.muzeumlubelskie.pl

Muzeum UMCS
ul. Radziszewskiego 11
20-031 Lublin
T +48 81 537 58 31
E muzeum@umcs.lublin.pl
www.muzeum.umcs.lublin.pl

Muzeum Martyrologii „Pod Zegarem"
ul. Uniwersytecka 1, 20-029 Lublin
T +48 81 533 36 78
E zegar@muzeumlubelskie.pl
www.muzeumlubelskie.pl

Muzeum Wsi Lubelskiej
Al. Warszawska 96
20-824 Lublin
T +48 81 533-85-13, 81 533 31 37
E skansen@skansen.lublin.pl
www.skansen.lublin.pl

Muzeum Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II
Al. Racławickie 14, Gmach Główny, sala 29, 20-028 Lublin
T +48 81 445 40 29
E muzeum@kul.pl
www.muzeum.kul.pl

Państwowe Muzeum na Majdanku
ul. Droga Męczenników Majdanka 67, 20-325 Lublin
T +48 81 710 28 33
E centrum@majdanek.eu
www.majdanek.eu

Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN"
ul. Grodzka 21, 20-112 Lublin
T +48 81 534 62 63
E teatrnn@tnn.lublin.pl
www.teatrnn.pl

Piwnica Pod Fortuną
ul. Rynek 8, 20-111 Lublin

Ogród Botaniczny UMCS
ul. Sławinkowska 3, 20-810 Lublin
T +48 81 743 49 00, 81 743 49 45
E botanik@hektor.umcs.lublin.pl
www.umcs.pl/pl/ogrod-botaniczny.htm

Muzeum Starodruków i Sztuki Sakralnej
ul. Prymasa Stefana Kardynała Wyszyńskiego 6, 20-950 Lublin

Muzeum Sejmu Unii Lubelskiej „SEJMOGRAF 1569+"
ul. Skłodowskiej 3/15
20-029 Lublin
T +48 81 441 11 18
E viajagiellonica@tlen.pl
www.zachod-wschod.pl

Regionalne Muzeum Cebularza
ul. Szewska 4, 20-086 Lublin
T +48 690 199 160, 697 146 114
E muzeumcebularza@gmail.com
www.muzeumcebularza.com.pl

Centrum Historii Sportu
ul. Stadionowa 1, 20-405 Lublin
T +48 81 466 51 80
E k.gluszczak@mosir.lublin.pl
www.mosir.lublin.pl/obiekty/arena-lublin/centrum-historii-sportu/o-centrum-historii-sportu

PAMIĄTKI I UPOMINKI

Lubelski Ośrodek Informacji Turystycznej i Kulturalnej
ul. Jezuicka 1/3, 20-113 Lublin
T +48 81 532 44 12
E info@loitik.eu
www.lublintravel.pl

Cepelia. Polska Sztuka i Rękodzieło
ul. Rynek 3, 20-111 Lublin
T +48 81 532 52 05

Sklep Cynamonowy
ul. Grodzka 21, 20-112 Lublin
T +48 694 153 239

Galeria LubLov (sklep)
pl. Teatralny 1 (parter)
20-029 Lublin
tel. +48 515 989 515
E lublov.lublin@gmail.com
www.lublov.bigcartel.com

Targi staroci w Lublinie
Odbywają się w Lublinie w każdą ostatnią niedzielę miesiąca przy Wojewódzkim Ośrodku Kultury w Lublinie, ul. Dolnej Panny Marii oraz na Starym Mieście. Można na nich kupić m.in. antyki, porcelanę, meble, monety, bibeloty, militaria.

TOALETY

ul. Zamkowa (dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych)
Dworzec Główny PKS
Dworzec Główny PKP (dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych)
Trybunał Koronny (Rynek Starego Miasta)
Ratusz – Urząd Miasta Lublin (pl. Łokietka 1)
Al. Racławickie (przystanek MPK – KUL 03)
ul. Fabryczna (przystanek MPK – Park Bronowice 04)
ul. Droga Męczenników Majdanka (przystanek MPK – Majdanek 02)
ul. Choiny (przystanek MPK – Paderewskiego 02)
ul. Ofiar Katynia/Lipowa
Al. Spółdzielczości Pracy (przystanek MPK – Unicka 01)
Ogród Saski (okolice Muszli Koncertowej)

Dane teleadresowe zebrano na podstawie zasobów sieci internet.

ŹRÓDŁA

Arnsztajnowa F., Czechowicz J., *Stare kamienie*, Biblioteczka Lubelska Towarzystwa Miłośników Książki, Drukarnia Państwowa, Lublin 1934

Bałaban M., *Żydowskie miasto w Lublinie*, tłum. J. Doktór, Wydawnictwo Fis, Lublin 1991

Czechowicz J., *Nuta człowiecza*, Księgarnia F. Hoesicka, Warszawa 1939

Czechowicz J., *Koń rydzy. Utwory prozą (Lublin - miastem legend)*, Wydawnictwo Lubelskie, Lublin 1990

Gawarecki H., *O dawnym Lublinie*, Wydawnictwo Lubelskie, Lublin 1974

Kraszewski J. I., *Maleparta. Zbiór powieści historycznych*, t. 12, Bruksela 1862

Kuwałek R., *Szlakiem pamięci Żydów lubelskich*, [w:] Bojarski J.J., *Ścieżki pamięci. Żydowskie miasto w Lublinie – losy, miejsca, historia*, Norbertinum, Ośrodek „Brama Grodzka - Teatr NN", Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Izraelskiej w Lublinie, Stowarzyszenie Środkowoeuropejskie „Dziedzictwo i Współczesność", Lublin-Rishon Lezion 2001

Śliwina W. J., *Legendy i opowiadania lubelskie*, Multico, Lublin 2000

Wadowski J. A., *Kościoły lubelskie na podstawie źródeł archiwalnych*, Nakładem Akademii Umiejętności, Skład główny w Księgarni Spółki Wydawniczej Polskiej, Kraków 1907

stefwysz.blogspot.com

www.zse.lublin.pl

www.vatican.va

LITERATURA

Bałaban M., *Żydowskie miasto w Lublinie*, tłum. J. Doktór, Wydawnictwo FIS Marek Gacka, Lublin 1991

Bardach J., *Unia lubelska. Jej geneza i znaczenie*, „Kultura i Społeczeństwo", R. 14/1970, nr 2

Bojarski J. J. (red.), *Ścieżki pamięci. Żydowskie miasto w Lublinie – losy, miejsca, historia*, Norbertinum, Ośrodek „Brama Grodzka - Teatr NN", Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Izraelskiej w Lublinie, Stowarzyszenie Środkowoeuropejskie „Dziedzictwo i Współczesność", Lublin-Rishon Lezion 2001

Bondyra D., Cieślicki J., Jęczeń J., Olchawski R. (oprac.), *Kościół Pobrygidkowski dawniej i dziś*, Lublin: Kościół Rektoralny pw. Wniebowzięcia NMP Zwycięskiej w Lublinie, Powiatowy Ośrodek Kultury w Lublinie, 2012

Chwastek D. (red.), *Parafia Ewangelicko-Augsburska w Lublinie. Historia – tradycja – współczesność*, Wydawnictwo Gaudium, Lublin 2007

Denys M., Wyszkowski M., *Lublin i okolice*, Wydawnictwo idea Media, Lublin 2000

Gawarecki H., *O dawnym Lublinie. Szkice z przeszłości miasta*, Wydawnictwo Lubelskie, Lublin 1974

Gawarecki H., Gawdzik C., *Ulicami Lublina: przewodnik*, Wydawnictwo Lubelskie, Lublin 1976

Kapeć W., *Historia bazyliki i klasztoru oo. dominikanów w Lublinie*, online: http://www.lublin.dominikanie.pl/dziedzictwo_historia.html, dostęp: 9.02.2012

Kuwałek R., Wysok W., *Lublin - Jerozolima Królestwa Polskiego*, Wydawnictwo Stowarzyszenie „Dialog i Współpraca", Lublin 2001

Lublin – Przewodnik (praca zbiorowa), Wydawnictwo Gaudium, Lublin 2012

Majewski K., Wzorek J., *Twórcy tzw. renesansu lubelskiego w świetle nowych badań*, „Biuletyn Historii Sztuki" 1969, nr 1

Nowak B. (red.), *Lublin – Przewodnik*, Wydawnictwo Test, Lublin 2000

Radzik T. (red.), *Żydzi w Lublinie. Materiały do dziejów społeczności żydowskiej Lublina*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 1995

Wajs S., *Izba Pamięci Żydów Lublina. Lublin, ulica Lubartowska 10*, Lublin 1990

Witusik A., Radzik T., *Lublin w dziejach i kulturze Polski*, Polskie Towarzystwo Historyczne. Oddział: Krajowa Agencja Wydawnicza, Lublin 1997

Zabytki architektury i budownictwa w Polsce, t. 22, Województwo lubelskie, Warszawa 1995

Zieliński K., Zielińska N., *Jeszywas Chachmej Lublin. Uczelnia Mędrców Lublina*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2003

Strony www

www.teatrnn.pl
www.lublin.eu
www.teatr.lublin.pl
www.kirkuty.xip.pl
www.magiczny-lublin.pl/legendy/
www.pobrygidkowski.kuria.lublin.pl
www.sztetl.org.pl
www.lublin.dominikanie.pl
www.zamek-lublin.pl

SPIS TREŚCI

Jagielloński Szlak Unii Lubelskiej 7
Przystanek 1. Kaplica Trójcy Świętej na Zamku Lubelskim 8
Przystanek 2. Zamek Lubelski 9
Przystanek 3. Plac Po Farze 10
Przystanek 4. Kościół oo. Dominikanów pw. św. Stanisława Biskupa Męczennika 11
Przystanek 5. Kamienica Lubomelskich 12
Przystanek 6. Pobernardyński kościół pw. Nawrócenia św. Pawła 13
Przystanek 7. Pobrygidkowski kościół pw. Wniebowzięcia NMP Zwycięskiej 14
Przystanek 8. Pomnik Unii Lubelskiej 15

Szlak Zabytków Architektury 17
Przystanek 1. Brama Krakowska 18
Przystanek 2. Kościół pw. św. Ducha z pocz. XV w. 19
Przystanek 3. Kościół pw. św. Józefa i klasztor oo. Karmelitów Bosych 20
Przystanek 4. Zespół kościelno-klasztorny ss. Karmelitanek 21
Przystanek 5. Pałac książąt Czartoryskich 22
Przystanek 6. Dawny gmach Kasy Przemysłowców Lubelskich 23
Przystanek 7. Kościół i klasztor oo. Kapucynów 24
Przystanek 8. Hotel Europa 25
Przystanek 9. Teatr im. Juliusza Osterwy 26
Przystanek 10. Kościół pw. Wniebowzięcia NMP Zwycięskiej i klasztor ss. Brygidek 28
Przystanek 11. Kościół pw. Nawrócenia św. Pawła 29
Przystanek 12. Kościół i klasztor pomisjonarski 31
Przystanek 13. Archikatedra i Wieża Trynitarska 32
Przystanek 14. Rynek Starego Miasta 35
Przystanek 15. Bazylika pw. św. Stanisława Biskupa Męczennika i klasztor oo. Dominikanów 39
Przystanek 16. Zamek Lubelski 41

Szlak Wielokulturowy 45
Przystanek 1. Pomnik Unii Lubelskiej 46
Przystanek 2. Kościół ewangelicko-augsburski pw. Świętej Trójcy 47
Przystanek 3. Pałac Lubomirskich 48
Przystanek 4. Dawna cerkiew grecka 49
Przystanek 5. Zespół Szkół Ekonomicznych im. Augusta i Juliusza Vetterów 50
Przystanek 6. Plac Katedralny 51
Przystanek 7. Rynek Starego Miasta 52
Przystanek 8. Brama Grodzka 53
Przystanek 9. Wzgórze Zamkowe 54
Przystanek 10. Miejsce, gdzie wznosił się duży zespół synagogalny 55
Przystanek 11. Cerkiew prawosławna pw. Przemienienia Pańskiego 56
Przystanek 12. Wzgórze Czwartek 58

Szlak Znanych Lublinian 61
Przystanek 1. Zamek Lubelski 62
Przystanek 2. Miejsce związane z życiem i działalnością Widzącego z Lublina 63
Przystanek 3. Stancja Józefa Ignacego Kraszewskiego 64
Przystanek 4. Dom przy ul. Grodzkiej 7 65
Przystanek 5. Stancja ks. Stefana Wyszyńskiego 66
Przystanek 6. Muzeum Literackie im. Józefa Czechowicza 67
Przystanek 7. Kamienice na Rynku Starego Miasta 68
Przystanek 8. Szkoła im. Augusta i Juliusza Vetterów 69
Przystanek 9. Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego 70
Przystanek 10. Pomnik Jana Kochanowskiego 71
Przystanek 11. Dawna Szkoła Wojewódzka Lubelska 72
Przystanek 12. Pomnik Józefa Chechowicza 73
Przystanek 13. Plac prof. Mieczysława Alberta Krąpca 74
Przystanek 14. Dom rodzinny błogosławionej Kazimiery Wołowskiej 75
Przystanek 15. Pomnik Henryka Wieniawskiego 76
Przystanek 16. Pomnik Jana Pawła II i Prymasa Tysiąclecia Stefana Wyszyńskiego 77
Przystanek 17. Pomnik Marii Curie-Skłodowskiej 78

Szlak Pamięci Żydów Lubelskich 81
Przystanek 1. Kamienny obelisk na placu Zamkowym 82
Przystanek 2. Neogotycki Zamek Lubelski 83
Przystanek 3. Miejsce dawnego kompleksu synagogalnego 84
Przystanek 4. Stary kirkut 85
Przystanek 5. Nowy kirkut 87
Przystanek 6. Dawna Uczelnia Mędrców Lublina 88
Przystanek 7. Dawny Szpital Żydowski 89
Przystanek 8. Dawny Dom Ludowy im. Icchaka Lejby Pereca z 1936 r. 90
Przystanek 9. Jedyna zachowana sprzed wojny lubelska bożnica 91
Przystanek 10. Pomnik Ofiar Getta 92
Przystanek 11. Budynek dawnej siedziby Centralnego Komitetu Żydów w Polsce oraz Wojewódzkiego Komitetu Żydów w Lublinie 93
Przystanek 12. Dawny Żydowski Dom Sierot 94
Przystanek 13. Brama Grodzka 95

Informacje praktyczne 98

Informacje turystyczno-kulturalne 104

Źródła 107

Literatura 107

NOTATKI

WYDAWCA: Urząd Miasta Lublin / Marketing Miasta
tel. +48 81 466 19 34, e-mail: marketing@lublin.eu, ul. Rynek 8, 20-111 Lublin

TEKST: Synergia Sp. z o.o.

KOREKTA JĘZYKOWA I EDYTORSKA: Teresa Dunin

KOREKTA HISTORYCZNA: Jacek Studziński

FOTOGRAFIE: Urząd Miasta Lublin / Marketing Miasta

SKŁAD: Kamila Bartuzi-Monaghan

KONSULTACJE GRAFICZNE: Anna Tarłowska, Agnieszka Wiechnik / Marketing Miasta

KONSULTACJE MERYTORYCZNE: Wydział Sportu i Turystyki / Miejski Konserwator Zabytków / Marketing Miasta

ISBN 978-83-954254-1-7